

Kissné Zsámboki Réka

**Projekt alapú aktív tanulás a
kisgyermeknevelésben és az iskolai oktatásban**

SOPRONI EGYETEM KIADÓ

Sopron, 2021

**SOPRONI EGYETEM
BENEDEK ELEK PEDAGÓGIAI KAR**

Kissné Zsámboki Réka

**Projekt alapú aktív tanulás a
kisgyermeknevelésben és az iskolai oktatásban**

SOPRONI EGYETEM KIADÓ

Sopron, 2021

Szerző

Kissné Dr. Zsámboki Réka

*egyetemi docens, Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar, Neveléstudományi és
Pszichológiai Intézet, Sopron*

Felelős kiadó: Prof. Dr. Fábián Attila

a Soproni Egyetem rektora

Lektorálta

Dr. habil. Varga László

habilitált egyetemi docens

Soproni Egyetem Kiadó, Sopron

2021

ISBN 978-963-334-383-8

Copyright ©Kissné Zsámboki Réka,
Copyright ©Soproni Egyetem Kiadó

EFOP-3.4.3-16-2016-00022 „QUALITAS” Minőségi felsőoktatás fejlesztés Sopronban,
Szombathelyen és Tatán projekt támogatásával.

Tartalomjegyzék

A szerzőről	4
Bevezetés.....	5
I. A projekt módszer pedagógiatörténeti háttere	6
<i>I.1. Az előzményekről</i>	6
<i>I.2. John Dewey, a projekt módszer szellemi atyja</i>	8
<i>I.3. A projekt módszer alkalmazása és európai megjelenése a 19-20. században.....</i>	10
II. A pedagógiai projekt definíciói és típusai	12
III. A projekt tervezés és szervezés folyamata.....	19
IV. A projekt módszer és a pedagógus szerep változása.....	22
V. Az óvodás gyermek és a projekt módszer	24
VI. A projekt ötletek bemutatása.....	25
<i>VI.1. Mackó-projekt</i>	26
<i>VI.2. „Vadretetés az erdőben” projekt.....</i>	30
<i>VI.3. „Kukurikú, jó reggelt!” projekt</i>	34
<i>VI.4. „Édesanyák ünnepén” projekt</i>	41
<i>VI.5. „Hej, vár vedd be!” projekt</i>	47
<i>VI.6. „Zöld környezetünk” projekt.....</i>	58
<i>VI.7. „Víz-projekt” a bölcsődében.....</i>	62
<i>VI.8. Egészségre nevelés projekt alsó tagozatban</i>	69
<i>VI.9. Projektpedagógia a felnőttképzésben.....</i>	72
Záró gondolatok	79
Irodalomjegyzék.....	80

A szerzőről

Kissné Dr. Zsámboki Réka a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar Neveléstudományi Intézetének egyetemi docense 1994-ben szerzett óvodapedagógusi, majd 2008-ban az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Karán pedagógia szakos bölcsész és tanári oklevelet. 2014-ben az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskolájában summa cum laude minősítéssel védte meg doktori értekezését és tudományos fokozatot szerzett. Pedagógusi és oktatói munkája során kiemelt jelentőségűnek tartja azokat az aktív tanulási stratégiákat és pedagógiai módszereket, amelyek világ megismerésének holisztikus szemléletmódját hangsúlyozzák, és amelyek során hangsúlyos szerep jut a gyermekek és a tanulók tevékenységeinek, a cselekvésben szerzett közvetlen élményeknek és tapasztalatoknak, illetve a társakkal való együttműködésnek. A szerző a projektpedagógiával az 1990-es évek közepén, az óvodai munkája során ismerkedett meg. A pedagógiai gyakorlatban tett kísérletező próbálkozásai és annak pozitív eredményei oktatóként ma is arra készítetik, hogy a pedagógus-jelöltek körében népszerűsítse ezt a gyermek- és tevékenységközpontú módszert. Jelen munkája a projektmódszer elméleti gyökereinek áttekintésén túl számos olyan projektpéldát, jó gyakorlatot mutat be, amelyek a hallgatókkal való közös kutatás és pedagógiai fejlesztés eredményeként jöttek létre és szabadon adaptálhatók, egyéni ötletekkel gazdagítva megvalósíthatók a 21. századi bölcsődei, óvodai és az iskolai mindennapokban egyaránt.

Kapcsolat: kissne.zsamboki.reka@uni-sopron.hu; kissne.zsamboki.reka@gmail.com

Bevezetés

Az aktív tanulás fogalmát a 19-20. század fordulóján kibontakozó reformpedagógiai és gyermektanulmányi mozgalom képviselői gyakran tűzték a változásokat követelő zászlóikra. A kor pedagógiai gondolkodói és pszichológusai egyet értettek abban, hogy a hatékony tanítás-tanulás alappillére a tanulók érdeklődésének felkeltése és önálló ismeretszerzésének fenntartása egy adott tevékenység vagy tananyag iránt. Az aktív tanulás módszeres bevezetésének szorgalmazása az amerikai filozófus és tanár, John Dewey (1859-1952) nevéhez kötődik. *Demokrácia és nevelés* című munkájában kifejtette azon egyszerűnek tűnő, de manapság is sokat vitatott tézisét, miszerint a tanító nem azért van az iskolában, hogy a tanulókra bizonyos eszméket és szokásokat erőszakoljon, hanem mint a közösség tagja, válogasson ki és adjon elő olyan élethelyzeteket és problémákat, amelyeket maguk a tanulók is megtapasztalhatnak, és segítse őket abban, hogy e helyzeteket megfelelő módon kezeljék (Dewey 1916).

Gondolatai azóta is megfontolandók, hiszen minden gyermek és tanuló egyedi individuum és szociális lény, akinek fejlődésében meghatározók a veleszületett genetikai adottságok, az érés sajátos törvényszerűségei, a spontán és tervszerűen alkalmazott környezeti hatások és az őt körülvevő személyi és tárgyi környezet. A tanulás során ezen személyi és tárgyi környezet folyamatos felfedezése valósul meg, amelyet a belülről fakadó kíváncsiság, a cselekvő aktivitás és az élményeket nyújtó tevékenységek támogatnak és erősítenek. A nevelésben és az oktatásban alkalmazott pedagógiai stratégiáknak és módszereknek a fenti tanulási folyamatot úgy kell segíteniük, ahogy ezt a gyermekek és a tanulók életkori sajátosságai megkívánják és lehetővé teszik.

A 19. század végén Amerikában kidolgozott projektpedagógia és projektmódszer kiváló lehetőséget kínál ennek megvalósítására, mert cselekvésben, élettevékenységben fejleszti a személyiséget, nem foglalkozási ágakra bontva ismerteti meg a gyermekeket a világgal, hanem szervesen összetartozó integrációs tartalmakkal, lehetőségekkel. Egyidejűleg biztosítja a cselekvés végzésekor jelentkező gyermeki választásokat és az egyedi megoldások variánsait. A projekt egy sajátos tanulási egység, melynek központjában egy probléma áll. A feladat nem egyszerűen a probléma megoldása, hanem annak a lehető legtöbb vonatkozásának feltárása. Így a gyermekek a témát széleskörű összefüggésben dolgozzák fel. A cél sohasem a tanulás, hanem valamilyen konkrét produktum létrehozása. A tanulás, mint kísérő eszköz van jelen, indirekt módon valósul meg a tevékenységek tervezése, szokások alakítása, elsajátítása közben. A projektmódszer tehát a gyermek érdeklődésére, a pedagógus és a gyermek közös tevékenységére épülő módszer, amely támogatja az eltérő szükségletű gyermeket, az eltérő

tanulási stílus érvényesülését, valamint mozgósítja a gyermekben az aktuális és tapasztalati érzelmeket, biztosítja a gyermek számára a hatékony tanulást.

Jegyzetünkben elsősorban pedagógus hallgatók számára szeretnénk komplex, elsajátítható és a gyakorlatban is alkalmazható tudást nyújtani a projektmódszer pedagógiatörténeti háttéréről, a projekt definíciójáról, a projektek típusairól, a pedagógus szerepéről és a nevelő-oktató munkában történő alkalmazás előnyeiről és sajátosságairól. Munkánk második részében bemutatunk olyan óvodai, bölcsődei, általános iskolai valamint egy, a felnőttképzésben megvalósult projektet is, amelyek segítenek a kezdeti lépésekben, a projektek tervezésében, illetve példaként szolgálhatnak az ötleteléshez.

I. A projektmódszer pedagógiatörténeti háttere

Az iskola mint oktatási intézmény elsődleges feladatának az emberiség által felhalmozott tudást és a különböző tudományágak által feltárt, de egymástól sokszor különváló ismeretek továbbadását tartotta. Idővel úgy is kezdett működni, ahogy a tudományos megismerés folyamata zajlott, azaz részleteire, majd tantárgyakra, tananyagokra bontotta a megismert és felfedezett világot (Hortobágyi, 2002). A projektmódszer kialakulása épp ezen folyamatok ellenhatásaként próbálta képviselni - mai „divatos” kifejezéssel élve - a kompetencia alapú tanulást, az életszerű, gyakorlatban is alkalmazható tudás megszerzésének jelentőségét.

I.1. Az előzményekről

A projektpedagógia történeti előzményeként fontos lehet megemlíteni a francia felvilágosodás jeles képviselőjét, Jean-Jacques Rousseau-t (1712-1778), aki a neveléssel, oktatással kapcsolatos újszerű gondolataival valódi reformokat indított el a pedagógiai gondolkodók között. Rousseau világszerte ismertté vált könyve, az „Emil, avagy a nevelésről” egyértelműen tartalmazza mind elméleti, mint gyakorlati elképzeléseit. Rousseau beszélt arról, hogy a gyermeknek olyan körülményeket kell teremteni, amelyek összhangban vannak az ő fizikai-lelki fejlettségével. Arról, hogy mi a nevelő szerepe mindebben, miszerint valóságos „színházi rendezővé” kell válnia, megrendezni a gyermek életkörülményeit, miközben ő maga szinte láthatatlan marad. Életszerű helyzeteket, szituációkat kell teremtenie, amelyekből a gyermek egy életre szóló tapasztalatokat gyűjthet. Így lesz a könyvek helyett az élet a tanító, oktató.

Rousseau vissza kívánta helyezni a gyermeket a természetbe, vidékre, falura, ahol mindent megtanulhat, tapasztalhat egyszerű, természetes módon a gyermek.

John Locke a kor másik nagy gondolkodója a nevelést elsődlegesen annak célja felől értelmezte. Az 1693-ban megjelent művében (Gondolatok a nevelésről) hangsúlyozta mindennapi életben jól hasznosítható ismeretek fontosságát. Míg John Locke és kortársa Rousseau az elit osztály gyermekeinek neveltetését tűzte ki célul, addig Johann Heinrich Pestalozzi a „kéz-fej-szív” hármasságával a szegények, árvák szakképzésének kidolgozását célozta meg. Munkássága a projektpedagógia előfutárának is vélhető, hiszen nem csak az elmélet, hanem a hozzá kötődő gyakorlat egyformán hangsúlyos volt tanítási munkájában. Gyakorló kerteket működtetett és azt az elméleti anyagot, amelyet elsajátítottak a gyermekek azonnal gyakorlatban alkalmazták is, a kettő együttes használata sokkal mélyebb tudást eredményezett a tanulóknál, nem beszélve annak a hozadékáról, amely a közösen végzett munka, egymás segítése, egymásra utaltsága a szociális, társas kapcsolataikban hozott magasabb szintű alkalmazkodást. Célja az volt, hogy növendékeit emberiségre, és az életfeladataik megoldására nevelje (Magyarné,1999).

A XIX. század elején a gyermekközpontú törekvéseket és gondolatokat a tudományos alapokra helyezett porosz iskolarendszer szorította némiképp háttérbe. A német Johann Friedrich Herbart (1776-1841) pedagógiája a maga idejében a neveléstudomány fejlődésének egy új korszakát jelentette. Herbart német filozófus, neveléstudós, pedagógus volt, a neveléstudomány tudományos megalapozója. A XIX. század közepén kialakult pedagógiai iskolát is róla nevezték el herbartizmusnak. Elméletei annyira meghatározóak voltak, hogy pszichológia-tudomány történetére is nagy hatást gyakoroltak. Pedagógiája a nevelés célját meghatározó etikára, valamint a célhoz vezető utat mutató pszichológiára, illetve az ezeket a tudományokat magában foglaló herbarti filozófiára épül. Herbart a nevelés három alapvető funkcióját különbözteti meg: a kormányzást (Regierung), az oktatást (Unterricht) és a vezetést (Zucht). A kormányzás még nem igazi nevelés, inkább csak annak előkészítése. Az oktatás közvetlen célja Herbart szerint a sokoldalú érdeklődés kialakítása, egyúttal azonban az erkölcsnevelést is szolgálja. A nevelési folyamat igazi betetőzését pedig a vezetés (Zucht; a szaknyelvben általában fegyelmezésként fordítják) jelenti. Pedagógiájában aktív szerepe a tanítónak van, a diákok elsődleges feladata a tanítások és a nevelés befogadása. Herbart pedagógiája nem csak Európában, hanem az Egyesült Államokban is éreztette hatását. Ezzel az ún. „zárt iskolával” szemben számos kritika fogalmazódott meg, melyek közül a pragmatizmus új szemléletű nevelésfelfogása volt az egyik legmeghatározóbb.

A pragmatizmus a XIX. század elején megszülető új amerikai filozófiai irányzat, amely az emberi tevékenységet állította a középpontba. Charles S. Peirce nevéhez nyúlik vissza, aki a „How to make our ideas clear?” című művében - a pragmatizmus első dokumentumában - fogalmazta meg új nevelésfelfogását. A pragma görög szó, jelentése gyakorlati cselekvés. A pragmatikusok a gyakorlat elsőbbségét vallották, szerintük az elmélet és a gyakorlat nem különíthető el egymástól. Az elmélet csak a gyakorlat felé vezető út, azonban egy elmélet csak akkor lehet igaz, ha az empirikusan alátámasztott. A gyakorlat azonban nagy valószínűséggel sikertelen lesz, ha azt egy elmélet nem előzi meg (Pukánszky-Németh, 1999, p. 486).

A pragmatizmus másik jelentős képviselője William James (1842-1910) volt. Az embert elsődlegesen cselekvő lényként értelmezi. Az ember választó lény – mondja –, akinek életét választásai hozzák létre. Ez tökéletesen megfelel az akkori amerikai társadalom hitvallásának, és a „self-made man” (önmagát megteremtő ember) filozófiájának és pszichológiájának. Az ilyen egyén filozófiájának központi eleme a szabad individuum, a cselekedni és választani önállóan képes személy, akinek boldogulása, karrierjének alakulása csakis tehetségétől és képességeitől függ, nem befolyásolja azt származása, születési előjogai. Ez a szemlélet nagy kihívást jelentett a hagyományos iskolarendszer számára, amelyre megoldást a pragmatizmus egyik legjelentősebb képviselője, a projektpedagógia kidolgozója, John Dewey amerikai filozófus és pedagógus kereste (Németh, 1996).

1.2. John Dewey, a projektmódszer szellemi atyja

John Dewey (1859-1952) Amerikában, a Vermont állambeli Burlingtonban született a kanadai határ mellett. Egyetemi tanulmányait a Vermonti Egyetemen folytatta, majd középiskolában tanított, később a baltimori Hopkins Egyetem hallgatója lett, ahol a filozófiát George S. Morrisnál, a pedagógiát-pszichológiát pedig Stanley Hallnál hallgatta. (Fontos megjegyezni, hogy Stanley Hall 1878-ban a Lipcsei Egyetemen Wilhelm Maximilien Wund által létrehozott laboratóriumban járt, tehát nagy valószínűséggel munkásságára ez európai gondolkodásmód is komoly hatással volt, amit tanításain keresztül adott tovább.)

Dewey 1884-ben, a doktori címet szerzett „Kant pszichológiája” című munkájával, és ezt követően a Michigani Egyetem oktatója lett. 1894-ben meghívták a Chicagói Egyetem filozófiai, pedagógiai és pszichológiai tanszékének az élére. Az itt töltött, 1904-ig tartó időszak lett pályafutásának legintenzívebb korszaka. 1896-ban a tanszék mellett iskolalaboratóriumot szervezett, elveit ebben az ún. laboratóriumi iskolában, a cselekvés iskolájában meg is

valósította, tanszékén pedig kialakította a pedagógiai képzés rendszerét. Az elkövetkezendő években rengeteg rangos előadást tartott, és jelentős műveket jelentetett meg, ilyenek voltak például a „Pedagógia hitvallásom” és az „Iskola és társadalom” című írásai.

Dewey a pragmatizmus egyik alakja, a gyermeket az életre akarja felkészíteni élet által, figyelembe véve a társadalmi viszonyait, úgy, hogy az iskola legyen a valóság hordozója. Fontosnak tartja, hogy az oktatás azokból a tapasztalatokból táplálkozzék, amelyekkel a gyermek saját környezetében találkozik. Szerinte a gondolkodás csak egy eszköz a cselekvéshez, ezért a gondolatoknak csak eszközértékük van. Csak a növekedés, a fejlődés a lényeg, nem pedig az amúgy is elérhetetlen tökéletességet tartja szem előtt (művelődés, okosodás).

Dewey nemcsak az Egyesült Államokban, hanem az egész világon ismert, kora egyik legnagyobb hatású pedagógusa volt. Demokrácia és nevelés című munkája máig alpműnek számít az amerikai pedagógiában. *„A társadalomba való beilleszkedés nem csak a jövő kérdése, hiszen a gyermeknek 20 év múlva kell tudnia beilleszkedni a társadalomba, de ez csak akkor következik be, ha már most el tud igazodni a társadalmi viszonyok között. Csak akkor tud beilleszkedni a jövőben, ha a jelen körülményekhez is alkalmazkodik. Ha a beilleszkedést nem csak a távoli jövő, hanem a jelen gondjának is tartjuk, akkor először látjuk igazán a probléma fontosságát, s az alkalmazkodást a gyermek jelenlegi izlése, ösztönei, érdeklődése és szokásai figyelembevételével kell vizsgálni. Ez tehát a képletünk.”* - írja Dewey A nevelés jellege és folyamata című könyvében (Dewey, 1976, p. 67).

Dewey vallja, hogy a nevelés csak akkor hatékony, ha a személyiség részese lehet a társadalmi öntudatnak. Legfontosabbnak a nevelés pszichológiai oldalát tartja, a nevelés kiindulópontját a gyermek ösztöneiben és erőiben találja, tehát ha a nevelő szándékai nincsenek összhangban a gyermek ösztönös tevékenységével, akkor a nevelés csupán külső kényszer. *„A nevelés a gyermek tehetségének, érdeklődésének, szokásainak alapos megfigyelésével kezdődik.”* (Dewey, 1976, p. 99). Dewey meggyőződése, hogy a gyermekkel foglalkozó személy felelősége az, hogy a gyermekeket a már meglévő tapasztalataik felhasználásával segítse újabb tapasztalatok megszerzésére. Minden gyermek más és más tapasztalattal rendelkezik, tehát ezért sem érdemes egyforma feladatok elvégzésére kérni őket. Célszerű a már meglévő képességeket felszínre hozni, hogy ezeket erősíteni tudjuk. *„A gyermek aktivitása sokkal nagyobb annál, mintsem hogy valamit is tudjon kezdeni vele, a pedagógus feladata pedig, hogy egyensúlyt teremtsen a gyermek és a tapasztalatai között. Ezen azt értem, hogy hasznosítsa ezt a túlcsoorduló energiát, a félig ösztönös, de inkább impulzív cselekvési hajlamot*

oly módon, hogy ezek tapasztalásában, ebben az alkotó folyamatban hozzák meggyümölcsüket” (Dewey, 1976, p. 87).

Dewey a korábban említett, 1899-ben írott *Iskola és társadalom* c. munkájában kifejtette a laboratóriumi iskolájában szerzett tapasztalatokat, és az iskola működésének modelljét. Lényegét így fogalmazta meg: „Minden egyes iskolánk egy kicsi kis társadalmi közösséggé válik (*embryonic community life*) az alkotó munka típusaival, amely a nagyobb társadalom életének tükré” (Dewey, 1912, p. 31). Konceptiója talán abban tér el leginkább a korábbi gyakorlattól, hogy megszünteti az ott alkalmazott, hagyományosnak mondható osztálytermet, minden elemével együtt. Módszerében nem volt szükség iskolapadokra, katedrára és a megszokott iskolai eszközökre. Ehelyett az egészet az épülettől a berendezésekig új elgondolások alapján építette fel. Az iskolaépület inkább hasonlított egy otthonra vagy műhelyre, mint egy termékkel szétszabdalt iskolaépületre. A gyakorlati foglalkozások színtere a konyha, az ebédlő, a műhelyek lettek, ehhez kapcsolódott még a könyvtár és a múzeum, amik ugyanúgy az iskolaépület szerves részét képezték, mint az előbbi helységek, de használták az oktatás során a környező kertet, parkokat, sőt a tágabban vett vidéket is.

1.3. A projektmódszer alkalmazása és európai megjelenése a 19-20. században

A reformpedagógia követői sokféle módszert és eljárást dolgoztak ki a gyermekközpontú iskolai élet megvalósítására. Az egyik ilyen ismert metódus a Dewey egyik tanítványa, William Heard Kilpatrick (1871-1965) által kidolgozott projektmódszer volt, melynek legfontosabb ismertetője, hogy megfordulnak a szerepek, a passzív diákokból a foglalkozások aktív résztvevői válnak, a pedagógus irányító, vezető szerepét feladja. A projektmódszert alkalmazó pedagógus legfontosabb ismérvei, hogy a gyermeket állítja a középpontba, úgy, hogy ő a háttérben marad, nyitott és humánus, mint maga a pedagógia, melyet vállal. Gyakorlati elképzeléseit, a projektmódszer lényegét Kilpatrick a „*The Project Method*” című munkájában írta le. Szerinte a tanuláshoz a célszerű tevékenységekre, problémák megoldására, a tanulók szükségleteire és érdeklődésére kell épülnie, ezeket tekinti a projektmódszer lényeges elveinek. A gyermektanulmányozás elveivel összecsengően a teljes személyiség formálását, a tanterveknek a társadalmi valósággal való szoros kapcsolatát és az iskolán belüli rugalmasságot tartotta fontosnak. Alkalmazott módszere megfelelt Dewey pragmatikus tanulásfelfogásának, amely vallja, hogy a különböző fogalmak, meghatározások elsajátítása, megtanulása úgy a legkönnyebb, ha azt tárgyakkal végzett műveletek megfigyelhető következményeinek

elemzésén keresztül végezzük. Ez a módszer jól illeszkedett cselekvés iskolája mozgalomhoz is - amely a XIX. század 20-as éveitől terjedt -, majd pedig a reformpedagógia különböző irányzataihoz. E szerint a gyermekeknek olyan ismereteket és tapasztalatokat kell szerezniük, amelyekben a gondolkodás egész folyamata - a problémahelyzettel való találkozástól, a megoldás megtervezésén át a problémamegoldásig - megjelenik, és amelyek segítségével új és hasznos ismeretek és készségek birtokába jutnak. Kilpatrick ezt úgy összegezte, hogy a gyermek számára biztosítani kell a jó közérzethez és ez által tanulási sikerérzetének kialakításához szükséges feltételeket (Zsámboki–Eperjesy–Kissné, 2014).

A projektmódszer későbbi, nemzetközi karrierjében fontos állomás Szovjetunió, ahol a 1939-31-es tanévben az egész országban a projektoktatásra állnak át. Ez azonban nem tartós, ugyanis a következő évben már vissza is vonják ezt a határozatot, azzal indokolva, hogy a diákok és tanáraik az államilag elfogadott politikai iránytól eltérő gondolatokat fogalmazhatnak meg, a módszer demokratizmusa nem egyeztethető össze az ország központi irányításával. Európában többek között Célestin Freinet Modern iskolájában volt fellelhető a projektmódszer¹ (Zsámboki–Eperjesy–Kissné, 2014).

A század eleji pedagógiai reformtörekvések azt az újító szándékot tükrözik, hogy a nevelés, az oktatás legyen személyiségközpontú, azaz gyermekközpontú. Ellen Key „A gyermek évszázada” című könyve ezen törekvések forradalmi elindítója. Szerinte kora iskolarendszere teljesen alkalmatlan gyereknevelésre, meg kell reformálni szereplőit, a pedagógusokat, a szülőket, az államot, a módszereket. Gondolatai szólhatnak akár a mának is, nekünk, pedagógusoknak, pszichológusoknak, szülőknek, oktatáspolitikusoknak, állami szereplőknek: *„A mai nevelés legnagyobb bűne, hogy a gyermeket nem hagyják békén. A jövőbeni nevelés célja az lesz, hogy egy olyan, külső és belső értelemben szép világot hozzon létre, amelyben a gyermek növekedhet”* (Key, 1976, p. 60). Az általa megálmodott iskolának társadalmi feltételek szükségesek, hisz reformtervek anyagi megvalósítás nélkül elképzelhetetlenek. *„...akkor jut el az ember a fejlődésének olyan magas fokára, amikor belátja, hogy a legdrágább iskolai terv a legolcsóbb! Akkor majd a fejlett emberi agyat és az erős szívet tekintik a társadalom legnagyobb értékének”* (Key, 1976, p. 162). Célestin Freinet is hasonlóképp gondolta, de Maria Montessori, Rudolf Steiner, és a többiek is, mind-mind a nevelés megreformálásán dolgoztak. Változó szelek fújtak, egész Európát átszellemült változtatás igénye lengte be. A század eleji reformpedagógia közös törekvése az „aktív iskola”

¹ Célestin Freinet (1896-1966) Franciaországban született, néptanító, reformpedagógus, a munkaiskola képviselője.

volt, amelyet az alkotó műhelyek megteremtésével lehetett elérni. A gyermeket saját kreativitása, képzelőereje segíti személyisége kiteljesítésében, ehhez megfelelő légkör, hangulat, módszerek, eszközök, szabad tér, erős, határozott, kitartó, türelmes pedagógus szükségeltetik. Ha a nevelés lényegét érintjük, ezek örök érvényű értékek, valóban csak így érdemes nevelni a jövő generációit.

Európában hosszabb-rövidebb megszakításokkal tehát ismert módszerré vált a projekt módszer. Magyarországon az igazi áttörést a rendszerváltás hozta el az 1990-es években. Hortobágyi Katalin 1991-ben megjelentette Projekt kézikönyv című művét, amely az elsők között mutatta be a módszer gyakorlati alkalmazását. Hortobágyi Katalin szerint a projekt olyan feladategység, amelynek középpontjában a mindennapi élet valamelyik komplex problémájának önálló feldolgozása áll. A projekt a tanulás szervezési lehetőségek egyik újfajta módja, a tanulás szervezési módok közül az egyik leghatékonyabb módszer. Szemlélete gyermekközpontú, az életre nyitott személyiség önkibontakozását ösztönzi. A tanulásban a tanulók és a gyermekek személyes tapasztalataikra építenek, a nevelés és a tanítás az életkori sajátosságok figyelembevételével történik. A gyerekeket a közösség ügyeiben való aktív részvételre, a közösségért felelősséget vállaló felnőtté neveli.

II. A pedagógiai projekt definíciói és típusai

A projektpedagógia meghatározása nem könnyű feladat. A mai neveléstudományi terminológia egyaránt használja a projektoktatás, a projektorientált oktatás, a projektpedagógia, a projekt módszer elnevezéseket is. Ahhoz, hogy megértsük pontosan mi is az a projektpedagógia, a legegyszerűbb, ha gyűjtő fogalomként tekintünk az elnevezésre. Ez alapján a projektpedagógiába a projektorientált oktatás, a projekt módszer és a projektoktatás is beletartozik. Ez a három fogalom tulajdonképpen a projektpedagógia három szintjének is tekinthető. Projektorientált oktatás az a pedagógiai gyakorlat, ahol egy adott tantárgy témája köré szervezzük a tanórát, amihez más tudományterületekhez tartozó ismereteket is hozzákapcsolunk. Ez több szempontból sem felel meg a klasszikus projekt módszer ismérveinek. Projekt módszerről akkor beszélhetünk, ha több pedagógus összefogásával valósul meg egy-egy téma kidolgozása. A tantárgyak integrációja erőteljesebben érvényesül, de a közös témafeldolgozás nem rendszeres, csak néhány alkalommal fordul elő. A legkomplexebb szint a projektoktatás. A projektoktatás értelmezése a legnehezebb feladat a témával foglalkozó szakemberek szerint. Széles körű értelmezésben azt jelenti, hogy az adott intézmény

tantestülete lehetővé teszi, hogy a tanulók a szükséges ismereteket rendszeresen, tudományágak, és sokféle művészeti tevékenység összevonásával sajátítsák el (Honfi-Komlódi, 2010).

M. Nádasi Mária felhasználva az 1918 és 1985 között a témában megjelent szakirodalmakat, az alábbiakban fogalmazta meg a projektoktatás tizenegy kritériumát:

1. *A kiinduló pont a tanulók problémafelvető kérdése legyen, a tervezés közösen történjék.*
2. *A projekt megoldása a tevékenységen keresztül kapcsolódjon a valóságos helyzetekhez.*
3. *Adjon módot az individualizált munkára.*
4. *Adjon módot csoportmunkára.*
5. *Kidolgozása összefüggő, hosszabb időtartamra nyúljon el.*
6. *A cél az iskolán kívüli helyzet megismerésére vagy megváltoztatására vonatkozzék.*
7. *Interdiszciplinaritás jellemezze.*
8. *A pedagógusok és a tanulók egyenrangú, ám különböző kompetenciákkal rendelkező partnerekként dolgozzanak együtt.*
9. *A tanulók önállóan döntsenek és legyenek felelősek saját döntéseikért.*
10. *A pedagógus vonuljon vissza stimuláló, szervező tanácsadó funkcióba.*
11. *A tanulók közötti kapcsolatok erősek, kommunikatívak legyenek”* (M. Nádasi, 2010, p. 11).

A projektoktatás fogalmát végül a következőképpen írja le: „...*valamely komplex téma, azaz pedagógiai projekt olyan feldolgozása, amelynek során a téma meghatározása, a munkamenet tervezése és megszervezése, a témával foglalkozás, a munka eredményeinek létrehozása és bemutatása a gyerekek önálló (egyéni, páros, csoportos) tevékenységén alapul. A pedagógus feladata a gyerekek önállóságának helyt adni, ezt az önállóságot facilitátorként, szupervizorként, tanácsadóként segíteni*” (M. Nádasi, 2010, p. 12).

A pedagógiai projekt, mint komplex feladat kötődik az iskolához, de túlmutat azon, a köznapi értelmezéssel ellentétben nem szűkül le a tervszerű feladatvégzésre. A pedagógiai projekt gyakran a mindennapi életből származó komplex téma, mely a célok, feladatok meghatározását, a munkamenet és az eredmények megtervezését, prezentálását jelenti. A pedagógiai projekt megfordítja az iskolai tanulás folyamatát, az alapvető emberi tanulást veszi mintául. Az elméletnek minimális szerepet szán, a gyakorlati probléma köré gyűjtött feladatok, témák kapnak központi szerepet. Lehet egy valóban gyakorlati feladat, mint például egy tárgy megtervezése és kivitelezése, de lehet egy cikk megírása, színdarab előadása, kiállítás rendezése is. „*A tanulónak a projektoktatásban valóságos feladattal kell szembesülnie,*

amelyben maga dolgozza ki részvételének egyéni tervét és annak az útnak minden részletét is, amely e terv megvalósításához vezet. Korántsem kielégítő, ha a tanulónak csak munkautasításokat kell követnie” (Hortobágyi, 1991, p. 167).

A projektum latin eredetű szó, jelentése terv, tervezet, ajánlat, javaslat. A köznyelvben a projekt szó összetett, újszerű, komplex feladat elvégzését és a hozzátartozó tervet jelenti. A szó eredeti jelentése tehát inkább valaminek a tervezésére vonatkozott, nem pedig magának a tervnek a végrehajtására. A projektek olyan komplex feladatok, amelyeknek középpontjában egy gyakorlati természetű probléma áll. A feladat nem egyszerűen a probléma megoldása, hanem a lehető legtöbb vonatkozásának feltárása, így a témát a gyermekek széles körű összefüggésben dolgozzák fel. A cél sohasem a tanulás, hanem valamilyen konkrét produktum létrehozása. A tanulás, mint kísérő eszköz van jelen, a főszereplők a produktum elérésére irányuló tevékenységek. A tanulás a tevékenységek tervezése, szervezése, a szokások alakítása, elsajátítása közben indirekt módon valósul meg. A projekt szót a pedagógiában szűkebb értelemben használjuk, mint a hétköznapi nyelvben. Azokat a tanulás-szervezési formákat értjük rajta, amelyek során a tanulók közösen, együttműködve, belső indítatásból, jellemzően valamilyen gyakorlati természetű, a mindennapi élethez kapcsolódó problémára fókuszálva egy közös produktum, termék létrehozása érdekében dolgoznak.

Hortobágyi Katalin így fogalmaz a projektről: *„A projekt egy sajátos tanulási egység, amelynek a középpontjában egy probléma áll. A feladat nem egyszerűen a probléma megoldása vagy megválaszolása, hanem a lehető legtöbb vonatkozásnak és összefüggésnek a feltárása, amely a való világban az adott problémához organikusán kapcsolódik”* (Hortobágyi, 1991, p. 5).

Körmöci Katalin így fogalmazza meg a projekt fogalmát: *„A projektek olyan komplex feladatok, amelyeknek középpontjában egy gyakorlati természetű probléma áll. A feladat nem egyszerűen a probléma megoldása, hanem a lehető legtöbb vonatkozásának feltárása, így a témát a gyermekek széles körű összefüggésben dolgozzák fel”* (Körmöci, 2004).

W. H. Kilpatrick meghatározása szerint: *„A projekt egy cél által meghatározott tapasztalatgyűjtés, céltudatos cselekvés, amelynél az uralkodó szándék (a cél elérése) mint belső hajtóerő meghatározza a cselekvés célját, szabályozza annak lefolyását, motivációjához erőt ad”* (Hegedűs, 2002, p. 63).

John Dewey, amerikai filozófus a hangsúlyt a cselekvéses tapasztalatszerzésre, az önmegvalósításra, a társadalomhoz, környezethez való alkalmazkodásra, az életre nevelésre

helyezte, nem pedig az ismeretekre. Úgy gondolta, hogy nem a „padban szerzett ismeretanyag”, hanem sokkal inkább az ismeretszerzés képessége számít.

Hortobágyi Katalin szerint a projektpedagógia olyan tanulásszervezés, amelynek központi feladata egy elvégzendő tevékenység, amelynek során az ismeretek megszerzésének folyamata a legfontosabb. A projekt végére olyan produktumnak kell születnie, amely a lehető legszélesebb vonatkozásban ismerteti az adott gondolatkört. A csoporton belül a feladatok elosztását a tanulók és a gyerekek szándékai, valamint képességeik határozzák meg. A projektmódszert a többi módszertől a rá jellemző nagyfokú szabadság különbözteti meg. Ez a szabadság jellemzi a gyerekek munkáját a célok kiválasztásától, a tervezéstől a feladat végrehajtásának módjain keresztül egészen az elkészült produktum értékeléséig. A módszer fontos sajátossága az is, hogy a tanulást, azaz az ismeretek, jártasságok, szokások elsajátítását indirekt módon biztosítja (Hegedűs, 2002).

A projektmódszer tehát a gyermek és a pedagógus közös tevékenységére építő módszer, mely során a cél valamilyen konkrét produktum létrehozása, valamilyen probléma megoldása. A módszer fő jellegzetessége a résztvevők nagyfokú szabadsága. Ez a nagyfokú szabadság, amelyet a gyermekek számára biztosít a célok kiválasztásától, a tervezéstől a feladat végrehajtásának módozatain keresztül egészen az elkészült produktum értékeléséig biztosított. A tanulók/gyerekek közösen, együttműködve, belső indítatásból, a közösség érdekeit szolgáló termék létrehozása érdekében dolgoznak. Az egyik legismertebb oktatási módszertan, amely sok ország közoktatásában elfogadott és használt. Nehezen értékelhető hagyományos osztályzással. A tevékenységekbe integrált műveltségterületek sokoldalú tapasztalatok során épülnek be a gyermeki tudatba. A valóságos élettevékenységek maguk köré rendezik az ismereteket, ezáltal komplexsége és több szempontúvá válik a központi probléma feldolgozása. Eközben a gyermekek aktívan és cselekvően „élik” az életet, és megismerésük fő forrása a közvetlen tapasztalás lesz, amely így maradandó tudást biztosít. A konkrét, a mindennapi életből vett problémákat közösen oldják meg, eközben a gyermekek saját elképzelései is megvalósulnak.

A projektmódszer lehetővé teszi, hogy mindenki a saját élményei, tapasztalatai, motiváltsága, tehetsége és ambíciói birtokában válasszon részfeladatokat. Hagyományos tanterv helyett a gyermek érdeklődésén alapuló, életszerű feladatokból szerzi tudását. Az elsajátítás önállóan, az egyes tanulók/gyerekek fejlődési sajátosságainak, egyéni fejlődési ütemének megfelelően történik. A pedagógus elveszti a mindentudó nevelő státuszát, a tanulókkal/gyerekekkel együttműködve tevékenykedik. E módszer során megtanulható az

alkalmazkodás, tolerancia, együttműködés, és az empátia, hiszen ez a szocializáció színtere is egyben. Az iskola a társadalom számára nyitott intézmény, melyben a gyermeket a jövőre készíti fel a nevelés során (M. Nádasi, 2003).

Egy pedagógiai projekt megvalósítása előtt sok-sok megválaszolendő kérdés merül fel a pedagógusban. Melyik témát dolgozzák fel ezzel a módszerrel? Hogyan is tervezze meg a projekt lefolyását? Mi legyen a projekt végeredménye, azaz a produktuma? Hogyan válasszuk ki, hogy ki vegyen részt benne? Milyen szabályokat tartsunk és tartassunk be? Mennyi időt tervezzünk a megvalósítására? Ezeknek a kérdéseknek a megválaszolásához ismernünk kell projektek típusait, s ezen ismeretek birtokában kezdhetjük el a tervezést.

A témaválasztás módja szerint lehetőség van arra, hogy a pedagógus határozza meg azt. Ebben az esetben a pedagógusok között egészséges versenyhelyzet alakul ki. A témaválasztásnál arra kell törekedni, hogy olyan téma kerüljön felvetésre, ami a gyermekek érdeklődését felkelti, hiszen ez az alapja a sikeres projekt megvalósításának. A másik lehetséges témaválasztási mód, hogy a gyermekek különböző ajánlásból választanak ki egyet, vagy új témát találnak ki, és a projekt megvalósítása érdekében érdeklődés szerint alakítják ki a munkacsoportokat. Előfordulhat, hogy egy megadott téma feldolgozására szerveződnek a csoportok. Ezzel a típussal általában egy-egy tantárgy, vagy iskolai rendezvény esetén találkozunk. A gyermekek saját döntéseik alapján választhatnak résztémákat a projekten belül. A kritériumorientált projektek esetén, a csoportok szabadon választhatnak több projektkezdeményező témából, de annak feldolgozását előre megszabott szempontok alapján kell elvégezniük. Alkalmazásánál lehetőség van értékelési, osztályozási stratégia felállítására. Tartalom, téma szerint a projekteket, azok témáját hozzákapcsolhatjuk tananyaghoz vagy műveltségi területhez. A tantárgyak egy-egy tananyaga vagy komplex témája kerül feldolgozására. Az oktatásban ilyen típusú projektek alkalmazására sok lehetőség van, hiszen kevés olyan anyagrész létezik, amelyeket nem lehet projektmódszerrel kidolgozni.

A pedagógus szervezhet olyan projekteket is, amelyek nem kapcsolódnak a tananyaghoz, de hasznos háttérismereteket szerezhetnek belőle a tanulók/gyerekek. Ebben az esetben nem kell a tanulókat értékelni. Szerveződése a közös élmény, az együttes tevékenység öröme miatt történik. Ilyen projekttema lehet a hagyományok feldolgozása, vagy más országok ünnepi szokásainak megismerése. Olyan témát találni, ami nem kapcsolható a tananyaghoz, rendkívül nehéz és ritka, hiszen minden téma érintése szolgálhat bizonyos háttérinformációval. Ha a célunk ilyen terület feldolgozása, mindenképpen arra kell törekednünk, hogy az a gyermekek érdeklődését felkeltse.

Egy projekt lehet eredmény- vagy folyamatorientált. Az eredményorientált projekt esetében a kezdeteknél meg kell fogalmazni az elérendő célt, meg kell határozni a létrehozandó terméket (Hegedűs, 2002). A folyamatorientált projekt esetében a munka lényege maga a folyamat, az eredményt nem tudjuk előre. Fontos szempont a kutatás, a kísérletezés, vizsgálódás, ugyanis ezek melléktermékei az eredmények. Ilyen projekteket alkalmazhatunk az egészséges életmódra, környezeti nevelésre, szabályos közlekedésre történő nevelés eredményessége érdekében. Időtartamát tekintve rövid, közép, valamint hosszú távú projekt szervezhető. Rövid távú projekten azt kell érteni, amikor a projektmunka egy tanítási hétnél rövidebb, például csak 1-2 napot vesz igénybe. Az időtartam alsó határát két tanórán határozza meg a téma szakirodalma. Az ilyen rövid távú projekt alkalmazása leginkább kisgyermek körében képzelhető el. Sok esetben spontán létrejövő „projekt” formájában. Ilyenek például a spontán kialakuló szituációs játékok. A rövidtávú projektben is megfigyelhetők a projektoktatás szakaszai, csak nem feltétlenül különülnek el élesen egymástól. A középtávú projekt időtartama 1-2 hét. Leggyakoribb fajtája a témahét vagy projekthét. Az Egyesült Államokban, és néhány nyugat-európai országban évente 2-3 ilyen projekthetet szerveznek, ami a tanítási év részét képezi. Ezekon a témahetekon kívül középtávú projektnak tekinthető például egy nyári táborban vagy erdei iskolában feldolgozott téma. A megvalósításra több hetet igénybe vevő projektet hosszú távú projektnak nevezzük. Ilyen projekt például a jó képességű diákok/gyerekek tanítási időn kívül történő, tanulmányi versenyre való felkészítése vagy például egy nagyszabású ünnepségre való felkészülés (Hegedűs, 2002).

A tanítási időhöz viszonyítva is kategorizáljuk a projekteket. Ennek megfelelően megvalósítható a projektoktatás a hagyományos órakeretek változatlanul hagyásával. Ez történhet úgy, hogy a tanórán valósul meg a tananyaghoz kapcsolódó rövid idejű projekt kidolgozása, vagy a tanulók szabadidejében, a tanítási időn túl. A sikeres munka érdekében célravezető, ennek az oktatási stratégiának az alkalmazását első alkalommal tanítási szünetben történő szaktáborok, gyermekprogramok, műhelymunkák, alkotó táborok programjaként alkalmazni, és így ismertetni meg a gyerekekkel az ilyen típusú tanulási folyamatokat. Egyben maga a pedagógus is részt vesz élete első, általa tervezett, szervezett és kivitelezett projektmunkájában. Fontos tapasztalatokat szerez, amelyeket a későbbiekben, az iskolai oktatásban hasznosíthat majd.

Amennyiben a projekt megvalósításával nem akarjuk a hagyományos órakereteket felbontani, lehetőség van arra, hogy a tananyaghoz kötött témát rövid idejű, tanórán belüli,

ügynevezett modellprojekt formájában dolgozzuk fel. A hagyományos órakeretek felbontása nélkül alkalmazhatjuk még a projektmódszert oly módon, hogy az a gyermekek szabadidős tevékenységének hasznos eltöltését célozza meg. Amennyiben a projektek megvalósításával a hagyományos órakeretek, a hagyományos oktatási formák felbomlanak, epochális oktatásról beszélünk. Ide soroljuk a projektheteket, tanulmányi kirándulásokat, erdei iskolákat is. Ez a szervezési mód lehetőséget nyújt a diákoknak/gyerekeknek az önálló kutatási tevékenységekre, ami jó alkalom arra, hogy egy-egy témában jobban elmélyüljenek, illetve az egyes összefüggéseket jobban megértsék (M. Nádasi, 2003).

A tanítási szünetben megvalósuló, esetenként nem is az oktatási intézményekhez kapcsolódó szaktáborokban, alkotótáborokban is látunk példát a projektmódszer alkalmazására. Napjainkban egyre többször találkozunk ilyen jellegű táborokkal, ami ékesen bizonyítja, hogy a tanulás lehet örömmel végzett tevékenység is.

Vizsgálhatjuk a projekt típusát interdiszciplinaritása szerint is. Ezen besorolás alapján beszélhetünk szűk, és multidiszciplinaritású projektekről. Abban az esetben, ha a gyermekek egyetlen probléma megoldására, kifejtésére kapnak feladatot, szűk tartalmú projektről beszélünk. Gyakran egybeesik otthoni kutatómunkával, amit könnyedén projektté formálhatunk úgy, hogy az egyénileg végzett különböző kutatások eredményeiből, közös feldolgozással tanulságok, következtetések kerülnek megállapításra. A szűk tartalom nem jár együtt az idő korlátozásával. Multidiszciplináris projekt esetén egy adott probléma összefüggéseinek teljes körű feltárása a cél. A tantárgyak határozzák meg a projekt vezérfonalát, ami támpontot jelent mind a pedagógus, mind pedig a diákok és a gyerekek részére. Előnye abban mutatkozik meg, hogy különböző érdeklődésű és képességű gyermekek közösen vesznek részt benne. Mindenkinek lehetősége nyílik arra, hogy önmaga számára megtalálja azt a részfeladatot, ami neki a legmegfelelőbb. A projektekkel foglalkozó szakemberek szerint az oktatási projektek egyik fő meghatározó ismérve a multidiszciplinaritás (M. Nádasi, 2003)

A projektben részt vevők száma szerint beszélhetünk egyéni, kiscsoportos, közepes létszámú és nagy létszámú csoporttal tervezett projektről. Az egyéni projektek főként a felsőbb tagozatos diákoknál alkalmazhatók. Ha egy adott közösségben dolgozunk, például egy osztályban, ott kis létszámú vagy közepes létszámú csoportok kialakítására van inkább lehetőség. Ha ennél nagyobb létszámú csoporttal, azaz nagy létszámmal szervezünk projektet, például egy egész évfolyam vagy iskola a résztvevő, akkor célszerű hierarchizált irányítást

alkalmazni. Ebben az esetben a résztémák kidolgozása kis vagy közepes csoportok által kerülnek megoldásra, a folyamat végén ezek az önálló projektek alkotják a közös produktumot. A nagy létszám hátránya, hogy az egyéni teljesítmények, az egyén felelőssége háttérbe szorul. Ez magában hordozza annak a veszélyét, hogy a hierarchia legalsó szintjén lévőkre csak a végrehajtás feladata hárul, így ők elveszítik a döntéshozásban való részvétel lehetőségét.

Produktum szerinti kategorizálás elsősorban az eredményorientált projektre vonatkoztatható. A produktumok tárházára a sokszínűség jellemző. A projekt zárása határozhatja meg, hogy milyen típusú és mennyiségű lesz a produktum. Többek közt lehet a tanulók és a gyerekek által elkészített tárgy, játék vagy írás. Készülhetnek színi előadások, videó vagy hangfelvételek, kisfilmek. Rendezvényeket, kirándulásokat is szervezhetünk a projekt keretében. Célkitűzésünk lehet egy nyilvános vita, vagy tárgyalás lebonyolítása a hallgatók között. A fent felsorolt formákat természetesen kombinálhatjuk is egymással (Hortobágyi, 2002).

III. A projekttervezés és szervezés folyamata

Mielőtt egy projekt részletes kidolgozásának nekikezdünk, érdemes előzetes tervezéssel mérlegelni a módszerre vonatkozó lehetőségeinket, sikerességének feltételeit számba venni. A projektmódszer egyik legfontosabb alapelve, hogy már a tervezés folyamatában a téma kijelölésében, választásában, a célok meghatározásában a diákoknak és a gyerekeknek központi szerep jusson. A tervezés tehát nem a pedagógus egyéni feladata, hanem közös munka, így nincs szükség kidolgozott folyamatterv elkészítésére. Ettől függetlenül, rendelkeznie kell egy előzetes koncepcióval arra vonatkozóan, hogy fog felépülni a projekt, milyen tartalmi struktúrákat kell magába foglalnia annak.

A projektoktatás sikeres megvalósításának egyik legfontosabb feltétele, hogy az adott intézményben a vezetőségben, a pedagógusok között és a diákok, gyerekek körében megfelelő legyen a projektmódszer fogadtatása. Ezért ezt az attitűdöt az előzetes tervezésnél, célszerű felmérni. Tudnunk kell, hogy az intézmény, ahol a projektünket meg szeretnénk valósítani, befogadóképes-e a módszerünket illetően? Miután az előzetes tervezés megtörtént, a téma, illetve a cél megválasztása következik. A projektmunka egészére legyen jellemző az, hogy a diákok és a gyerekek tevékenységét belső motivációk irányítsák, szívesen végezzék feladataikat. Ennek elérése érdekében már a téma megválasztásánál nagy figyelmet kell fordítani arra, hogy a tanulók/gyerekek részt vegyenek annak kiválasztásában. A teljes szabadságot természetesen nem adhatjuk meg akkor, ha tananyaghoz kötött projektet

szeretnénk megvalósítani, de léteznek kompromisszumos megoldások. Amennyiben a fő témát a pedagógus jelöli ki, de a megvalósítás vezető módszereit, vagy az altémákat a diákok és a gyerekek ötlete alapján választjuk, máris ilyen megoldáshoz jutunk.

A témaválasztás szakaszában, nagyon jó gyakorlat az úgynevezett „ötletbörze” alkalmazása, melynek során a tanulók/gyerekek egymás ötleteit megvitatják, majd elvetik, vagy elfogadják azokat. Ez a technika már önmagában is kreativitást, együttműködést, toleranciát fejlesztő feladat. A pedagógiai projektek célja mindig kettős. Egyrészt meg kell határoznunk, milyen kézzel fogható produktumot szeretnénk megvalósítani a projektfolyamat végére. Másrészt, mivel a pedagógiai projektek a téma meghatározásától egészen a produktumok prezentálásáig nevelési, tanulmányi céloknak alárendeltek, fontos, hogy ezek a célok is meghatározásra kerüljenek. Amikor meghatároztuk a projekt tartalmát és céljait, az előzetes tervezési folyamat részeként számba kell venni ezek sikeres megvalósításához szükséges eszközök listáját, ezek hozzáférhetőségét, valamint felelős személyeket kell keresnünk egy-egy szervezési feladat elvégzésére. Fel kell állítanunk az időkereteket is. Ha nagy létszámú a csoportunk, akkor érdemes már ebben a szakaszban az elhangzottakat rögzíteni, illetve a későbbi közös munka szabályait felállítani, elkerülve ezzel a majdani konfliktushelyzeteket (M. Nádasi, 2003).

Az előzetes tervezés, téma és cél meghatározása után kezdődik a konkrét tervezés időszaka. Ebben a szakaszban határozzuk meg a projekt logikai struktúráját, feladattervét, konkrét dátumokkal, felelősök megnevezésével. A felhasználandó eszközökről, helyszínekről, a prezentáció módjáról is szülessen megegyezés. A gyermekek aktivitása, ötletei ebben a szakaszban is nagyon fontosak, hiszen, ha részt vesznek a tervezésben, akkor a felelősségérzetük felerősödik, ezért aktívabban, tudásuk legjavát adva vesznek részt a feladatok elvégzésében. A projekt tervezésére elegendő időt kell szánni, mert a jól megtervezett folyamat az alapja, a projekt későbbi sikerének. A megbeszélte dátumokat, határidőket, felelősöket ajánlott táblázatos vagy plakát formában feltüntetni, és mindenki számára jól látható helyen kifüggeszteni. Amennyiben a projektmunka folyamata várhatóan megbontja a hagyományos órakereteket, érdemes erről tájékoztatni az iskola vezetését, és a szülőket egyaránt.

A téma feldolgozása az előre meghatározott csoportokban, vagy párhuzamosan egyéni kutatómunkával történik. Míg a diákok/gyerekek közösen tevékenykednek, a pedagógus, segítő, facilitátor szerepet tölt be. Ha a tanulók hozzá fordulnak, vagy munkájukban bizonytalanságot, tanácstalanságot vesz észre, segítséget nyújt, megpróbálja őket rávezetni a probléma megoldásának módjára. Munkavégzés közben felhívja a figyelmet az esztétikumra, a

praktikus kivitelezésre, a csoportban, vagy a pároknál esetlegesen kialakult konfliktushelyzeteket kezeli.

A projekttevékenység megsegítésére több eszköz áll a pedagógus rendelkezésére. Ilyenek lehetnek a munkakártyák, logikai kártyák. A gyermekek által vezetett projektnaplónak is nagy haszna lehet, hiszen a tevékenységgel párhuzamosan rögzített tapasztalatok leírása a későbbiek során segítik az ön- és csoportreflexiót. Projektnaplót nem csak a diákoknak, hanem a pedagógusnak is érdemes vezetni. Ebben az egyes tanulókra, a közös tevékenységekre, a munka menetére vonatkozó megfigyeléseit jegyezheti fel. Az ily módon összegyűlt információk segítik az aktuális, valamint a jövőben végzett projektoktatáshoz szükséges tapasztalati tudásának gyarapodását (M. Nádasi, 2010).

Az eredmények bemutatására ünnepi alkalmat kell keríteni. A gyermeki tevékenységek során mindig nagyon fontos a külső visszajelzés, melynek motiváló hatása nem vitatható. Éppen ezért fontos a meghívott vendégek személye, hiszen nem mindegy, hogy az elvégzett tevékenységet ki, milyen formában értékeli. A projekt bemutatása után zárásként szükség van egy olyan alkalomra, amikor csak a projektben részt vevők értékelik saját tevékenységüket. Megbeszélhetik tapasztalataikat, a felmerült nehézségeket, az átélt örömteli pillanatokot, valamint azt, hogy sikerült-e a projekt eredeti célját elérniük. Ez a visszatekintő, értékelő szakasz rávezeti diákjainkat és a gyerekeket a reflektív gondolkodásmód alkalmazására (M. Nádasi, 2010).

Összegzésképpen elmondhatjuk, hogy a projektoktatás valamely komplex téma, azaz egy pedagógiai projekt feldolgozása, mely során a gyerekek önállóan dolgoznak. A téma meghatározása, a munkamenet megtervezése és megszervezése, a témával való foglalkozás, azok eredményeinek bemutatása a diákok/gyerekek kezében van. A pedagógus feladata megadni az önálló munkavégzéséhez szükséges szabadságot és munkájukat tanácsadóként segíteni.

A projektpedagógia a projektek feldolgozásához kapcsolódó projekt feldolgozás gyakorlata és elmélete. A sikeres megvalósítás feltételei között említhetjük, hogy a gyermek számára inspiráló közérzetet kell biztosítani, amelyben az egyéni munkafolyamatot felváltja a csoportmunka. A produktum érdekében elengedhetetlen az együttműködés és a csapatmunka. A projektben a tanárszerep megváltozik, a pedagógus a gyermek partnerévé válik, vagyis megjelenik az együttműködés igénye a sikeres eredmény érdekében. E tevékenység egyrészt kollektív, mert sok gyerek, sokféle megközelítésből, tehetségéből, tapasztalatából születik meg az eredmény. Másrészt egyéni, hiszen mindenki a saját érdeklődése, meglátása szerint vesz

benne részt. A tevékenységre alapozott ismeretszerzés, a komplex, alkotó jellegű megismerési – cselekvési egység jellemzi a pedagógiai projektet, vagyis az új ismeretek legfőbb forrása a tapasztalat. Ezt a módszert alkalmazó intézmény nemcsak az életre nevel, hanem maga az élet. Pedagógiaailag a leghatékonyabb módon, a cselekvés révén juttatja új ismerethez a gyermekeket (M. Nádasi, 2010).

IV. A projektmódszer és a pedagógusszerep változása

A gyermekekre történő ráhangolódás, az ő fejlődésének, kíváncsiságának, érdeklődésének, önállóságának központba állítása, egy merőben másfajta pedagógusi hozzáállást követel meg. A projektpedagógia megköveteli a pedagógus nyitottságát a világ és a gyermekek felé. Fontos, hogy a pedagógus elsősorban önmagával legyen összhangban, mert csak a harmonikus, önmagával békében lévő nevelő képes nyitottá válni más iránt. Így válik képesé arra, hogy megértse a gyermeket foglalkoztató problémákat és kezelni is tudja majd azokat, akár projekt keretében segíteni őt a feldolgozásban. A sokoldalúan képzett szakmai ismeretei lehetővé teszik számára, hogy széles látókörrrel bírjon. Projektmódszerrel csak úgy lehet jól nevelni és oktatni, ha helyet hagyunk a spontaneitásnak, ami nem ötletszerűséget jelent, sokkal inkább ráhangolódást a gyermekekre. Ahhoz, hogy minden gyermek jól érezze magát, sikerélményhez, pozitív megerősítéshez kell juttatni őket, hogy önbizalmuk fejlődhessen, így nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a gyermekeknek más-más a fejlődési ütemük. Az ismeretszerzés folyamatát nem direkt, frontális módon célszerű csak közvetíteni, inkább facilitátor, mentor módjára segíteni a tanulás útján a gyermekeket kooperatív technikák alkalmazásával.

A módszer közös tervezéssel, szervezéssel, végrehajtással és ellenőrzéssel együttműködésre, összedolgozásra, munkamegosztásra, kooperativitásra sarkallja a gyermekeket. Minden gyermek képességeinek megfelelő feladatot választ magának, ezzel individualitásukat viszik a közös munkába. A tanulók és a gyerekek szocializációjában fontos a projekt módszer, mivel megtanulják a konfliktuskezelést és a másokkal való bánásmódot, együttműködést, a csoport munkát. Fejlődik munkaszervezésük, megtanulják az időbeosztást, valamint a tervezési feladatokat jobban teljesítik. A tanulók és a gyerekek számára a megértés élményét biztosítja, mindemellett a személyiségvonásokat és a kompetenciák széles körét képes fejleszteni. Fontos az alkalmazható tudás létrejöttének elősegítése. A diákok és a gyerekek felelősséget vállalnak munkájuk, önmaguk és társaik iránt. Egy-egy produktum bemutatása közönség előtt történik, ezáltal könnyebbé válik a szereplés és csökkenhet a lámpaláz is. Kialakul a divergens, kritikai gondolkodásmód. A projekt módszer legfőbb értéke a produktum

mellett a munkafolyamat, mely során ismeretsajátítás, tapasztalatszerzés történik. A gyerekek nyitottá válnak a világ dolgaira, a gondolkodás elsődlegessé válik egy-egy munkafolyamat szervezésénél és lebonyolításánál. Fejlődik a probléma észlelése, a probléma megoldásának módja, mások véleményének a meghallgatása, tiszteletben tartása. Reális képet kapnak önmagukról, megismerik saját szerepüket, lehetőségeiket, határaikat és legfőképpen az élethosszig tartó tanulás, folyamatos fejlődés fontosságát. A szervezési feladatokban a gyerekeknek a különböző ismeretforrások a könyvtár, internet, rádió, televízió áll segítségükre, ezáltal kialakul bennük a világ dolgaira való nyitottságot (M. Nádasi, 2010).

Az új módszert alkalmazva a pedagógus a háttérből nyújt segítséget tudásával, tapasztalataival, a diákokat és a gyerekeket hagyja kibontakozni, a koordináló, tanácsadó szerep lesz a meghatározó. Az oktatás a társadalom egyik legfontosabb szemléletformáló, megújító ereje (M. Nádasi, 2003). Az újszerű módszer gyakorlóit azonban jelentősen nehezíti a mai oktatási rendszer túlzott kötöttsége, megszorításai, a módszert akár melyik nevelési szintéren szeretnénk megvalósítani, új értelmezést kell adni a nevelésnek. A hagyományos keretek felbontása nélkülözhetetlen, inkább hasonlít egy tanterem műhelyhez, mint padok és székek mértani pontosságával elhelyezett tanterem belsőhöz. Előny, ha a padokat és a székeket könnyen mozgathatjuk, átrendezhetjük a termeket, hozzáférhetnek a gyermekek az eszközökhöz, ha elfáradnak, felállhatnak, mozoghatnak, anélkül, hogy közben a többiek zavarnák. Az a gyermek, aki 15-20 perc után elfárad, de lehetősége van a nyitott tanteremből kimenni, például vizet inni, vagy csak fel és lefutni a lépcsőn, néhány perc alatt újra feltöltődik és a fennmaradó 20 percet újfent aktívan, öntevékenyen folytatja az ismeretszerzés folyamatában. A projektek lehetővé teszik, hogy a gyermek annyira mélyedjen el benne, amennyire érdeklődése erre számot tart, miközben a tapasztalatok alapján megszerzett ismeretbázisa elegendő ahhoz, hogy a témát, ismeretet elsajátítsa.

Az óvodai és a bölcsődei nevelésben a pedagógus feladata a tevékenységek komplex megtervezése és előkészítése, a folyamat közbeni koordinációja. A sikeres és élményszerű megvalósításhoz helyre, időre és megfelelő eszközökre is szükség lesz. Fontos, hogy a pedagógus ismerje a gyerekeket és törekedjék a szülőkkel való együttműködésre. Ösztönző legyen, segítse a problémamegoldást, támogassa a divergens gondolkodást. Fontos, hogy biztosítsa a sokszínű és tevékenységekbe ágyazott műveltség tartalmak közvetítésének lehetőségét (Körmöci, 2012). Napjainkban egyre nagyobb szükség van olyan szemléletű nevelésre és olyan pedagógiai eljárásokra, módszerekre, melyek megvalósítják a nevelés alapvető céljait. A projekt módszer ilyen. Két összetevő kell ehhez, a konstruktív életvezetés és

a lehetőségek biztosítása a gyermekek számára. A konstruktív életvezetés mutatói a problémaérzékenység, nyitottság, sikerorientáltság, döntőképesség. A gyermek legyen kitartó, önálló, kíváncsi, akit a megismerés, a felfedezés, a tudás vágya hajt. Legyen önbizalma, sikerélménye, kudarc esetén képes legyen új próbálkozásokra képes, önmaga megvalósítására. A pedagógus pedig biztosítson mindehhez feltételeket és helyzeteket a gyermek számára (Körmöci, 2012).

V. Az óvodás gyermek és a projektmódszer

Az óvodai nevelés országos alapprogramja a tanulást tevékenységekben megvalósuló tanulásként értelmezi. Így a tanulás az óvodában folyamatos, a mindennapok szerves és – a gyermekek számára – észrevehetetlen folyamat. A tanulást előidéző tevékenységek lehetnek spontán vagy szervezettek, melyek támogatják a gyermeki személyiség harmonikus kibontakoztatását és az egyéni fejlődési ütem megvalósulását. A fejlesztés nem csupán az ismeretszerzés előmozdítása, hanem az egész nap folyamán adódó természetes és előre megtervezett környezetben a kompetenciák fejlesztése. Az óvodapedagógus épít a gyermekek előzetes tudására, tapasztalataira és ismereteire. A tanulás akkor jöhet létre, ha jelen van a gyermek cselekvő aktivitása, ha tapasztalatot tud szerezni a környezetéből (Zsámboki–Eperjesy–Kissné, 2014). „Az óvodai nevelés célja az, hogy elősegítse az óvodások sokoldalú, harmonikus fejlődését, a gyermeki személyiség kibontakozását, a hátrányok csökkenését, az életkori és egyéni sajátosságok, valamint az eltérő fejlődési ütem figyelembevételével”² – írja az Óvodai nevelés országos alapprogramja. Az óvodás korú gyermek archaikus korban él, ami azt jelenti, hogy nem szabad az őt körülvevő világot részekre bontani. A tágabb összefüggések megértésében ezek gátló tényezők lehetnek (Zsámboki–Eperjesy–Kissné, 2014). „Számukra még egy és oszthatatlan a világ, műfaj nélküli a szépség, a teljesség élményével fogadnak be mindent” (Zsámboki–Eperjesy–Kissné, 2014). Ha foglalkozási ágakra bontjuk az óvodai életet, akkor elveszik a teljesség, nem láthatók az életünkben jelen lévő összefüggések. Ha időben és térben távol vannak az információk, akkor nehezebb őket párosítani. A projektmódszer a maga komplexitásával összehozza a különböző műveltségi területeket, a gyerekek képesek elkalandozni, de ezáltal sokrétűen körbejárnak egy kérdéskört. A gyermek számára a legmegfelelőbb az élethelyzetekből való tapasztalatok, nem pedig az ismeretanyagok külön-külön átadása.

² <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor> (Letölt. 2019.11.10.)

A gyermekek számára úgy kell tapasztalatszerzési lehetőségeket biztosítani, hogy azokat teljes lényükkel legyenek képesek befogadni. Minden kisgyermek más motivációs bázissal rendelkezik, eltérő az érdeklődési köre, nyitottsága. A projektmódszer megvalósítása során minden gyermek egyénisége, képességeinek rendszere, belső motivációs bázisa által vezérelve elégeitheti ki tudásszomját, tehet felfedezéseket a körülötte kibontakozó természeti környezetből merített témákban úgy, hogy közben mindvégig gyermeki személyisége, pszichés, kognitív képessége, fejlődését szolgáló legfontosabb örömszerző tevékenységét folytatja, ami nem lehet más, mint a játék.

A gyermeket körülvevő derűs légkör megteremtése mellett, olyan életszerű helyzeteket, megoldásra váró problémákat kell felállítani, melyek motiválttá, érdekelté teszik a gyermeket, hogy az adott probléma irányába elinduljon, számtalan megoldási módozatot, utat válasszon, ki-ki beállítottságának, kreativitásának tükrében próbálkozzon. A célt nem feltétlenül a probléma megoldásban látjuk, hanem a megoldáshoz vezető utak megtalálása, végigjárása, a kalandozások alkalmával begyűjtött tapasztalatok megélése, a sikerek és esetleges kudarcok feldolgozásában. Cél, hogy segítsük a gyermeket a járatlan utakon, bíztassuk, bátorítsuk őket.

Kívánatos lenne, ha az óvodákban és az iskolák alsó tagozatában minél szélesebb körben elterjedne a projektmódszer, mert így az életkoruknak megfelelő, tevékenykedő, sokoldalú fejlesztés valósulhatna meg. Fontosak az életszerű problémák, a tapasztalatszerzés útján szerzett tudás felépítése. A projektek mindig adnak választási lehetőséget a gyermekek számára, így növelik a motivációt. Mivel gyakorlati jellegű, így mindenki a saját tudását teheti hozzá, ez növeli az önállóságát és kreativitását. Közösségben dolgoznak, emiatt megtanulnak, együtt dolgozni, egymáshoz alkalmazkodni, megosztani a munkát és kompromisszumokat kötni (Zsámboki–Eperjesy–Kissné, 2014).

VI. A projektötletek bemutatása

A projektpedagógia elméleti-szakirodalmi háttérének bemutatását követően jegyzetünk következő fejezetében olyan pedagógiai projektötletek bemutatására kerül sor, amelyeket a hallgatók és a kezdő pedagógusok is kiindulópontként tudnak használni a nevelőmunka során az óvodában, a bölcsődében vagy az iskolában. A projekt témák (pl. mackó, víz, anyák napja stb.) a gyermekek érdeklődéséhez közelálló, komplex tartalmak, amelyekhez számos kreatív, alkotó tevékenység, sok-sok mondóka, vers, dal, mozgásos játék és mese kötődik. A konkrét projektötlet bemutatása során törekedtünk a részletes, lépésről lépésre történő ismertetésre

annak érdekében, hogy a pedagógus-jelöltek és a kezdő pedagógusok is könnyen meg tudják valósítani saját csoportjukban, osztályukban, kedvet kapjanak az egyes témák adaptálására vagy azok továbbgondolására. A napokra és tevékenységekre bontott témaötletek egészben és részleteiben is felhasználhatók. Az átvétel, illetve az adaptáció során azonban feltétlenül tekintettel kell lenni az aktuális gyermekcsoport sajátosságaira és az intézmény pedagógiai programjának alapelveire. Ennek tükrében lesz sikeres a megvalósítás!

VI.1. Mackó-projekt³

A gyermekkori játékeszközöknek számos funkciót tulajdonít a pedagógia és a pszichológia tudománya. Különösen így van ez a gyermekek által nagyon kedvelt plüssfigurákkal, amelyek között a mackók már évszázadok óta kiemelt szerepet kaptak. A plüssmackó angol elnevezését, a „teddy bear”-t Theodore Rooseveltről kapta, aki egy vadászat során nem volt hajlandó lelőni egy fához kötözött kis medvebocsot. A plüssmackók mára már klasszikus gyermekjátékká váltak. Néhány régebbi darabja akár vagyonokat is érhet a komoly gyűjtők számára. Érdekes kettősség, hogy míg a plüssmaci egy aranyos és közkedvelt teremtmény, addig a mintájául szolgáló valódi medvék a vadonban életveszélyesek is lehetnek az ember számára.

A téma iránt elkötelezett kutatók többféle teóriával is előálltak azzal kapcsolatban, hogy mi lehet a mackószeretet legfőbb oka és magyarázata. Az egyik vélekedés szerint, a mackók arca arányaiban tökéletesen megfelel annak, ami az ember agyát „babusgatásra” készíteti. Mások arra jutottak, hogy a mackók ölelgetése nem a játék megnyugtatóására, hanem önn nyugtatásra szolgál. A mackók - a pszichológusok szerint - a szülői jelenlétet, a szülői közelséget pótló tárgyak is egyben. Vagyis érzelmi biztonságot, védettséget és támaszt nyújtanak a gyerekeknek. Ezenkívül érzelmi támogatást is képesek nyújtani, ha a gyermekek olyan kihívások előtt állnak, mint egy orvoslátogatás vagy az óvodakezdés. A kutatások szerint játszótársként is ők állnak az első helyen. Nagyszerű velük újra átélni egy hétköznapi szituációt, amit aztán a gyermekek sokkal könnyebben tudnak majd feldolgozni (Stöckert, 2011). A mackók puhasága szintén említendő a mackószeretet okaként a kutatók szerint. Egy 2006-os izraeli kutatás rámutatott, hogy mindössze a részt vevő gyerekek 7%-a ragaszkodott valamilyen kemény anyagú játékfigurához, a többiek inkább a puhább tárgyakat részesítették előnyben.

³ A projektötlet Patocskai Katalin (2016): A projekt módszer elmélete és gyakorlata az óvodában – Maci projekt c. szakdolgozatának felhasználásával kerül bemutatásra. Témavezető: Kissné Dr. Zsámboki Réka.

31% plüssmackót vagy más puha figurát választott, 38% pedig puha takarót vagy békendőt (Goddard, 2014).⁴

A plüssmackó világhódító útja a 20. század elején vette kezdetét. 1902-ben Margarete Steiff játékkészítő műhelyében megalkotta az első mackót, amelyet próbaként New Yorkban próbált értékesíteni, de kezdetben sikertelenül. A mackó az „55 PB” modellnevet kapta⁵ a paraméterei miatt. Steiff később, az 1903-as lipcei játékiállításán újból megpróbálta értékesíteni az „55 PB” nevet viselő modellt. Nem sokkal a vásár vége előtt egy amerikai, Hermann Berg megvette az összes, mintegy 100 darab kiállított mackót és további 3 000 darabot rendelt még tőle. Egy évre rá, az 1904-es St. Louis-i Világkiállításán, mintegy 12 000 darab mackó talált gazdára. 1906-ra az Egyesült Államokban valóságos mackó-őrület vette kezdetét, a gyárak pedig ebben az időben már ontották magukból a különbnél különféle színű és méretű mackókat (Hockenberry, 2004).

A plüssmackók szeretetén kívül a magyar népi hagyományőrzésben is szerepet kap a medve figurája és viselkedése. Úgy tartják, ha február 2-án, Gyertyaszentelő napján kisüt a nap és a medve meglátja az árnyékát, akkor visszamegy és még negyven napig tart a hideg. Ha pedig zord idő van, akkor megrázza a bundáját, kinn marad, mert érzi, hogy már közel a tél vége. *„Van aztán egy napja a télnek, aminek „gyertyaszentelő” a neve. Miről tudja meg a medve e nap feltűnését a naptárban, az még a természetbúvárok fölfedezésére váró titok. Elég az hozzá, hogy gyertyaszentelő napján a medve elhagyja odúját, kijön széttekinteni a világban. Azt nézi, milyen idő van! Ha azt látja, hogy szép napfényes idő van, a hó olvad, az ég tavaszké, ostoba cinkék elhamarkodott himnuszokat cincognak a képzelt tavasznak, s lombnak nézik a fán a fagyöngyöt, pedig lép lesz abból, melyen ők megulgulnak; ha lágy, hízelgő szellők lengedeznek, akkor a medve - visszamegy odújába, pihent oldalára fekszik; talpa közé dugja az orrát, s még negyven napot aluszik tovább; - mert ez még csak a tél kacérkodása; mint a régi rendszer minisztériuma szabadelvű program mellett.”* – írta Jókai Mór 1862-ben, Az új földesúr című művében (Jókai, 2008).

A következőkben bemutatott projekt a medve megismerésére, megszerettetésére és a hozzá kapcsolható óvodai tevékenységek kivitelezésére és megvalósítására szolgálhat. A projekt célja, hogy a gyerekek alaposan megismerjék a medvét, ennek segítségével kialakuljon a gyerekekben az állatok és a természet szeretete, a környezet védelme és az egészséges táplálkozás.

⁴ <https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-guest-room/201407/more-just-teddy-bears> (Letölt. 2019.10.29.)

⁵ 55 cm magas volt, a P betű a „plüss”szóra, a B betű a német „beweglich”, azaz mozgatható szóra utal.

Az első nap reggelén az óvodába érkező gyerekeket bátorítjuk, hogy az otthonról hozott mackókat behozzák a csoportszobába, ezzel alkalmat teremtünk a versek és mondókák hangoztatására is. A gyermekek a délelőtt során már játszhatnak a medvékkel, így közben megbeszéljük, hogy nagyon sokféle medve létezik, vannak kisebbek, nagyobbak. Beszélgetünk, hogy mit tudnak már a medvékről. Erre a napra A medve és a macska című mesével készülhetünk, amelyet minden gyermek a macijával hallgathat meg. Tízórai után megpróbáljuk a gyerekekkel a mackókat lerajzolni. A rajzolás célja az alkotás örömeinek átélése, egymás munkájának megbecsülése, tiszta munkára nevelés, a szépérezék kialakítása, kreativitás, fantáziálás a témában, az eszközök rendeltetészerű használata. Közben beszélgetünk a gyerekekkel a másnapi erdei kirándulásról, az állatokról és a medvékről. Ha alkalom adódik, elmondhatjuk Osváth Erzsébet: Minek a medvének bunda című versét.

A második nap ismét behozhatják a gyerekek a kismackójukat a csoportszobába, majd leülünk a szőnyegre, csoportosítjuk és sorba rendezzük nagyság szerint, közben közösen összehasonlítjuk a mackókat. A tízórait követően felöltözünk és elindulunk az erdőbe. Itt vár már bennünket az erdész, aki vezetni fog bennünket. Séta közben megfigyeljük a gyerekekkel a természetet, megbeszéljük, hogy a medvének az erdő a lakóhelye. Beszélgetünk az erdőben fellelhető állatokról és arról, hogy melyik állat, mivel táplálkozik, hol és hogyan él. Különös figyelmet fordítunk a medvére (fajtái, élőhelye, ismertetőjegyei, táplálkozása, szaporodása stb.) Megbeszéljük, hogy a medvén kívül melyik állat alszik téli álmot és miért. A kirándulás célja, hogy a medve élőhelyének bemutatásával a gyerekeket a környezet megismerésére, védelmére, az erdő jellegzetességeinek megismerésére tanítsuk.

A harmadik napon a gyerekekkel a kirándulás élményeinek feldolgozásához barlangot és egy erdőt készítünk, ahol a gyerekek medvéi lakhatnak. A gyerekekkel megbeszéljük, hogy milyen színűre készítjük el a barlangot, és milyen színeket láttunk tegnap az erdőben. Mik voltak az erdőben? Fák, bokrok, és az állatok lakóhelyei. Készíthetünk papírgurigából medvéket is miközben megbeszéljük, hogy a medvékre mi jellemző, milyen színeik vannak. Ezt követően előkészítjük a barlang helyét az erdőben. Mindenki beviheti a saját mackóját miközben közösen énekelünk medvés énekeket (pl. Brumm-brumm Brúnó, Méhes odu, Mackó brummog, Medvetánc stb.) és mondókázhatunk is (pl. Dirmeg, dörmög a medve, Bújj, bújj, medve, Mackó, mackó ugorjál stb.) Kimehetünk az udvarra és az udvaron

játszhatunk medvés játékokat (pl. csuporszerző játék).⁶ Rossz idő esetén készíthetünk mackós vagy csupros memóriajátékot, amellyel bent a csoportszobában játszhatunk is.

A negyedik nap felajánljuk a gyerekeknek, hogy mi is legyünk medvék és készítsünk medveálarcot magunknak. A gyerekek kifestik először a fél papírtányért, aztán míg az szárad, addig a füleket és a többi rész kivágják papírból. Mindenki eldöntheti, hogy melyik medvét választja. A tevékenység közben beszélgetünk a medvék fajtáiról, képek segítségével megmutathatjuk a gyerekeknek a különbségeket. Közben mondókázunk és énekelünk. Mikor minden kisgyermek megérkezett, elmegyünk a tornaterembe, ahol mackótornát tartunk. Járás, futásnál medvék leszünk, nyúlunk a mézért a fára, majd törpejárás, ahol a málnát szedjük le a bokorról. A főrészen akadálypályát készítünk a gyerekeknek, amibe beépíthetünk medvejárást, csuporgyűjtést, és barlangi akadályt is. A végén csuporgyűjtő játékot játszunk. A mozgás után visszamegyünk a csoportszobába és elmeséljük A róka, meg a medve keresztelőben című mesét.

Az ötödik napon a gyerekekkel a piacra megyünk el, ahol mézet kóstolhatunk és mézet vásárolunk. Az óvodába visszaérve mindenki megkóstolhatja a mézeket, közben beszélgetünk róla, hogy miért egészséges. Megbeszéljük, hogy hogyan készül a méz. A kóstolást követően az udvaron játszunk Medvék a barlangba! című játékot.⁷

Az utolsó projektnapon mackó kiállítást rendezünk. Amikor megérkeznek a gyerekek, behozhatják a mackójukat. Leülünk a meseszőnyegre és megnézzük, ki mennyi macit hozott az óvodába. Elkezdjük válogatni őket, először szőrük színe szerint, aztán nagyságuk vagy fajtájuk, élőhelyük szerint. Beszélgetünk arról, hogy vajon az állatkertben otthon vannak-e az állatok? Hol van az ő igazi lakóhelyük? Amikor sikerült együtt kiválogatni a medvéket, berendezzük a csoportszobát úgy, hogy legyen jeges, barlangos és erdős rész is. A mesefiguráknak, mint például a Micimackó, készíthetünk mesei helyszínt (pl. százholdas pagonyt). Mikor elkészültünk, együtt mondókázunk, majd elhelyezzük a mackókat oda, ahova illenek. Végül Macik, macik ki a barlangból játékot játszhatunk.⁸

⁶ Egy kosárban különböző méretű labdák, azaz csuprok vannak, amelyeket egy kijelölt gyerek vagy felnőtt próbálja kiüríteni, de a szorgos medvék visszahozzák. A medvék akkor nyernek, ha sikerült visszahozniuk az összes csuprot.

⁷ A gyerekek felsorakoznak egy kijelölt helyen, miközben egy másik helyet is kijelölünk. A kettő között egy gyerek áll, háttal a többi társának. Aki középen áll kitalál egy színt, és megmondja a többieknek, akin van ilyen szín, megmenekült és mehet a barlangba, akin nincs ilyen szín, neki úgy kell átfutnia, hogy a középen álló gyerek ne tudja elkapni. Akit elkapott ő lesz a következő fogó.

⁸ Mindenkinek van egy barlangja (egy karika, szék, vagy kisszőnyeg). „Macik, macik ki a barlangból!” kiáltásra mindenki elkezd futni. Futás közben a játék vezetője kivesz 3 babzsákot, ami a barlangot jelenti. A gyerekek addig futnak, amíg a játék vezetője azt nem mondja, hogy „Macik, macik be a barlangba!” Akinnek nem jutott barlang, nem esik ki, hanem futhat tovább a többiekkel. A gyerekek is medvék lesznek, és kapnak egy barlangot.

Összegzésképp elmondhatjuk, hogy a projekttema sok változatos tevékenységben, tevékenységek sorozatában valósul meg. A témával kapcsolatos lehető legtöbb összefüggés felszínre kerül, mint például a medve táplálkozása, élőhelye, jellegzetességei. Közvetlen tapasztalás útján ismerkednek meg a gyermekek a medve élőhelyével, ezáltal aktívan maradandó tudásra tesznek szert. A projekt alapja a szabadság, amit fontosnak tartunk a kezdetektől egészen a projekt végéig. Mindig a tevékenységekből indulunk ki, tehát megfordul a tanulás folyamata, ezáltal sokféle témát és feladatot kínálhatunk a gyermekeknek. Mindenki eldöntheti, hogy melyik tevékenységben és milyen módon vesz részt. A gyermekek számára a projekt lehetőséget biztosít a mindennapi életben előforduló tevékenységek megismerésére, a módszer növeli a gyermekek önbizalmát, megismerési és tudásvágyát.

VI.2. „Vadretetés az erdőben” projekt⁹

A projektmódszert, vagy annak elemeit szinte minden óvodai pedagógiai programba bele lehet illeszteni a külső világ tevékeny megismerése tevékenység minél magasabb szintű megvalósításához a különböző tevékenységi területekkel összekapcsolva. Célunk a közvetlen és tágabb természeti-emberi-tárgyi környezet felfedezése, melynek során a gyermekek pozitív érzelmi viszonya kialakul a világ értékei iránt. Megtanulják azok védelmét, az értékek megőrzését. A legtöbb hazai óvodában fontosnak tartják a helyi környezeti értékek védelmét és megismertetését a gyermekekkel. A hazai táj, az ott élő emberek, a helyi hagyományok és néphagyományok, szokások értékeinek szeretete, védelme kiemelt szerepet kap a nevelésben, mert az óvodás gyermek érzelmei és az átélt élmények meghatározók a tevékenységekben megvalósuló tanulásban. A gyermekek kommunikációs készségének fejlesztése is megvalósulhat a közvetlen tapasztalat- és ismeretszerzés során. A gyermekek lehetőséget kapnak az önálló véleményalkotására, igyekeznek fejleszteni a gyermekek döntési képességeit.

A következőkben bemutatásra kerülő projekt Várbalog településen, az „Óvodai nevelés művészetek eszközeivel” című pedagógiai programmal működő óvodában valósult meg. Az „Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel” című program átfogja az óvodáskor teljes nevelő-fejlesztő munkáját, az Óvodai nevelés országos alapprogramja szerint készült alternatíva. A program alappillére kettős: az érzelmekre épít és a gyermek esztétikai tevékenységét, alkotó készségének fejlesztését hangsúlyozza. Az érzelmeknek – a fejlődéslélektani tanulmányaink és

⁹ A projektötlet Juhász Alexandra (2015): A projektmódszer elmélete és gyakorlata az óvodában c. szakdolgozatának felhasználásával kerül bemutatásra. Témavezető: Kissné Dr. Zsámboki Réka.

a gyakorlati tapasztalataink alapján – rendkívüli jelentősége van az óvodás gyermek életében. Tudjuk, hogy ez a kor a nagyfokú emocionális ingerlékenység, érzelmi labilitás, polarizált érzelmek kora. Ezen életkori sajátosságokat olyan szeretetteljes pedagógiával szeretnék befolyásolni, melyben a gyermek érzelme differenciálódhat, az érzelmi állapotának tartóssága növekedhet, a gyermek érzelmi labilitása csökkenhet, megszelídülhet a végleteket mutató érzelmi reagálása, fokozódhat az érzelmek feletti uralkodás képessége, kialakulhat a gyermek gazdag érzelmi skálája, és megerősödhetnek a magasabb rendű érzelmek (Nagy, 2002).

A program másik alappillére a tevékeny óvodai élet megteremtése, melyben hangsúlyt kapnak a művészeti értékek, hogy a kreatív gondolkodási irányt megerősítsék. A divergens, kreatív gondolkodás megerősítése utat nyit a képzelőerő, alkotóerő kibontakoztatásának. Ehhez az alábbi kreatív gondolkodás területét bemutató elméletet érezték találónak, mely kiemeli a művészetet, a humort, valamint kiemeli a felfedezés útján szerzett tapasztalati gondolkodást (Nagy, 2002).

A program alapelve a szeretetteljes, biztonságérzetet adó, érzelem gazdag óvoda megteremtése, ahol a gyermekközpontúság úgy jelenik meg, hogy gyermeki tartást, önállóságot, s ebből az önállóságból fakadó egészséges öntudatot, kibontakozási és önmegvalósítási lehetőséget ad a gyermeknek. Minden gyermek a saját képességrendszerének figyelembevételével nevelhető, fejleszhető. Nevelik, fejlesztik a társkapcsolatokat, az óvoda összes dolgozója, ezért a felnőttek tetteikkel sugározzák, a feltétel nélküli szeretetet és a program jelmondatát: „*Tisztellek Téged, fontos vagy nekem, csakis Rád figyelek, és segítek Neked, ha szükséged van a segítségemre*” (Nagy, 2002, p. 3). Minden gyermek ismerje és tudja meg testi, lelki, szellemi értékeit, de azt is érzékelje, hogy mik a hiányosságai. Ezt fogja fel természetesen, minden lelki feszültség nélkül. A program magában foglalja a hazai óvodai gyakorlat legjobb tapasztalatait azért, hogy a tradicionális értékeket megőrizze, ugyanakkor arra készíti az óvónőket, hogy az egész napi óvodai életet még differenciáltabban, az egyéni szükségleteket, képességeket figyelembe véve szervezzék meg. Ez a program befogad mindent, ami „*csak tiszta forrásból*” fakad, és nem idegen az életkortól, hogy a gyermekek a művészet sokszínű hatásával éljék át a vissza nem térő óvodás éveiket. A program alapvető céljai, hogy elősegítse az óvodások nyugodt, élménygazdag, harmonikus fejlődését a magasabb rendű érzelmek kibontakoztatásával és az életkori és egyéni sajátosságok figyelembevételével.

Egy-egy projekt megvalósítása során a választott témával 2-3 héten keresztül foglalkoznak. Ügyelnek rá, hogy a téma a gyermekek érdeklődéséből, kíváncsiságából fakadjon és kapcsolódjon közvetlen környezetükhöz vagy adott ünnepkörbe illeszthető legyen. Az első

napon megbeszéljük a gyerekekkel, hogy az elkövetkező hetekben milyen problémák megoldására keresik a választ. Meghallgatjuk ötleteiket, meghatározzák, mit fognak gyűjteni, ki hova szeretne menni tapasztalatot gyűjteni. A folyosói projekttel a szülők tájékoztatására is szolgál, ide kihelyezük az adott projekt vázlatát, a különböző tevékenységek leírásait és a gyűjtőmunkát jegyző táblázatot. Az élmény-és tapasztalatszerzés először a csoportszobából indul, majd kiterjesztjük az óvodára, végül a tágabb környezetre. A cél, hogy a lehető legközelebb hozzák a gyerekekhez az adott témát. A projekt különböző szakaszaiban a feldolgozás, rendszerezés az óvodai csoportban történik. Képeket és projekt tablótákat is készítenek, ezzel is segítve az ismertek tudatosítását. Fontos, hogy hangsúlyt fektetnek a vizuális-, irodalmi-, és zenei élményekre is, ezek mentén a projekteket kiállítással zárják le, mely szintén lehetőséget ad összegzésre. A gyerekek a projektmódszer alkalmazása folyamán nagyon aktívak, örömmel vesznek részt a közös munkában és sokkal több új információt sajátítanak el, melyek hosszútávon rögzülnek. A szülők is nagy érdeklődést mutatnak a módszer iránt, ők is bekapcsolódnak az anyagok gyűjtésébe, a gyerekekkel együtt könyveket lapozva, beszélgetnek gyerekeikkel a projekttémáról. Ez hozzájárul a szülő-gyermek közötti kapcsolat megerősítéséhez, ápolásához, mivel a különböző információk beszerzése alatt több időt töltenek együtt és ez beszélgetésekre is alkalmat ad.

A projektmódszer alkalmazásakor az óvodapedagógusok és a gyerekek kapcsolatát együttműködés jellemzi. A projektmódszer kollektívizál és individualizál, tehát mindenképp nagymértékben fejleszti a gyerekek szocializációját. Fontos a bátor kezdeményező, az új dolgok iránt fogékony óvodapedagógusi személyiség ahhoz, hogy a projektmódszer a XXI. században is tovább bontogathassa szárnyait. Lényeges, hogy képesek legyünk az új módszertani kultúrákkal azonosulni a XXI. században.

A „Vadettetés az erdőben” című projekt első napján, a reggeli beszélgetőkörben a gyerekekkel közösen beszélgettünk arról milyen projekttel is fogunk foglalkozni a következő két hétben. A gyerekekkel felidézttük, hogy miért is fontos a téli vadettetés, miért van rá szükség, milyen állatokat és mivel tudunk etetni. Beszélgettünk egy kicsit a téli időjárásról és az erdőről, mi jellemzi télen, mi történik ilyenkor az erdő növényeivel, a fákkal, a bokrokkal és az aljnövényzettel. Ezt követően mikrocsoportokban kimentünk a projekttelhez és itt megnéztük a kihelyezett festményeket, amelyeket a projekt összeállítása során választottunk ki a vadettetéssel kapcsolatosan. Megbeszéltük, hogy mit látunk a képen, megfigyeltük a színeket, formákat, az állatok jellemzőit és sajátosságait. Kitértünk a képen látható madarakra is.

A projekt következő napján kirándulni mentünk. Segítségünkre érkezett egy apuka, aki a vadásztársaság tagja, illetve ő általa a helyi vadőr terepjáróval. Így a gyalogtúrához messzinek ítélt vadetetőt is könnyen meg tudtuk közelíteni. A gyerekeknek a terepjáróval történő utazás is nagy élménynek számított. Útközben már az autóból figyeltük az állatokat, láttunk nyulakat, fácánokat, őzeket. Mikor megérkeztünk az etetőkhöz megbeszéltük, hogy csendesen kell lenni, figyelni kell arra, hogy hova is lépünk és természetesen egymásra is figyelni kell. A vadőr elmondta milyen etetőket látunk és néhány mondatban összefoglalta a hasonlóságokat és a különbségeket (pl. szóró, fedett vagy önetető). A gyerekekkel megközelítettük az etetőket és megfigyeltük milyen élelem van kihelyezve (pl. kukorica, széna, répa, árpa, zab, napraforgómag). Majd mi is elszórtuk az eleséget, az almát, krumplit, magokat, szalmát, amit magunkkal vittünk. Mivel az időjárás napsütéses volt, így a hóban lábnyomokat nem tudtunk megfigyelni, de a sárosabb részeken felfedeztünk néhány nyomot, amit meg tudtunk vizsgálni. A bokrok közt felfedeztük az ásványi anyagok pótlására kihelyezett kősó darabokat is. Majd felmáztunk a magaslesre. Itt új ismeretként szolgált, hogy van mozgó, illetve állandó vadles, ez most egy mozgó vadles volt. Vittünk egy távcsövet is, amellyel megvizsgáltuk a környező területet. Végül még sétáltunk az erdőben és megfigyeltük a fákat, bokrokat. Szerencsénk volt, mert egy-egy nyuszt közelebről is megfigyelhettünk, fácánoknak és más madaraknak a hangját hallhattuk, őzeket pedig a messzi távolban láttunk. Megjegyeztük, hogy a mi térségünkben a szarvas és a vaddisznó csak, mint váltó vad található meg.

A harmadik napon a fő tevékenység a vizuális kezdeményezés volt, amelynek során a kisebbek rajzolhattak, illetve kiszínezhettek erdei állatokat (nyuszt, őzikéket, vaddisznókat, szarvasokat), majd kivágtuk és felragasztottuk egy „havas” lapocskára, amire szalmát ragasztottunk eleségnek. A nagyobbak madáretetőt készíthettek többféle technikával. A mesét követő beszélgetőkörben felelevenítettük az előző napi kirándulást, beszélgettünk az élményeinkről, arról, hogy mit is láttunk, hallottunk, milyen új ismereteket szereztünk. Majd olyan mozgásos játékot is játszottunk, amelynek során „sétáltunk az erdőben” és a megfigyelt állatok mozgását utánoztuk.

Másnap zenehallgatással egybekötve egy drámajáték során „kirándulni mentünk” a téli erdőbe Vivaldi Négy évszak-Tél című zeneművére. Összegyűjtöttük, hogy mit kell felvennünk, mi az, amit a hátizsákba kell pakolni, és hogy az erdőben hogyan kell viselkednünk, és körbe sétáltuk a csoportszobát. Majd ebéd előtt vártuk az egyik kisfiú apukáját, aki erdészként dolgozik és megkértük egy kicsit meséljen nekünk a munkájukról. Kedvesen készült nekünk

egy rövid vetített előadással. Gipszbe öntött lábnyomokat is hozott, amiket meg tudunk vizsgálni. Ezzel a nappal zárult a „Vadettetés az erdőben” projektünk.

A fentiekben bemutatott projekt céljai között szerepelt, hogy a gyermekek ismerjék meg az erdei állatok téli gondozásának szükségességét és lehetőségeit, miközben ismereteket és tapasztalatokat szerezhettek az erdei állatok testfelépítéséről, élőhelyeikről, táplálkozásukról, szaporodásukról, lábnyomaikról, hangjukról. A projekthez kapcsolódó nevelési feladatok között megvalósult az erkölcsi és szociális érzelmek fejlesztése. A közös élmények, közös tevékenységek erősítették társas kapcsolataikat. Az egymás iránti tolerancia, figyelmesség, kedvesség és az esztétikai érzelmek fejlesztése is szerepet kapott.

A gyerekek észrevették és rácsodálkoztak a természet kincseire, az erdei állatok gondozását fontosságára. A kíváncsiságot felkeltő tevékenységek során szerzett tapasztalatok feldolgozásával ismereteik gazdagodtak. Sok új ismeretet szereztek a téli erdőben élő állatokról. Megismerték, hogy az állatok hogyan jutnak ennivalóhoz, mit esznek, hogyan segíthetünk nekik az életben maradásban. Közös élményeink, tevékenységeink tovább erősítették a társas kapcsolatokat, miközben a szülők is aktívan részt vettek a gyűjtőmunkában és a projekt megvalósításában.

VI.3. „Kukurikú, jó reggelt!” projekt¹⁰

Az óvodás gyermekek életében nagyon fontos a külső világhoz, a természethez, a falusi életmódhoz, a háziállatokhoz való pozitív viszony kialakítása a személyesen megélt élmények, tapasztalatok és tevékenységek biztosításával. A következőkben bemutatandó „Kukurikú, jó reggelt!” című projektben a legfőbb cél, hogy a gyermekek ismerjék meg őket körülvevő környezetet, a benne élő állatokat és azok tulajdonságait, hasznát. Szerezzenek tapasztalatokat a falusi életmóddal, a baromfiudvarral és annak lakóival kapcsolatban. A gyermekek ismerjék meg és értsék meg a felelős állattartás szabályait, azok jelentőségét az emberi életben. Az óvodán kívüli kirándulás további jó alkalmakat ad az újabb tapasztalatszerzésre a tömegközlekedésről, a környezetükben lévő településekről, és azok fontosságáról. Az együttes munkavégzéskor érezzék meg az „együtt könnyebb” és a „mi” örömét, növekszik toleranciájuk, empátikus készségük, kitartásuk. Az alkotások legyenek számukra örömforrások, bátran kezdeményezzenek, kérdezzenek, ötleteiket valósítsák meg. Kifejezőkészségük,

¹⁰ A projektötlet Varga Vivien (2015): Maradandó tudást élményről élményre - Projekt módszer az óvodában című szakdolgozatának felhasználásával kerül bemutatásra. Témavezető: Kissné Dr. Zsámboki Réka.

beszélőkészségük fejlődjön, a tanult szavak épüljenek be a szókincsükbe. A megszerzett képességeket tudják hasznosítani a mindennapi életben is. Ami talán a legfontosabb, hogy barátságos, életszerű környezetben szerezzenek új tapasztalatokat, érezzék jól magukat, hiszen a gyermekek csak szeretetteljes, derűs környezetben képesek harmonikusan fejlődni és a tudást elsajátítani.

A projekt során, annak tervezési fázisában az óvodapedagógus egy lépéssel előbbre jár, mint a gyermekek. Ez azt jelenti, hogy a projekt indítása előtt a pedagógus már felmérte az egyes projekt témákban fellelhető lehetőségeket, figyelembe véve a gyermekek érdeklődését, motiválhatóságát és a téma által kiaknázható fejlesztési lehetőségeket. A téma kiválasztásánál úgy alakítja a beszélgetést, hogy a gyermekek is lehetőséget kapjanak arra, hogy javaslatokat tehessenek. Ezáltal valóban úgy érezhetik a gyermekek, hogy szerves részei az elkövetkezendő hét és napok eseményeinek.

A választott téma, a háziállatokkal, a baromfiudvarral való ismerkedés, a természet közelsége alapvető igénye az óvodás gyermeknek. Mindig szívesen beszélgetnek a falusi udvar lakóiról, hiszen ezek az állatok rendszeres szereplői kedvenc meséiknek, dalaiknak, játékaiknak. A legtöbb gyermek azonban nem rendelkezik saját közvetlen élménnyel, hiszen városban él és a nagyszülők sem tartanak már háziállatokat.

A kezdeti feladatok közé tartozik a szülők tájékoztatása a következő heti témáról, hiszen az ő segítségük nélkül elképzelhetetlen a megvalósítás. A gyakorlat azt mutatja, hogy a szülők nagyon kedvesek és segítőkészek, hiszen közös célunk az, hogy a gyermekek jó élményeket szerezzenek az óvodában. Ekkor van lehetőség megbeszélni a kirándulás részleteit, továbbá hogy a projekt sikeres megvalósításához milyen módon tudnának hozzájárulni. (anyagok, kellékek gyűjtése stb.) Előterjesztjük a kigondolt és megtervezett heti tervezetet, amelyet kibővíthetünk a gyermekek és a szülők javaslataival. Következő lépésként elkészítjük a projektterképet és kihelyezzük az óvodai falújságra. A közös falon jól áttekinthető a baromfiudvar projekt rajzos vázlata, amin nagy vonalakban nyomon követhetőek a hétre tervezett műveltségtartalmak. A gördülékeny lebonyolítás érdekében időben felvesszük a kapcsolatot a külső közreműködőkkel. Talán a legfontosabb a baromfiudvar-látogatás időpontjának egyeztetése.

Fontos a gyerekek számára az érzelmi ráhangolódás, ezért az első napot beszélgetőkörrel kezdjük el, amely során feltérképezhetjük, hogy a gyermekek milyen előzetes tudással, ismerettel rendelkeznek a háziállatokkal illetően. Arról is kérdezhetjük őket, hogy ki tudja mit jelent a háziállat, a ház körüli állat, haszonállat kifejezés. Megkérhetjük őket, hogy

mondjanak rá példákat. Beszélgetünk az állattartásról, arról, hogy a falusi vagy a városi emberek miért tartanak állatokat és mire használják fel őket. Tudjuk, hogy a gyermekek tapasztalat- és ismeretszerzésében nagy szerepe van az érzelmeknek, ezért az állatokról, természetéről szóló verseken, dalokon keresztül próbáljuk megszerettetni, megismertetni velük környezetünk élőlényeit, és ezáltal pozitív érzelmek kialakulását segítjük elő bennük. Ismert dalokat énekelünk el, és ismert mondókákat mondunk el közösen, amelyek kapcsolódnak a baromfiudvarhoz. Ilyenek például a Hatan vannak a mi ludaink, Debrecenbe kéne menni, Háp, háp, háp. Mozgásos formában előadhatjuk az Én elmentem a vásárba című dalt, annak megfelelően, hogy ki milyen állat szeretne lenni. El lehet játszani a kedvelt Gyertek haza ludaim című párbeszédese dalos játékot is. Felidézzük az egyik jól ismert mesét, melynek címe: Kispipi és kiséce. A gyermekek szívesen vállalkoznak bábokkal eljátszani a mesét. A mesék, versek és dalok jó alkalmat teremtenek a közösségi érzés fokozására. A mesék eljátszása fejleszti érzelmi életüket és reprodukciós készségüket egyaránt.

A nap folyamán nézegethetünk állatos magazinokat, képes könyveket, amiket a gyermekek hoznak otthonról. Matematikai tartalmat adva a tevékenységnek, a képeket felhasználva megszámláljuk, hogy melyik állatnak hány lába van. Megállapítjuk, hogy milyen sokféle tyúkfajta létezik, és ezek közül a kendermagos és a gyöngytyúk a legelterjedtebbek. Az állatos puzzle közkedvelt játék a csoportban, ráadásul segítségével fejleszthető a rész-egész viszonyának megértése, jó hatással van a kombinációs készségre, fejleszti a térlátást és a problémamegoldáshoz szükséges készségek elsajátítását. A gyermekek szívesen mozognak a szabadban is, és a jó idő lehetőséget ad egy-egy ismert futó- és fogójátékra. Ilyenek lehetnek például: Madarak a fészekben, Gyertek haza ludaim, Ki-ki a fészkébe játékok.

A projekt második napján látogatást teszünk egy közeli baromfiudvarba. A kirándulások, séták előtt érdemes megtervezni, hogy miről fogunk útközben beszélgetni, mire hívjuk fel a gyermekek figyelmét, milyen összefüggéseket szeretnénk velük megláttatni. Magunk számára is szükséges előre összegyűjteni az új fogalmakat, tudáselemeket, hogy azokat az alkalomnak megfelelően, pontosan, értelemszerűen tudjuk majd használni. A gyermekek ezen a kiránduláson megfigyelhetik az állatokat, életmódjukat természetes környezetükben. A legtöbben a lakótelepek sivár, ingerszegény környezetében nőnek fel, kapcsolatuk a természettel kevés és felületes. A cél nem feltétlenül az új fogalmak rögzítése, hanem inkább a személyes megtapasztalás, rácsodálkozás, kellemes emléknymok kialakítása. A buszon beszélgethetünk velük az udvarias köszönetről és a vendégségben illő viselkedési normákról.

Az ablakon nézegetve megfigyeljük, hogy milyen tömegközlekedési eszközökkel találkozunk és meg is számláljuk azokat színük, nagyságuk, irányuk szerint.

Megérkezve a falusi baromfiudvarba, megbeszéljük vendéglátónkkal, hogy érkezésünk után, együtt etetjük meg a baromfiudvar lakóit, akik között megtalálhatóak olyan különleges állatok, mint a gyöngytyúk, fűrj, feketetollú japánkakas, gyönyörű farktollú páva, mérges pulyka, kacsa, liba és különféle tyúkok. Előzetes egyeztetés során a gyerekekkel közösen kukoricadarálásra van lehetőség, a baromfiudvar melletti pajtában, és az aznapi tojások összegyűjtésében is segédkezhetünk. Kosarakba tojásokat gyűjtünk, közben összehasonlításokat végzünk méret, szín és forma alapján. Kosarainkat madártollakkal tölthetjük meg, és ha szerencsénk van, akár pávatollat is találhatunk. A gyermekek megfigyelik, hogy melyik a legkisebb, nagyobb, legnagyobb állat. Megszámoljuk hányan laknak az udvarban, hogy melyik állatból van 2, 1 vagy sokkal több. Közben arra is kíváncsiak lehetünk, hogy tudják-e a gyerekek, hogy nevezzük az állatok kicsinyeit, a hímet és a nőtényt. Meg is keressük ezeket, és testközelből állapítjuk meg a jellemző jegyeiket, megkülönböztető vonásaikat.

A falvakban a baromfiudvar melletti vagy közeli szabad tér arra is lehetőséget ad, hogy az állatok szomszédságában utánzásos játékot kezdeményezhessünk. Ez alkalmas a mindennapos mozgás megvalósítására. Az óvodáskorú gyermekek szívesen utánozzák az állatok mozgásait, melyekhez sor-és váltóversenyek is kapcsolhatóak. A libasor például az a játék, amiben sem játékeszközre, sem tornaeszközre nincsen szükség, csupán ügyességre, koordinált mozgásra, figyelemre. A játékban a legügyesebb gyerek megy elől, a többi egymásba kapaszkodva megy mögötte. Az első diktálja az iramot. Lassabban megy, gyorsabban, kígyózva szalad, megáll, esetleg átugrik egy tárgyat vagy árkot, fél lábon jár, stb., amit csak ki tud eszelni. A többinek utána kell csinálni, aki hibázik vagy az előtte levőt elereszti, az a sor végére áll. Ez a játék egy sorverseny előkészítője is lehet.

A vendéglátónktól vásárolhatunk tojást, melyből később az óvodában sütés-főzést is rendezhetünk. A tojásvásárlás jó alkalom arra, hogy gyakoroljuk számolási készségeinket. A délelőtt folyamán megnézhetjük, hogyan zajlik a napi gondozás az udvarban, és a hangulatot fokozzuk pár ismert és vidám dalocska eléneklésével. (pl. Falusi hangverseny, Kiskacsa fürdik; Erre kakas, erre tyúk; Egyél libám, egyél már) Hazafelé a buszon ülve megbeszéljük kinek melyik állat tetszett a legjobban, és mi volt a legérdekesebb számukra a délelőtt folyamán.

A délután folyamán tenyéryomattal festhetünk kakast is. Ez különösen jó ötlet, hiszen mindenkinek egyedi és saját kakasa lehet.¹¹ A folyamat nagyon egyszerű: a gyerekek megfestik a saját tenyerüket úgy, hogy az ujjacskák lesznek a színes szárnyai a kakasnak. A színösszeállítást mindenki saját maga választja ki. Valakinek egy színből áll a kakasa, valakinek pedig akár hatszínű is lehet. Festés közben ismert mondókák jönnek elő. Ilyen például: Kukurikú, jó reggelt szól a kakas, ha felkelt. Erre kakas, erre tyúk...Fontos, hogy mindannyian átéljék az alkotás örömét. Alkotás közben beszélgetünk a kakasról, és annak fontosabb külső jegyeiről. Megszámoljuk a testrészeit, összehasonlításokat végzünk a gyerekek alkotásain. Megvitatjuk, hogy kinek lett a legnagyobb-legkisebb kakasa stb. Ha a gyerekeknek kedvük van, körbe is vágthatják, hurkapálcára ragaszthatják és bábozásra használhatják a kakasaikat. A bábozás során a gyerek kifejezheti, átélheti, eljátszhatja saját érzéseit, érzelmeit. A bábok mozgatása közben fejlődik a gyerekek szem-kéz koordinációja, finommotorikája, a test részeinek ismerete, fejlődik észlelése és térpercepciója.

Másnap az előző napi kirándulás élményeinek felidézésével indítjuk a napot, közösen összegyűjtjük a baromfiudvar lakóinak nevét, megbeszéljük, mi fedi a testüket, mire használják a szárnyukat, mivel etetik őket. Ezzel nemcsak beszédképességük, hanem gondolkodásuk fejlesztését is segíthetjük. A nagycsoportosokkal arra is kereshetjük a választ, hogy melyik baromfit lehet a legtöbb dologra felhasználni. A matematikai neveléshez kapcsolódik a kedvelt kakukktojás játék, amiben a kérdésem az, hogy melyik állat nem a baromfiudvarba való. Szavakat sorolok fel, és megkérdem, hogy vajon melyik nem illik a sorba.

A délelőtt további részében a baromfiudvarban élő állatokat barkácsolunk különféle anyagokból, különféle technikákkal. Állatokat mintázhatunk só-liszt gyurmából, színes gyurmából, termékekből. Készíthetünk libát, kacsát, tyúkot, kakast, amelyeket majd az utolsó napon bemutathatunk a kiállításunkon. A héten készült kézműves alkotásokat egy erre kijelölt helyen gyűjtjük és a gyűjteményünket naponta megcsodáljuk. Barkácsolás közben sokat beszélgetünk olyan dolgokról, ami a gyerekeknek eszébe jut a témával kapcsolatban. Rengeteg új dolog merül fel, a kapcsolódó ünnepektől kezdve a tollfosztásig. (Pl. Hogyan fogyasztjuk a tojást és a húst. Nyersen? Főve? Sütve? Milyen ételeket ismernek szárnyas húsokból? Kinek melyik étel a kedvence?) Ezek a beszélgetések barkácsolás közben fejlesztik a csoportkohéziót is. Miután sokféle kakasunk van már a gyűjteményünkben, (hurkapálcás, gyurmás, papír gurigás) mindenki a kezébe vehet egyet, és el is játszhatjuk a korábbi verseinket. A nap

¹¹ Szükséges eszközök: papírok, színes festékek, ecsetek, piros papírból kivágott taréj és csőr, ragasztó.

folyamán előkerülhetnek a hangszerek is (pl. xilofon, furulya), melyen ismert dalok ritmusát, dallamát játszhatjuk el. Felismerés után közösen eltapsoljuk és elénekeljük ezeket. (Pl. Vigye el a róka, Éliás, Tóbiás; Gágogó; Hess, páva, hess páva stb.)

A következő napon a mozgásé lesz a főszerep, melyet különböző járás- és futásgyakorlatokkal kezdjük. A témához kapcsolódóan tyúklépésekkel járunk, különös figyelemmel a sarkak és lábujjak pontos illesztésére. Azt is megbecsüljük, majd meg is mérjük, hogy kinek mennyi tyúklépés szükséges ahhoz, hogy a pad végéhez érjen. Futásgyakorlatokkal folytatjuk, menetirányban, saját tempóban, aztán a társak megelőzésével, mintha a baromfiudvar lakói versenyt futnának a kiszórt magocskákért. A magok ellentétes irányú szórása esetén következhet a jelre megállás, gyors fordulattal futás az ellenkező irányba. Bemelegítés után gimnasztikai gyakorlatokat, majd főgyakorlatot végzünk, amelyeknél igyekezzünk becsempészni a projekttemát (baromfiudvar, falusi életmód) is a különböző feladatok közé. A testnevelés foglalkozás végének elmaradhatatlan része a játék, ezért a Róka-koma néven ismert fogójátékkal zárhatjuk a mai délelőttöt.

A következő napokban a projektzáró előkészületeket tervezhetünk, melynek során a gyermekek többféle tevékenység közül is választhatnak. A nap folyamán lehetőségük van a meglévő állatfigurákat bővíteni a felajánlott technikákkal. Készülhet fészkek, papírtojás tépéssel-ragasztással. A kiscsoportosok szívesen nyomdáznak, ehhez készíthetünk alma- és burgonya-nyomdákat. Ezeket a munkákat örömmel és büszkén viszik haza a nap végén. Megbeszéljük a másnapi projektzáró napunk teendőit is, hiszen az a tervünk, hogy meghívjuk a másik csoportot a kiállításunk megtekintésére, és műsort adunk „baromfimódra”. Összegyűjtjük a héten tanult baromfiállatokkal kapcsolatos dalokat. Megtervezzük az előadást és elkészítjük hozzá a kellékeket. Kiszínezzük a sablonból kivágott kakas, tyúk, pulyka, kacska vagy libafejeket és papírcsíkokra ragasztjuk fel őket. Ezek lesznek a fejdíszaink. Ezután egy nagy csomagolópapírt terítünk a földre, amelyen kiscsibe figurákat és színes korongokat (tojásokat) helyezek el. A játék neve: „Mi változott meg?” Alapos megfigyelés után megváltoztatjuk a csibék vagy a tojások számát, és megkérdezzük a gyerekeket, hogy milyen változásokat vesznek észre. Az udvaron futó-és fogójátékokat játszhatunk. (Kukori vagy Kotkoda; Gyertek haza ludaim; Ki-ki a fészkébe játék; Kikeriki-tapsra szaladgálás, mint a tyúkok, kiscsibék, kacsák, jelre felállás kijelölt helyekre, mint kukori a szemétdombra stb.)

A projekt zárónapján vendégeket várunk, így a falun vásárolt tojásokból tojáskrémot készítenek. Közösen összetoljuk az asztalokat és gondosan letakarjuk terítőkkal. Mielőtt megtisztítjuk a tojásokat, közös számolásokat végzünk, és kicsit beszélgetünk a tojásról

(alakjáról, színéről, felhasználhatóságáról, Húsvétról, stb.). Egy nagy tában összetörjük a megtisztított tojásokat, fűszerezzük. Azt is megbeszéljük, hogy milyen egészséges a tojás, de sajnos előfordul az is, hogy valaki allergiás rá. A kenyérdarabkákat a nagyobb lányok és fiúk megkenik tojáskrémrel. Ezeket tálcákra helyezzük és a vendégek érkezéséig hűtőben tároljuk. Beszélhetünk a higiéniai szokásokról is.

Délután felkerülnek a fejdíszek és sor kerül a közös zenélésre és a kiállítás bemutatására, amit a szülők is megtekintenek érkezésükkor. A gyerekek büszkén kínálják a vendégeket saját készítésű, és nem utolsó sorban egészséges falatkáikkal. A nap végén néhány mondatban értékeljük és lezárjuk a projektet, és köszönetet mondhatunk a kollégáknak, a szülőknek és a gyerekeknek egyaránt. Az értékelésre a közös produktum, jelen esetben a kiállítás bemutatása után kerül sor. Ez lehetővé teszi az élmények felidézését, és visszaigazolást ad a hét eredményességéről. Az óvodapedagógus szerepe az értékelésben is megváltozott – elsődlegesen a közösség feladata az értékelés. Az értékelés szempontjai lehetnek az alábbiak:

- *Mi tetszett a legjobban és a legkevésbé a gyermekeknek a hét folyamán?*
- *Mit sikerült elérni a közös tervezést illetően?*
- *Milyen problémák, konfliktusok nehezítették a heti tevékenységeket?*
- *Hogyan oldottuk meg a problémákat, konfliktusokat?*
- *Milyen akadályozó külső körülmények hátráltatták a munkafolyamatokat?*
- *Miben kell változtatni, hogy a következő projekthét még sikeresebb legyen?*
- *Voltak-e saját ötletek?*
- *Mi legyen az elkészített tárgyakkal, produktumokkal?*

A fentiekben bemutatott baromfiudvar projekt, egy előre összeállított és átgondolt terv mentén halad, de ettől függetlenül a megvalósítás során teljesen egyéni utat járhat be, pontosan azért, mert minden egyes projekt egyedi és konkrét. A napi tevékenységek a heti téma köré rendeződnek. A gyerekek baromfiállatokkal kapcsolatos dalokat énekelnek, mesélnek, és a kreatív tevékenységeken át a testnevelési játékok és matematikai tartalmak becsempészéséig minden összefügg mindennel. A módszer jellemzője, hogy olyan együttműködésre és problémamegoldásra készítő technikákat alkalmaz, mint például a bábozás, dramatikus helyzetgyakorlatok, gyűjtés, csoportalakítás, vetélkedő, alkotás, ötletbörze, véleményalkotás, kiállítás rendezése stb. Mindemellett lehetőséget ad arra is, hogy a projekthét folyamán elkalandozzunk a szoros értelemben vett témától, és legalább az említés szintjén érintsünk kapcsolódó témaköröket. Ehhez nyújt nagy segítséget, ha fogalomtérképet is készítünk a projekt megtervezése során.

A fogalomtérkép az információk és az ötletek feldolgozásának és szervezésének hatékony eszköze. Lehet tollal és ceruzával rajzolni, de rendelkezésre állnak már különböző

számítógépes programok akár online, offline formában is. A vizualizáció kreatív megközelítést tesz lehetővé, láthatóvá teszi a téma szerkezetét. Könnyű hozzáadni és elvenni elemeket, mert a szerkezet megmarad. A hangsúlyos altémák, ötletek, információk a kiemelés által jobban a figyelem középpontjába kerülhetnek. Téri elkülönítés, színek, betűk, karikázás, és egyéb vizuális eszközök is alkalmazhatók erre. A fő témák oszthatók altémákra, és mint egy háló ágazhatnak le mindenfelé. A fő témák oszthatók altémákra, és mint egy háló ágazhatnak le mindenfelé.

VI.4. „Édesanyák ünnepén” projekt¹²

A májusi hónap hosszú és tartalmas, rengeteg öröm és vidámság fér bele. Többek között eszünkbe jut a zöldellő és ébredő természet a tavaszi virágok színessége és a sok szeretet. Ez a hónap is különösen a szeretetét. A hónap első vasárnapján tartjuk az anyák napját, melyet, ha a naptárba ugyan nem írnak piros betűkkel, de mindenki szívében úgy ünneplünk, mintha csupacsupa nagybetű volna. Az anyák napja világszerte ünnepelt nap. A különböző országokban más és más napokon ünneplik, Magyarországon május első vasárnapján.

Az anyák megünneplésének története az ókori Görögországba nyúlik vissza. Akkoriban tavaszi ünnepeket tartottak Rheának az istenek anyjának, és vele együtt az édesanyák tiszteletére. Magyarországra Petri Pálné egykori államtitkár felesége hozta Amerikából az ünnepi szokást. A gondolatot a Magyar Ifjúsági Vöröskereszt vezetői karolták fel és megtették az előkészületeket az Anyák napja országos bevezetésére. 1925 márciusában ünnepelték először. Későbbiekben, 1928-ban már miniszteri rendelet sorolta az iskolai ünnepek közé

Az anyák napja az év egyik legszebb ünnepe, mind a gyerekek, mind a szülők életében. A családon belüli érzelmi kötődés, az anya gyermek közötti szeretetkapcsolat erősítésére, a szeretet képességének fejlesztésére jó lehetőség kínálkozik a készülődés időszakában. Az édesanyának, nagymamának gondosan készített, személyre szóló ajándék az egyéni kreativitás fejlesztésének kiváló lehetősége, melynek során alkalom nyílik a differenciált bánásmód alkalmazására is. Az anyák napjához kapcsolódó mesék, versek, énekek sokasága bőséges kínálatot nyújt a tervezés során a témával kapcsolatban. A versek, mondókák, dalok nem csak az adott napon és tevékenységen fordulnak elő, hanem a hét során folyamatosan lehetőséget nyújtanak az érzelmi nevelésre, a lelki feltöltődésre és az ünnep előkészítésére.

¹² A projektötlet Huszár Mónika (2016): A projektmódszer elmélete és gyakorlata az óvodában – Anyák napja projekt című szakdolgozatának felhasználásával kerül bemutatásra. Témavezető: Kissné Dr. Zsámboki Réka.

Az anyák napi projekthez megelőzve kérhetünk a szülőktől és a gyerekektől családi fotókat. Az első nap reggelén elhelyezhetünk a csoportszobában tavaszi virágos, anyák napi könyveket és a témához illő dekorációt is. A reggeli játék során kezdeményezhetjük egy családi otthon kialakítását. A család-játék során megbeszélhetjük a nemi szerepeket, azok sajátosságait és különbözőségeit az édesanyák és édesapák otthoni teendőivel kapcsolatban. A szerepjáték során a nap eseményét is megeleveníthetjük a gyerekekkel. (Pl. reggel anya ébreszti a gyerekeket, tizórait és reggelit készít, a gyerekeket elkíséri óvodába, iskolába, az apa pedig dolgozni indul. Délután az édesanya vacsorát főz, majd körbe ülnek az asztal és beszélgetnek. Este fürdetés után az édesanya altatja a gyermekeket.)

A játékot követően beszélgetőkörre hívhatjuk a gyerekeket, amikor is mindenki leveheti a polcra a családi fényképét. A gyermekek bemutathatják a családjukat (pl. kiket láthatunk a képen, családtagok neve, esetleg foglalkozásuk.) Ha mindenki családját kicsit megismerhették, megbeszélhetjük a testvérek (húga és a bátyja) fogalmát, kik is ők. A matematikát is belecsempésztve megbeszélhetjük ki a fiatalabb, ki az idősebb a családban. Beszélgetésünk során kitérünk a családi szerepekre, munkamegosztásra, ki mit csinál otthon. A periodikusság és a sorrendiség érzékeltetése a családi hagyományok, ünnepek ismétlődésének felidézésével történhet például a képek nézegetése során (születésnapok, nyaralások).

Az idősebbek tiszteletéről is szót ejtünk, miért kell segíteni a nagyszülőknek és azt is megbeszéljük, hogy az anyukánk anyukája a mi nagymamánk (rokon szálak). A beszélgetésünk végén játszhatunk egy memóriajátékot a fotókkal, összegyűjtjük és mindenki húz egy fényképet, majd elmeséli kinek a családja látható rajta és ki kicsoda. A játékot követően a fényképeket elhelyezzük egy falújságon, hogy bármikor rá tudjunk nézni és szeretetteljes hangulat járjon át bennünket. Az udvaron mozgásos játékot játszhatunk „Anyállatok” témakörben. A mozgás előtt megbeszéljük, hogy az állatok a kicsinyeiket különböző módon hordozzák pl.: a kenguru erszényében viszi kicsinyét. (A gyerekek párosával állnak és egy karikát kapnak, ez lesz az erszény. Egyikőjük a kör belsejében maga előtt fogja a karikát, a másik - aki a kenguru mama lett - pedig kívül fogja a karikát és páros lábbal szökdelve haladtak előre.)

A második nap reggelén, mielőtt a gyerekek megérkeznének, elkészítjük a mai tevékenységekhez szükséges eszközöket, a zsírkretákat, az előre megrajzolt és kivágott képkereteket. A játék során különböző tevékenységeket ajánlunk a gyerekeknek, de igyekszünk minden játéktevékenységet a projekt témához közelíteni. Ha esetleg állatokkal játszanak, akkor felhívhatjuk a figyelmüket az anyaállatokra, az állatok kicsinyeit is megnevezhetjük, illetve azt

is megbeszélhetjük, hogy az állatoknak is ugyanúgy szükségük van anyukára, mint nekünk, gyerekeknek. Ha a babakonyhába többen is sürgölődnek a „finom illatokat” követve mi is csatlakozhatunk a játéktevékenységhez. Az anyuka szerepét és tennivalóit ismét kiemelhetjük ebben a játékhelyzetben. Megbeszélhetjük, hogy az anyukák mi mindent is csinálnak és mi gyerekek miben tudunk nekik segíteni.

Közben a már elkészített zsírkrétákat, papírokat, képkereteket az asztalra helyezzük. Megbeszéljük a gyerekekkel, hogy ezekbe a keretekbe az édesanyánk fényképét fogjuk beletenni, méghozzá úgy, hogy mi rajzoljuk meg. A rajzolás előtt csukjuk be a szemünket és gondoljunk az anyukánkra. Megbeszéljük, hogy milyen is az anyukánk. A hajának, szemének színét és a tulajdonságait. A tevékenységet ezekkel a kérdésekkel lehet érdekesebbé, motiválóbbá tenni. Ahogy készülnek az alkotások kis matematikai tartalom is megjelenhet. Szóba kerülhet, hogy anya milyen színű ruhában szokott lenni, mi a kedvenc színe, milyen magas stb. A tevékenység során a témához illő dalokat is énekelhetünk. Pl.: „Én kicsike vagyok...” „Hej tulipán...”, „Orgona ága...”. A dalokon kívül elhangozhatnak rövidebb versek, mondókák pl. „Az én szívem kis óra...”, „Édesanyám tulipánfa...” A rajzolás, festés, mintázás, kézimunka tevékenység alatt figyeljük a differenciálásra is, illetve a máshol játszó gyerekekről se feledkezzünk meg, hívjuk őket is az alkotó tevékenységhez.

Az udvaron felhívjuk a gyerekek figyelmét, hogy másnap virágokat fogunk ültetni az óvoda kertjébe, ezért elő kell készítenünk az eszközöket. A gyerekekkel megbeszéljük, mire lesz szükségünk (lapátokra, vödörökre, öntözőkannára esetleg gereblyére is.) Ahogy a gyerekek segítkeznek, észre sem veszik, hogy matematikai tapasztalatokat szereznek hiszen halmazolják és válogatják a virágültetéshez szükséges eszközöket.

A projekt harmadik napján reggel, előkészítjük a mai nap tevékenységeihez szükséges eszközöket. A játék során kezdeményezhetjük virágos könyvek nézegetését. Beszélgessünk a könyvben látható virágokról: ki látott már ilyen virágot, mi a neve, mikor virágzik. Játshatunk virágkártya játékot is. Az asztalra letesszük a virágokat ábrázoló kártyákat lefordítva. Mindenki addig húz kártyát, amíg el nem fogy középről. Különböző virágokra gondolunk, és aki ráismer a virágára, az középre teszi azt a kártyáját, amelyikre igaz. (Pl. olyan virágra gondoltam, ami piros, aminek nincs szára, a virág sárga színű, lila színű virág és egy levele van, a virág egyik szirma kék). Az győz, akinek először elfogy a kezéből a kártya. Az állítások során furfangosakat is állíthatunk, esetleg olyat is, ami egyikre sem lesz igaz vagy olyat, ami akár több kártyára is igaz. A játék végén megnézzük, ki ismeri ezeket a virágokat. Milyen virág ez? Ki látta már? Mikor virágzik? Melyik évszakban? A játék célja a tavaszi virágokkal kapcsolatos

ismeretek bővítése, matematikai tapasztalatok gyűjtése, összehasonlítás, azonosságok és különbségek felismerése, szociális kompetenciák fejlesztése.

Tízórait követően énekes dalos játékokat játszunk. A „Tavaszi szél vizet áraszt...” kezdetű dallal hívjuk a tevékenységhez a gyerekeket. Visszhang-játékkal, a nevek éneklésével köszönhetjük egymást. A visszhang játékban virágok nevét is énekelgetjük, amellyel előkészíthetjük az udvari virágültetést. A vidám éneklést követően az udvarra megyünk, ahol a gyerekek a kis lapátokkal a virágládákba lapátolják a földet. Elmondjuk és meg is mutatjuk, hogy csak félig töltsék meg a ládákat, mert a virágot beletesszük és melléje is kell majd földet tennünk. A szívesen végzett munka jellegű tevékenységben matematikai tapasztalatra is szert tesznek a gyerekek. Kiválogatjuk az azonos virágokat, megbeszéljük, hogy melyiknek mi a neve, milyen tulajdonságai vannak. Az elültetett virágokat a végén a gyerekek meg is locsolják. A tevékenykedés közben sok tapasztalattal és ismerettel gazdagodnak a gyermekek. Különböző virágokkal, anyagokkal (föld, víz), technikákkal ismerkedhetnek meg. Ezek a tevékenységek kiválóak tapasztalatszerzésre, a kitartás, önállóság, felelősség és céltudatosság alakítására. Az ilyen jellegű tevékenységek lehetőséget biztosítanak a közösségi kapcsolatok alakítására is.

A negyedik nap kerül sor az anyák napi ajándékok elkészítésére. Reggel előkészülünk a tevékenységekhez, az anyagokat, eszközöket az asztala helyezzük, hogy gördülékenyen menjen a tevékenység. Elővesszük a levegőn száradó gyurmát, a hozzá szükséges sodrófát, sodródeszkat, terítőket, különböző formájú szaggatókat és az anyagokat, amivel díszíteni tudjuk majd az édesanyáknak készülő medálokat. A játék során különböző tevékenységekben hangsúlyozottan emelem ki az édesanyák szerepét. Az állatoknál megkereshetjük minden állatnak kicsinyét, megbeszélhetjük, hogy nekünk miért fontos az anyukánk. Ahogy az édesanyákról beszélgetünk, megemlíthetjük, hogy ma ajándékot fogunk készíteni az anyukáknak, amit azonban nem szabad elárulni, mert meglepetés lesz. Akinek van kedve, az máris készítheti az ajándékot. Az asztalt leterítjük, a gyerekekkel együtt kisodorjuk a levegőn száradó gyurmát, miközben elmondjuk, hogy egy szép medált készítünk az anyukánknak ajándékba, amit mindenki maga szaggathat ki és díszíthet. A kisodort gyurmához a gyerekek közül mindenki a neki leginkább kedves formát szaggathat ki. A kiszaggatott formákat kilyukasztjuk annak érdekében, hogy belefűzhessük a szalagot, amivel az anyukák nyakukba tudják tenni. Azt is elmesélhetjük a gyerekeknek, hogy ez egy különleges gyurma, ami most a készítéskor puha, de ahogy szárad kemény lesz, és akkor már nem tudjuk, díszíteni különböző lenyomatokkal. Minden asztalra elhelyezzük a kis kosárákba gyűjtött anyagokat. Ezekkel a különböző anyagokkal fogjuk mintázni a medált. Ezek az anyagok lehetnek pl. lego elemek,

tortacsipke, fák, bokrok ágai, levelei stb. Mielőtt mindenki nekilátna a díszítésnek, egy kis maradék gyurmán próbáljuk ki a gyerekekkel, hogy melyik anyag milyen lenyomatot képez majd a gyurmán. Így a gyermekek is el tudják dönteni, hogy melyik anyaggal és milyen módon szeretnék díszíteni az ajándékba adott medált. Az alkotás közben anyák napi dalokat, verseket énekelhetünk és mondogathatunk. Ha elkészültek a medálok félretesszük száradni őket és közben megbeszéljük, hogy az ékszereket kis dobozokba fogjuk tenni (mert így szokás) és mi is díszítünk majd a medálnak egy kis dobozt.

A következő projektnap már az előkészületeké, hiszen másnap érkeznek hozzánk vendégségbe az édesanyák. A reggeli játék során ismét kezdeményezhetünk család-játékot, ahol az édesanyák és a nagymamák szerepére hívhatjuk fel a figyelmüket. A játék során a gyerekek szívesen mesélnek arról, hogy miket szoktak a nagyszülőkkel csinálni. A mai napon a nagymamáknak is készítünk egy kis ajándékot (színes virágokat tépés-ragasztással, vagy decoupage technikával) a holnapi ünnepre.

A tízórait követő beszélgetőkörben a szőnyegre ülünk és elmondom a gyerekeknek, hogy a következő napon itt lesznek nálunk az anyukák és a nagymamák vendégségben, ezért a mesét követően feldíszítjük a csoportszobát. Egy nagy szívet készítünk, amit minden kisgyermek a kéznyomatával fog díszíteni. Sorban várjuk a gyerekeket, majd befestjük a tenyerüket a kedvenc színükkel, majd a nagy szívre rányomjuk. Ebben a tevékenységben is sok matematikai ismeret és tapasztalat bukkan fel, amelyet úgy sajátíthatnak el a gyerekek, hogy szinte észre sem veszik. Megjelennek az irányok, hogy forgassam a tenyerem, hogy beleférjen a szívbe? Kinek a tenyere a legnagyobb? Kéé a legkisebb? stb.

A csoport díszítésére különböző füzereket is készítünk a gyerekek segítségével. Mielőtt felkerülnének, egymás mellé fektetjük őket és megnézzük, melyik a leghosszabb és a melyik a legrövidebb füzér vagy lánc. A dekorációkat a gyerekek segítségével feltesszük. A mai nap is megmutatja, hogy milyen sokféle lehetőséget biztosít az ismeretszerzés és alkotás terén ez a szép tavaszi ünnep.

Az anyák napi ünnep egy különleges alkalom a csoport hétköznapjaiban. Ezen a napon közösen sütni is fogunk az anyukákkal, amit majd a nap végén elfogyasztunk. A sütéshez összekészítünk minden hozzávalót, eszközöket (tepsi, zsírpapír, kanalak, edények sodrófa, sodró deszka, különböző szaggyűjtők esetleg különböző poharakat, aminek mintás az alja stb.). Nagy szeretettel várjuk a gyerekeket és az anyukákat reggel. A reggeli játék során a gyerekek az édesanyjukkal közösen önfeledten szabadon játszhatnak, majd amikor már mindenki megérkezett, egy kis énekes játékra invitáljuk őket a „Kör, kör kijátszik...” kezdetű dallal. A

dalra kört alakítunk, majd köszöntjük az édesanyákat, megköszönjük, hogy eljöttek hozzánk és szebbé teszik a délelőttünket. Megkérjük őket, hogy vegyenek rész a tevékenységeinkben, amelyekre a nap folyamán lehetőség nyílik és érezzék jól magukat gyermekeikkel. Ezt követően visszhang-játékot játszunk, a nevekkkel igyekszem mindenki nevét énekelni sorra és ők pedig visszaéneklnek. Ezt követően eldúdoljuk az „Én kis kertem kerteltem...” kezdetű dalt, majd elénekeljük. Újra megismételjük és a dalhoz illő utánzó mozgásokat végzünk. A játékot követően közösen zenekert fogunk alakítani. A gyerekek és az anyukák választhatnak a ritmushangszerek közül és egyenletes lüktetéssel kísérik a dalt. A tevékenység zárásaként gitár kísérettel éneklek el Gryllus Vilmos: „Piros, sárga kék”... dalát. Majd még egyszer énekeljük a dalt gitár kísérettel, aki már tudja, velem is énekelheti a dalt és a hangszereikkel ismét egyenletesen lüktetnek. Tevékenységem célja az összetartozás érzésének fejlesztése, társas kapcsolatok alakítása, tiszta szép éneklésre való törekvés.

A tízórait követően közös sütemény készítésébe kezdtünk. Az asztalokat leterítjük a gyerekek segítségével, a hozzávalókat kimérjük, amelynek során a gyerekek sok matematikai tapasztalattal lesznek gazdagabbak. A tésztát több részre is elosztjuk, így egyszerre tudnak több asztalnál dolgozni a gyerekek az anyukák segítségével. Az anyukák kisodorják a tésztát, a gyerekek pedig az elkészített szaggatókkal kiszaggatják, majd az előre elkészített poharak aljával díszítik. A kész mézes sütit a tepsibe kerülnek, a díszített sütitet megsütjük.

A sütemények elfogyasztását követően a megköszönjük az édesanyáknak a mai napi együttlétet, és a gyerekek átadják az édesanyjuknak készített ékszerdobozt a benne lévő medállal.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy a projekt témája, az anyák napja az egyik legszebb tavaszi ünnepünk. Az ünnepek egyik fontos szerepe, hogy érzelmileg feltöltsék a hétköznapiakat, az óvodai mindennapokat. Ezen idő alatt megbeszéljük, hogy miért is töltenek be oly fontos szerepet az édesanyák gyermekeik életében, milyen szerep hárul az édesanyára, gyermekre, nagymamára és unokára, hogy kapcsolatuk bensőséges és meghitt legyen. Óvodapedagógusként a felelősségünk óriási, hiszen a 3-7 éves gyermekek utánzások, modellkövető tanulás során ismétlik mozdulatainkat, gondolatainkat, szavainkat. Tetteink, véleményünk meghatározó mértékben befolyásolja a gyerekek erkölcsi és érzelmi fejlődését, értékítéletét. Rajtunk áll, hogy példaként mit közvetítünk feléjük a szeretteinkhez való kötődésben. Az óvodai tevékenységek során megtanulható és átadható a szülők, rokonok, barátok és egymás tisztelete, megbecsülése. A gondosan megtervezett pedagógiai projektekkel szebbé tehetjük a gyerekek hétköznapijait, amely örök emlék is maradhat számukra.

VI.5. „Hej, vár vedd be!” projekt¹³

A gyerekek az óvodában hallgatott népmesék kapcsán gyakran találkoznak várral, a palotával, mint épülettel, ottani uralkodókkal, az őket kiszolgáló személyekkel, a vár körüli erőkben vándorlókkal, az erőben lakókkal. Kapcsolatba kerülnek a személyek életmódjával, személyiségbeli tulajdonságaival, öltözködésükkel, a harccal, mint hatalmi erővel. Szívesen bújnak a korabeli emberek szerepeibe, játsszák el a mindennapi életüket, ünnepeiket, és ezek a szerepbe bújások segítenek nekik a személyiségük felfedezésében, megtalálni helyüket az életben, tapasztalatokat szerezhetnek jellemük továbbfejlesztésében. A fiúk szívesen harcolnak, ezzel próbálkoznak hozzájárulni a csoportbeli hierarchikus rendszer kialakulásához, a lányok pedig az úrhölgyekre jellemző finomsággal látják vendégül a hőseiket. Megismerkedhetnek a korabeli közlekedési kultúrával, egy kirándulás során képet kapnak az őket körülvevő természeti-, emberi-, tárgyi környezetükről.

Az óvodai nevelésben törekedni kell arra, hogy egy-egy projekt során tárjunk a gyermek elé minden olyan lehetőséget, melyben megtalálhatja az utat, hogy saját magát fejlessze. A tanulás során szerzett sikerélményeken keresztül megváltozik a gyermek tanuláshoz való viszonya, pozitívként éli meg, és ezzel megalapozhatjuk vágyát a világ további felfedezésére. Egy-egy projekt tehát a gyermeki személyiség egészére hat és összességében elmondhatjuk, hogy a projektek a gyermek minden képességét – még ha néha rejtett módon is, de – fejlesztik.

Jelen projektünk célja fejleszteni a gyermekek megfigyelőképességét, érzékelését, észlelését, tájékozódási készségét, térérzékelését. Felkelteni a gyermek a saját környezete iránti érdeklődését, hiszen a környező világ megismerésével és megmagyarázásával a gyermek pozitív viszonyt alakít ki az őt körülvevő szűkebb és tágabb természeti környezettel. Megalapozhatjuk a környezettudatos magatartásának kialakítását, megismertetjük őket a különböző anyagok tulajdonságaival a különböző technikák által. A projekt matematikai tartalmi hozzájárulnak a gyermek mennyiségi és számfogalma megalapozásához, halmazok és relációk ismeretéhez. A nyelvi és kommunikációs területen fejleszti beszédképességét, verbális és nonverbális kommunikációját, ezen keresztül elsajátítja a várhoz kapcsolódó kifejezéseket, megismeri azok jelentését az eszközök és anyagok terén, sikeresen használja azokat. A szociális

¹³ A projektötlet Kohán Krisztina (2016): A projekt módszer elmélete és gyakorlata az óvodában – Hej, vár vedd be! című szakdolgozatának felhasználásával kerül bemutatásra. Témavezető: Kissné Dr. Zsámboki Réka.

képességek terén megtanulnak toleranciát és empátiát tanúsítani egymás iránt, pozitív énképet tudnak kialakítani magukról, fejlesztik akarati és jellembeli tulajdonságukat, önbizalmukat és pozitív közösségi magatartásukat. A projekt alkotói tevékenységei fejleszti kreativitását, kezűgyességét, manipulációs készségét, megtanulja az adott felület és munkaeszköz alkotó módon történő kihasználását, az eszközök helyes használatát. Zenei területen a zeneművek hallgatása által kialakul a zenei élmény iránti fogékonysága, fejlődik zenei képessége, ritmusérzéke, szívesen táncol, mozog zenére. A mozgások által kialakul és fejlődik alapvető mozgáskészsége.

A projektbe ágyazott fejlesztési tartalmak során a gyermek képes lesz a társas kapcsolatait és személyes tapasztalatait révén szerzett aktív és passzív szókinccse gazdagítására és alkalmazására, a projekt témához kapcsolódóan is, az elhangzott szöveg befogadására, a nonverbális kommunikációs eszközök megértésére és alkalmazására, tapasztalataik, korábbi élményeik megfogalmazására, azok megosztására. Matematikai területen az információk, anyagok keresésére a megadott témához, szülei segítségével, megadott vagy általuk választott szempont alapján különböző művelet elvégzésére halmazokkal, válogatás, csoportosítás, összehasonlítás, sorba rendezés, mennyiség-megállapítás terén. Képes lesz a relatív térbeli viszonyok megértésére és megnevezésére, a tárgyak és önmaga tekintetében, önmagának egy adott térben való elhelyezésére egy viszonyítási ponthoz képest.

Szociális területen a gyermek képes lesz bízni önmagában és társaiban, alakul az őszinte, türelmes és bátor magatartás, a pozitív énkép, a pozitív akarati és jellembeli tulajdonságok. Képes lesz a különböző viselkedési szabályok felismerésére, használatára és tiszteletben tartására, valamint önmaga magatartásának, viselkedésének szabályozására, a közösség értékrendjének tiszteletben tartására, a csoporthoz való alkalmazkodásra és abban való tevékenykedésre, cselekedetek, jelenségek közötti ok-okozati viszony megértésére, a valóságos világ és a képzelet egyidejű kettős tudatának megélésére, bizonyos események jelentőségének érzékelésére és megismerésére (ünnepek, lakoma, vásárok, párbaj).

A kreatív tevékenységek során képes lesz a művészi hatás elérésére a különböző festési technikák alkalmazásával és kombinálásával, munkaeszközök és különböző anyagok felismerésére és azok helyes használatára, az adott felület és munkaeszköz kihasználására. Saját és mások képzőművészeti alkotásainak értelmezésére, az egyenletes lüktetés és ritmus érzékelésére és mozgással történő hangsúlyozására, óvónői kísérettel való csoportos és egyéni éneklésre. Míg a testmozgások terén képes lesz az alapmozgások (járás, futás, ugrás, bukfenec, kúszás, mászás) végzésére, a helyes testtartásra különböző helyzetekben, az elsajátított

mozgáskészségek különböző helyzetekben történő alkalmazására, érzelmek különböző mozgásos tevékenységek általi kifejezésére. A fenti képességek elsajátításának sikeressége érdekében a szükséges módszerek és szervezési formák a megbeszélés, szemléltetés, dramatizálás, megfigyelés (spontán és irányított), gyakorlati manuális tevékenységek, magyarázat, gyakorlás, irányított beszélgetés, kísérletezés, bemutatás, kooperatív csoportmunka, mesélés, tapasztalatszerzés.

A projekt végső produktuma a tevékenységeken keresztül a várt idéző díszlet elkészítése lesz, szeretnénk megteremteni a témához kapcsolódó megfelelő légkört, alkotó hangulatot. Megválasztjuk a vár két fő személyiségét, a királyt és a királynőt, elkészítjük az ünnepi lakomához szükséges gyümölcsös piskótát, valamint megrendezzük az ünnepi lakomát. A gyerekeket a fenti tevékenységek nagyon érdeklik, a pedagógus feladata a témához kapcsolódó tevékenységeken keresztül a gyermeki tanulás feltételeinek megteremtése.

Ahhoz, hogy a témánkban minden felmerülő kérdésre választ kapjunk, problémaeltárt készíthetünk a gyerekekkel. A téma felvetésekor a gyerekek ötletei alapján megállapítjuk, hogy a várral kapcsolatosan széleskörű az ismeretanyaguk, viszont azok csak alapvető dolgokra, tárgyakra, személyekre vonatkoznak. A problématérkép készítése során élvezettel mondják gondolataikat, ezáltal emlékezőtehetségüket is igénybe vehetjük, a korábbi ismeretanyagaik felidézését illetően. Ismerik a várat, mint lakóépületet, annak részeit, de szeretnénk, ha megismernék, hogy azoknak mi volt a gyakorlati haszna és jelentősége. Szeretnénk, ha megismernék a vár környezetében elfoglalt épületek jelentőségét, az építés mozzanatát. Ismerik az alapvető személyeket, de nem ismerik azokat az embereket, akik velük kapcsolatban vannak, fontos lenne, ha megismernék a várban és környékén folyó életet, közlekedést. Szeretnénk megismertetni velük az emberi tulajdonságok fontosságát, a várral kapcsolatos színek és értékeket formáló tárgyakat.

Az ötletelés során előjönnek azok hiányosságok, melyek alapján elkészítjük a projekt térképét, egy olyan eszközt, ami mutatja a vár témához kapcsolható gondolatokat, képességeket, fogalmakat, tárgyakat és minden olyan tartalmat, amiből tevékenység indulhat ki. Ennek elkészítését rajzos módon, képi formában, a gyerekekkel közösen tesszük, így a gyerekek számára is látható, melyek azok a tematikus egységek, melyekből a várhoz kapcsolódón ismeretanyagként szolgálnak majd. A gondolattérképen szerepelnek a várhoz kapcsolódó különböző tárgyak: harci fegyverek, a vár részei, értékeket képező tárgyak, szerepelnek a várhoz kapcsolódó személyek, emberi jellemek, valamint a megjelenő színek kavalkádja.

A projekt tervezési szakaszában kell számba vennünk a projekt elkészítéséhez szükséges humán és anyagi erőforrásokat, szakértelmet, emberi erőforrást, rendelkezésre álló időt, ami a sikerességre vezet. Humán erőforrásként lehet kezelni mind az óvodán belüli személyzetet, kollégákat, kiszolgáló személyzetet, mind pedig az óvodán kívüli erőforrásokat, a gyerekek szüleit, azok ismerőseit, különböző szervezetekkel kapcsolatos személyeket, a témához kapcsolódó szakembereket. A szülők erőforrásként első helyen történő bekapcsolásával nemcsak, hogy előremozdítjuk a projekt sikeres megvalósulását, de megismerkedhetnek egy új tanulási-tanítási folyamattal és érezhetik fontosságukat a gyermekük óvodai életében is. Anyagi erőforrásként felsorolhatók azok a - gyerekek által otthonról összegyűjtött - képek, könyvek, újságok, az otthoni játéktárban fellelhető műanyag vagy fa harci eszközök, melyeket a szülőkkel közösen kutatnak fel. Szintén anyagi erőforrás a kreatív tevékenységhez használt papír, karton, ecset, festék, ragasztó, Milton kapocs, a fátylak elkészítéséhez szükséges méteráru, a sütemény elkészítéséhez szükséges alapanyag, cukor, tojás, liszt, gyümölcs, zenei anyag. A szükséges erőforrások feltérképezése után azok igénylésének, beszerzésének leggyakoribb módja egy szándéklevél megírása, és tartalmának továbbítása a szülők felé, elküldése – az esetlegesen - a projektbe bevont intézményeknek, partnereknek, támogatóknak, akiktől az erőforrások biztosítását reméljük.

A projekt során felkínált eszközök közé sorolhatjuk az ismeretterjesztő tartalmú könyveket, képeskönyveket, enciklopédiát, a művészeti tevékenységek során használt papírt, ollót, festéket, ragasztót. Szerepjátékok során használt ruházati kellékeket, fegyvereket, a kirándulás alkalmával gyűjtött, a tudományos területeken hasznosított kincseket, természetes anyagokat, a játékok terén a különböző képességfejlesztő kártyákat, kivágott képeket, mozgásos játékokat. A tematikus központ anyaga azok a speciálisan várral kapcsolatos könyvek, újságok, játék harci eszközök, kiegészítők, melyek szorosan kapcsolhatók a témához. A készletet napról-napra lehet bővíteni az otthonról folyamatosan érkező tárgyakkal, vagy a tevékenységek során elkészült kiegészítőkkal.

A projekt nyitónapján az előre megbeszéltek szerint délelőtt kirándulni megyünk a Csókakői várhoz. A jó szülői kapcsolatoknak köszönhetően előre egyeztetve vállalkozói felajánlást veszünk igénybe és az utazást a csoport számára biztosított külön busszal tesszük meg. Még az előző héten megkérjük a szülőket, hogy lehetőség szerint hétfőn a reggeli felkínálásáig érkezzenek meg gyermekükkel az óvodába, hogy elegendő idő álljon délelőtt rendelkezésünkre az utazásra és az ott töltött időre. A reggelit a csoportban elfogyasztjuk, felöltözünk és magunkhoz vesszük a hátizsákunkat is. Kifelé menet megbeszéljük a helyes

viselkedés szabályait: a buszra felszállva köszönni kell, valamint mindenkinek párosan helyet foglalni. Rákérdezhetünk, hogy ki az, aki ismeri a buszon utazáskori közlekedési szabályokat, és elmondhatjuk, hogy a buszra fel és leszálláskor, valamint a buszon állva utazáskor kapaszkodni kell, hogy a hirtelen fékezéskor ne essünk el, valamint a buszon nem illik hangoskodni sem, csak csendben beszélgetni. Megbeszéljük, hogy mikor kell jegyet váltani, és most mi miért nem veszünk jegyet, valamint vajon az autóban, vagy a buszban tud több ember egyszerre utazni.

Megérkezés után kapaszkodva leszállunk a buszról és párosával felsétálunk az erdőn keresztül a hegyen lévő várhoz, közben szó esik a természetben való helyes viselkedésről, szemtelésről. Útközben beszélgetünk még az erdőről, az erdő növényzetéről, a hazánkban megtalálható erdei állatokról. Megfigyeljük, hogy milyen növényeket, esetleg virágokat láthatunk a közvetlen közelünkben, mi a különbség a fa és a bokor között, milyen részei vannak a fának, bokornak. A gyerekeknek lehetőségük van kis zacskókba érdekes formájú követ, levelet, kisebb faágakat, termést, üres csigaházat gyűjteni. Menet közben többször elénekeljük Gryllus Vilmos: Somvirág című dalát, elmondjuk a Fújja a szél a fákat kezdetű mondókát.

A várhoz érve, mielőtt belépünk, megfigyeljük építészetiileg a várat. Kérdezősködhethetünk, hogy vajon ismerik-e, hogy milyen alapanyagokat használtak régen a várépítéshez: követ, homokot, vasat, fát, vizet, valamint milyen anyagokat ismerhettek még régen az emberek. Megnézzük a bejáratú kapu formáját, az alapanyagot, amiből készítették, majd megvásároljuk a belépődíjat. Felsétálunk a várfalhoz, és lenézünk az alattunk elterülő falura. Megkérdezzük őket, ismerik-e a különböző természeti elemeket, a hegyet, két hegy között elterülő völgyet. Elmondhatjuk nekik, hogy most a Vértes hegységben állunk, velünk szemben a Bakony terül el és a kettő között a völgyet, amire rálátunk és ahol lakunk is, a Móri-árokknak hívják. Megbeszéljük az égtájakat, azok irányát, iránytűt használunk, ennek segítségével irányba állunk, és elmondjuk az Elöttem van észak, hátam mögött dél kezdetű versikét, ezzel gyakorolva magunk térben való elhelyezését, a téri relációkat. Beljebb lépve megkérdezzük őket, hogy ismerik-e a vár részeit, valamint azok használatát. Segítségképpen elmondhatjuk, hogy hogyan használták a lőrést, mire szolgált a kapu alatti árok, a kapun a lánc, belenézünk, sőt bele is kiabálunk a kútba. Megbeszéljük mire való egy várban a kápolna, megtekintjük a kápolna színes ablakait, tükörszimmetriáját.

Miután alaposan tanulmányoztuk a várat, elköszönünk és elindulunk vissza buszhoz. Lefelé az erdőből mindenkit megkérünk, hogy válasszon magának egy falevelet és egy ágat, egy nagyon színeset, érdekeset. Megbeszéljük még, hogy ilyenkor ősszel miért hullatják el a

fák a leveleiket, vannak olyan fák, amelyek ezt nem teszik. Matematikai összefüggésként összehasonlítjuk a fák, bokrok és saját magasságunkat. Leérve a busz melletti nagy füves területen elővesszük a levelünket és alaposan megfigyelve színét, formáját, megtapogatva erezetét eljátsszuk a Levélposta játékot, mely fejleszti a látást, tapintást, a megfigyelés pontosságát. Ugyanezt a játékot eljátsszuk a gyűjtött ággal is, majd kis időre még a zöld terület mellett kialakított játszóteret is igénybe vehetik a gyerekek.

A második napon a várban élő személyekkel foglalkozunk. A mai nap előkészületeként a behozott újságképekből, kivágható fotókból a várban élő személyekről és a hozzájuk tartozó használati tárgyakról szólót használom. Kivágjuk őket, felragasztjuk kisebb nagyobb lapokra, vagy ha van rá lehetőség be is fóliázhatjuk. Ügyeljünk arra, hogy legalább 5-6 féle személyt keressünk: királyt, királynőt, lovagot, egy szolgát, vagy gazdát, aki a földeket műveli, zenészt, udvari bolondot, szobalányt, konyhai személyt, varázslót, ezekből több darabot készítünk, de nem szükséges, hogy egyformák legyenek. A használati tárgyaikból is minél többfajta készítünk egy-egy személyhez. A reggeli játék közben körben a földre ülünk, elővesszük a Világ és az ember című gyermeklexikont és megnézzük benne a korabeli személyekre vonatkozó jellemzőket, összehasonlítjuk őket a mai korban élőkkel. Majd elővesszük a személyeket ábrázoló képeket és azokról is beszélgetünk. Ki ismeri fel őket? Mi volt a feladatuk a várban? Hol laktak a várban? Milyen szerszámaik, használati tárgyaik, hozzájuk kapcsolható eszközök voltak? Milyen ruhába öltöztek? Ezzel kapcsolatos párkereső játékot kezdeményezhetünk, majd szintén a földön körben ülve elmesélhetjük a Mindig jó királykisasszony című mesét. A mese után textildíszítést kínálhatunk, amelynek során a kislányok, a szülők által behozott függönyanyagból előre kivágott – körülbelül háromarasznyi hosszúságú és kétarasznyi szélességű – darabot kapnak, azt díszíthetik különböző színű csillámos ragasztóval, ezt majd egy - későbbi napon elkészített - korona hátára erősíthetjük. A kisfiúknak előre felszabunk – körülbelül öt arasznyi hosszúságú és két arasznyi szélességű - fekete vásznat mellényformájúra, nagy kivágással a fejnek. Erre festhetnek fehér, illetve piros temperával kereszt motívumot, ezzel lovagmellényt készítenek maguknak. Dicsérettel, biztatással próbáljunk minden gyermeket ösztönözni, igyekezzünk az esztétikus alkotásokra nevelni. A délután folyamán újra elővehetjük a kártyáinkat és csoportosíthatjuk őket dobókockával. Minden gyermek választ egy személyt, dob a dobókockával és anyai, a személyhez kapcsolódó, tárgyat ábrázoló, képet kell kikeresnie a kártyák közül, amennyit a kocka mutat.

A héten a mai napig még volt lehetőség az otthon talált, várral kapcsolatos harci eszközöket behozni. Megkérdezem őket, mennyire emlékeznek még a kiránduláson elhangzottakból a vár és a környező vidéket védő katonák szerepére, a katonák eszközeire és ezzel előkészítjük a harmadik nap tevékenységeit. A bátrabb gyermekek bemutathatják az otthonról hozott harci eszközt, ha tudják, elmondhatják annak részeit, miből készülnek, anyagát, szerepét. Az ismétlés hatására itt újra előkerülnek azok az anyagok, amiket tegnapi nap folyamán megismertek. Ezután a rendelkezésünkre állt eszközökből fajtánként csoportokat készítünk, majd mennyiségileg összehasonlítjuk azokat. Előzetes egyeztetés alapján a mai napra várjuk a helyi íjász és a szomszédos falubeli harci egyesület egy-egy tagját, akik korabeli harci öltözetben érkeznek, és harci és vadászati eszközöket hoznak. Nekik köszönhetően megismerkedhetünk az íjjal, és a nyílvezzővel, csatakereszttel, bottal, kelevézzel, karddal, bárdal, fokossal, sisakkal. Ruházatukban különbséget teszünk a láncing, a páncél és a kaftán között. Felügyelet mellett a gyerekek a tárgyakat megfoghatják, hogy megismerjék súlyukat, anyagukat, sőt, az arra alkalmas ruházati tárgyakat felpróbálhatják, majd a látott hallott tárgyakkal kapcsolatosan memóriafejlesztő játékot játszhatunk velük. Az ebéd utáni meseként Benedek Elek: A csudakard című meséjét mesélhetjük.

A projekt következő, negyedik napján elővesszük azokat a könyveket, képeket, újságokat, melyeket a gyerekek otthon gyűjtöttek a szüleikkel. A képeskönyveket nézegetve felidézük, hogy a kirándulás alkalmával milyen anyagokkal találkoztunk a várban. Érdeklődhetünk tőlük, hogy vajon emlékeznek-e még, mely anyagokat említettük, amiket abban a korban ismerhettek, építkezésre, szerszámkészítésre, ruházathoz használtak. Emlékeznek-e a tegnap látott harci eszközökre és arra, hogy azok miből készültek, ezzel utalunk a következő tevékenységre, melyben a kisfiúk fémszínű kartonból pajzsot és csatakeresztet, a kislányok pedig aranyszínűből koronát készítenek, melyeket a további napokon eszközként is használunk. A formák körvonalát előre felrajzoljuk a kartonra és azok a gyermekek, akik már az ollóhasználatban jártasak, maguk vágathatják ki a formát, ezzel is fejleszthetik finommotorikus képességeiket. A kisebb gyermekek felügyelet mellett maguk is megpróbálkozhatnak az ollóhasználattal, de szükség esetén segítünk nekik. A kivágás után a koronát és a pajzsot előre rajzolt, színes papírokkal ragasztással díszíthetik a gyerekek. Adjunk lehetőséget a saját minta rajzolására és kivágására is. A kisfiúk a pajzs hátoldalára Milton kapoccsal kartoncsíkot erősíthetnek, elkészítve a pajzs fogóját. A kislányoknak a fejük méretéhez igazítva tűzzük össze a koronát, majd a tegnap elkészített fátylat is ráerősíthetjük. A közös munkával fejlesztjük a gyerekek szociális képességeit, az egymásra való odafigyelésüket,

megízlelhetik az együtt alkotás örömét. Fejlődik finommotorikus képességük, vizuális emlékezőtehetségük, széperzékük. Munka közben beszélgetünk az anyagok fajtáiról, megvitatjuk, hogy vajon abban az időben melyik anyag volt értékes, melyek voltak az értéket képező tárgyak eszközei. Próbáljuk meg rávezetni őket arra, hogy megértsék, abban az időben nemcsak a pénz volt érték, hanem a katonának érték volt a fegyvere, a szolgának érték volt a használati eszköze, a földművelőnek az állatai. Munka közben többször elismételjük a Hopp, hopp katonai kezdésű mondókákat, amit a későbbi mozgásnál is használunk.

A közös rendrakást követően mozgásos tevékenységet tervezhetünk, melyet a már korábban gyakorolt Hopp, hopp katonai mondókára, ütemre vonulással vezethetünk fel. Menetelés közben karlendítést végzünk és megkérjük őket, hogy térdfelhúzással lépjenek, ami valóban hasonlítson a lovagok meneteléséhez. Majd lóügetésben futhatnak körbe a teremben. Futás után a királyok, királykisasszonyok járását utánozzuk: lábujjhegyen járunk mellső középtartásba tett nyújtott kézzel, mintha a szoknyát emelve sétálnánk. Majd kart hátul összekulcsolva, lassú, nagy léptekkel, komótosan járunk, a király járását utánozva. Ezután szétszórta alakzatba a szolgák szakácsok mozgását imitálva az előrehajlás, söprés, dagasztás, keverés mozdulatait végezzük. Majd az egyensúlyérzék fejlesztéseként talajon, majd padon, először szer nélkül, majd babzsákkal, labdával történő egyensúlyozó gyakorlatokat végzünk.

Másnap reggel elővesszük a kirándulás alatt gyűjtött kincseket. A földre telepedve több kis kosarat teszünk eléjük, melybe előzőleg jelzésként egy-egy falevelet, ágat, apró kavicsot, termést helyeznek, és fajták szerint szétválogatva mindenki egyenként beleteszi a zsákja tartalmát. Válogatás közben felidézünk emlékeinket és a gyerekek megnevezik azt a tárgyat, amit a kosárba helyeznek, esetleg elmondják, hogy hol találták azokat. Azokat a kosarakat hagyjuk szem előtt, melyekbe olyan gyűjtött dolgok vannak, amivel hangot lehet kiadni: kavics, bot, termés. Ezeket fogjuk továbbiakban hangszerként használni. Mindenkit megkérünk, hogy vegyen el két egyfajta tárgyat ezekből a kosarakból, Akinek nem jutott tárgy, az vehet ritmusbotot a hangszerkosárból. A Poros úton kocsis zörög, és ismétlésképpen az Elöttem van észak kezdésű mondókával kezdjük a zenei tevékenységet. A mondókát közösen mondjuk, mondókázás közben az egyenletes lüktetést gyakoroltatjuk. A mondókát többször, egymás után mondjuk és azok a gyerekek kísérik a verset egyenletes lüktetéssel, akiknek egyforma tárgy van a kezükben: először néhány gyermek a követ üti össze, majd azok következnek, akik valamilyen termést tartanak a kezükben, majd akik a botot választották, végül a ritmusbotos gyermekek. Megfigyeljük, mely tárgyaknak milyen a hangjuk, magas, mély, csengő hangú, tompa. Majd a János úr készül... kezdésű éneket mondjuk el versként, a dallam nélkül és erre már közösen

ütjük az egyenletes lüktetést, mindenki egyszerre használja a saját eszközét. Majd felállunk, ezt az éneket énekeljük és közben eljátsszuk a hozzá tartozó körjátékot is. Folytatjuk a körjátékot a Hogy a csibe, három icce kezdetű dallal, mintegy vásári játékként. Végül zenehallgatásként a Magyar urak jönnek Buda városába című dalt énekeljük el nekik, amit majd egy későbbi napon is felismerhetnek.

Zenei tevékenység után Kóka Rozália gyűjteményéből az Egyszer volt Budán kutyavásár című mesét mesélem. Ebből a meséből, mint általában a Mátyás királyról szólókból, előjönnek az emberi tulajdonságokra vonatkozó kérdések. Milyen volt Mátyás? Hogy viszonyult az emberekhez? Kiknek segített és vajon miért? Milyen tulajdonságúak a várban élő személyek: a király, királynő, lovag, szolgák, esetleg a boszorkány? Visszatérünk a mese kapcsán az emberi tulajdonságokra, azok fontosságára.

A projekt hatodik napján újra elővesszük azokat a könyveket, képeket, újságokat, melyeket a gyerekek otthon gyűjtöttek a szüleikkel. A képeskönyveket nézegetve felidézzük a vár elhelyezkedését, összehasonlítjuk a könyvben talált várakat egymással, megkeressük a hasonlóságokat, különbségeket. Felidézzük a vár hasznosságát a környező településekre, emberekre, elmondjuk a vár védő szerepét. A képek alapján megpróbáljuk elképzelni az ott élő embereket, használati tárgyaikat, fegyvereiket. Visszaemlékezünk a tegnapi nap folyamán megismert elemekre, melyekből a vár épült, majd festést kínálhatunk nekik, amit vagy a csoportszoba padlóján, vagy jó idő esetén az udvaron vihetünk véghez. Nagy, négy-öt darab összeragasztott kartonlapokból álló, harmonikaszerűen széthajtható várelemeket készíthetünk nekik, melyet széles festőecsettel, felületfestéssel festhetnek meg. Ismerkedhetnek az ecset formájával, annak működésével. A kisebbeknek a várelemeket – kapu, téglafal, bástya, ablaknyílások - előrajzolhatjuk, s azt festhetik át; a nagyobbak részére kivághatjuk és a nyílások körvonalát saját maguk festhetik körbe. Egy-egy várelemet úgy készítsünk el, hogy azt kihajtva egyszerre 6-7 kisgyermek is festeni tudja, a várelemet hasznosíthatjuk későbbiek folyamán az ünnepi lakomához díszletként. Festés közben többször elénekeljük a Cifra palota kezdetű éneket. Ha a szabadban végezzük a festést, tisztálkodás után a Nyeregbe pajtás! című mozgásos játékot kínálhatjuk nekik.

A következő napon király és királynő választást tartunk. A játék közben beszélgetést kezdeményezhetünk. Megkérdezzük a gyerekektől, hogy emlékeznek-e még a hétfői kirándulásra? Melyik várban jártunk? Mit láttunk a várból lenézve? Ez a vár melyik hegységben van? Újra felidézhetjük, hogy a vár, ahol voltunk a Vértes hegységben van, és elmondhatunk egy történetet Lengyel Dénes mondagyűjteményéből arról, hogyan kapta nevét ez a hegység.

Mivel a várban lakott egy király és egy királynő, ezért a mi kis csoportvárunkba mi is fogunk választani egyet-egyét. Ehhez szükségük lesz ügyességükre, okosságunkra, bátorságukra, szépségükre, és nagyon jó megfigyelőképességükre. Felváltva kapnak feladatokat a fiúk és a lányok és amelyik csoport nem dolgozik, az éppen megfigyeli a társait, és közösen döntenek arról, hogy abban a körben ki érdemelné a király vagy a királynő szerepét. Ez ösztönzi őket a kompromisszumkötésre, fejleszti döntési, önértékelési képességüket.

A fiúknak az előző napokon készített felszerelést magukra öltve kell menetelve körben járni, a pajzsot maguk előtt tartva. Közben a lányok ülve megfigyelik őket, szavaznak arról, hogy ki volt a legvitézebb, majd ők kerülnek sorra. Ezt követően újra a fiúk, akiknek egyenként egy asztal alatt kell átbújni. Azután ismét a lányok, majd a fiúk, akiknek két sorban egymással szemben felállva, tapsra kell támadóállásba állni. A lányok figyelik őket, ki az, aki a legszebben, legügyesebben halad. A lányoknak a koronával a fejükön kell körben sétálni, kezüket előre tartva, mintha a szoknyájukat fognák. Ők is kapnak célba dobó ügyességi feladatot, ahogyan a fiúk. Azután egy lassúbb ütemű reneszánsz zenét kapcsolunk, és az egyenletes lüktetést érzékelve kell - felváltva végezni a gyakorlatot - egy ütemre lépniük, egy ütemre pedig tengelyük körül megfordulni. Azzal, hogy a gyermekek felváltva kerülnek sorra, megtanulják a türelemmel való várakozást, az egymás iránti tiszteletet. Megtisztelik a társaikat azzal, hogy megfigyelik őket, hogy ki, hogyan teljesít, hiszen ez lesz majd a döntés alapja is. Végül közösen szavazva kiválasztjuk az ellenkező neműek közül a királyt és a királynőt. Ők megkülönböztetésképpen a többiektől kissé eltérő koronát kapnak. Végül mindenki választ magának egy ellenkező nemű párt és bemutatunk nekik néhány korabeli tánc alaplépést kézfogással, lassú lépést meghajlással, forgást, hintázó mozdulatokat.

A lakoma napján reggel elmeséljük a gyerekeknek, hogy ma – mint ahogy a várakban is szokták – nagy lakomát csapunk, s ehhez meggyes pitét fogunk sütni. A kisebb gyermekek miatt igyekezzünk egyszerűbb összeállítású receptet választani, eszerint mindent ugyanazzal a mérőeszközzel kell kimérni, így ők is aktívan részt vehetnek az elkészítésben. Hagyjuk, hogy a gyerekek önállóan végezzék el a folyamatokat, mert ezzel elsajátíthatják többek között az egységgel történő mérést is. A keverést fakanállal végzik, csak szükség esetén használjunk robotgépet. Felhívhatjuk a figyelmüket az együtt dolgozás lehetőségére, egymásnak való segítségre, ezzel próbáljuk csoportmunkára ösztönözni őket.

Elkészítés után közösen rendet rakunk és amíg a tészta kisül, egy vár nagyterméhez hasonlóan rendezzük át közösen a csoportszobát. Ehhez az asztalokat egymáshoz toljuk, hogy egy hosszú asztalt kapjunk. Ennek egyik végén fog helyet foglalni a király, másik végén a

királynő, a két hosszabb felén pedig a királyné és a lovagok. Közösen leterítjük az asztalt terítővel, majd felvesszük az előző napokon elkészített jelmezeket. Az előző napon megválasztott királynak és királynőnek az előre elkészített külön korona kerül a fejére, ezzel is megkülönböztetve őket. Felállítjuk a megfestett várakat, ez megteremti a heti témához kapcsolódó környezetet, majd körben járva zenei ráhangolódásnak élékeljük az előző héten zenehallgatásként bemutatott Magyar urak jönnek című éneket. Ezt tánc közben zenei hanghordozón is többször meghallgathatják, akinek kedve van, ritmushangszert vehet a kezébe és a tánc közben egyenletes lüktetéssel kísérheti a zenét. Felelevenítjük a tegnapi bemutatott és megtanult mozgásokat, meghajlást, lassú tánclépéseket, s reneszánsz zenére táncolunk az ebéd megérkezéséig. Az asztal terítése előtt a király és a királyné helyet foglalnak, ők nem vesznek részt a terítésben, ezzel is kifejezve különleges szerepüket. Az asztalt, a feladatokat felosztva, de közösen terítjük meg, s az óvodai ebédet az időközben megsült pitével, mint desszerttel, mintegy a hét lezárásaként ünnepélyesen elfogyasztjuk.

A projektmunka lezárását követő összegzésben elmondhatjuk, hogy Magyarországon várakban és a múltból ránk maradt építészeti kincsben gazdag. Mindenképp érdemes lehet az óvoda környezetében olyan várat vagy kastélyt találni, amelynek apropóján a fenti projekt elindítható. Másrészt a népmesék, mint a kisgyermeknevelés egyik legfontosabb nevelési eszközei, minden nap megjelennek az óvodai életünkben. A vár vagy a királyi kastély gyakori témája ezeknek a meséknek, ezáltal a benne felsorolt szereplők is megjelennek. Komplexitásából fakadóan a várak, kastélyok témában jól meg lehet valósítani a különböző óvodai tevékenységeket. Megjelenik a környezeti nevelés, rengeteg matematikai tartalom, kreatív tevékenység, a zene. Megjelenhetnek a mozgásos tartalmak, s végig jelen vannak a nyelvi tapasztalati terület fejlesztéséhez hozzájáruló tevékenységek.

A projektmódszer által a gyermek megízlelheti a tanulás örömeit, sikerélményt szerez, ezzel megalapozza a vágyát a további életkoraiban a világ megismerésére. A tevékenységi területeken keresztül a gyermek önmaga hozza létre saját magában azt a tudást, ahol még hiányosságai vannak. A tudás megszerzése közben a konstruktív tanulásmódszer másik nagy ismérvét is észrevétlenül magába szívja, a kooperatív konstrukciót. A társakkal való együttműködés megjelenik a vár elkészítésének mozzanataiban, a király és királynő választásában, a mozgásos játékokban, táncban. A különböző témájú beszélgetések során megismeri társainak gondolkodási irányát, szóhasználatát, kifejezések jelentését. Tanul türelmet azzal, hogy ki kell várnia társai megnyilvánulásait, tehát a konstruktív életvezetés kialakításához szükséges magatartásformáit is gazdagítja. A projekt során szerzett élményeket

a gyermekeknek a projekt termékének megkonstruálása, bemutatása után, jelen esetben a lakoma megrendezése után, fel kell dolgozniuk. Ezt elősegítvén igyekezzünk a további napokat úgy szervezni, hogy a lakomához használt asztalokat nem mozdítjuk vissza a helyükre, s a várelemeket is csak szükség esetén hajtjuk össze. A kellékeket használva a gyerekeknek adjunk lehetőséget a további napokban is „váras” játékot játszani, előhívni a már megszerzett tapasztalatokat és felejthetetlen élményeket.

VI.6. „Zöld környezetünk” projekt¹⁴

A környezettudatos magatartás kialakítását nem lehet elég korán elkezdni, az iránta való érdeklődést ki kell alakítani a gyermekekben, mert belőlük lesznek azok a majdani felnőttek, akik környezettudatos fogyasztói magatartásukkal óvhatják Földünket a következő generációk számára.

A természet- és életközelség pedagógiai programtól függetlenül nélkülözhetetlen alapelvei az óvodai életnek, hiszen az élet legősibb eleme a természet, amely minden tényező közül a legközelebb áll az emberhez. Megfelelő alapot és feltételeket teremt a fejlődéshez, a nevelés alapvető eszköze, módszere, gyökere és táptalaja. Naponta változó csodái, gazdagsága változatos lehetőségeket biztosít a játékhoz, munkához, tanuláshoz és alkotáshoz. Ha e köré a két dinamikusan változó, de ugyanakkor állandóságot sugárzó fogalom köré szervezzük az óvoda életét, kialakulhatnak azok a szokások, értékrendek, melyek elősegítik a környezettel való harmonikus kapcsolatot.

A környezettudatosság fejlesztési eszköze az óvodában a környezeti nevelés. A kisgyermek érzelmein keresztül éli meg a világot. Az óvodai környezet, az óvodai élet minden mozzanata a gyermek környezeti nevelését szolgálja, hiszen minden tevékenységünkkel környezeti kultúrát közvetítünk – ahogy viselkedünk, ahogy alakulnak emberi kapcsolataink, amilyenek szokásaink, ahogy viszonyulunk külső és belső környezetünkhöz. A gyermekek holisztikus szemléleten, megismerésen keresztül természetes egységben ismerkednek meg a világgal. Feladatunk, hogy minél több lehetőséget biztosítsunk számukra a tapasztalatszerzésre. A folyamatoknak nem csak megfigyelője, hanem cselekvő, aktív részese is annak. Ezekkel a folyamatokkal, tudatosan megtervezett közös tevékenységekkel lehetséges megalapozni a gyermekek környezettudatos, környezetre figyelő magatartását.

¹⁴ A projektötlet Bogács Hajnalka (2017): Projektmódszer az óvodában című szakdolgozatának felhasználásával kerül bemutatásra. Témavezető: Kissné Dr. Zsámboki Réka.

A Zöld környezetünk című projektet akár a farsang végeztével, a tavaszvárás időszakában is tervezhetjük. A természet ébredésével együtt mi is belemerülhetünk a környezetünk felfedezésébe és védelmébe. A témákat a gyerekek életkori sajátosságainak megfelelő differenciálással, az egyéni bánásmódot igénylő gyermekeket figyelembe véve alakítsuk ki és ágyazzuk be az óvodai tevékenységek rendszerébe. A téma megvalósítására egy hetet tervezhetünk, esetünkben március első hetét, így figyelhetjük meg a tavasz ébredését a természet felfedezésével és óvásával egybekötve.

A projekt első napján a gyerekekkel körbeültünk és felidézttük az elmúlt hét eseményeit, a télbúcsúztatást és a kiszabáb égetését. Érintettünk az évszakok sorrendjét és kiemeltük a tavasz jellegzetességeit is. Korábbi, megelőző ismereteinkre támaszkodva vezethetjük át a témát az állatokra, akiket már télen megismertünk. Így folytatva gondolatmenetünket, belemerültünk a tavasszal ébredő, visszatérő állataink megismerésébe is. Új ismeretet jelentett számukra a hernyó pillangóvá változása, melyet tudatosan beépíthetünk az új információk közé.

A beszélgetőkörben az újrahasznosításra, mint új ismeretre is szerettem volna kitérni, amelyhez segítségemre voltak a korábban már sokat lapozgatott könyvek, melyek a szelektív hulladékgyűjtésről, a természetről és az újrahasznosításról szóltak. A könyvek nézegetése során folyamatos magyarázatra szorulhatnak a látott és olvasott információk, így a beszélgetések közben kiváló lehetőség nyílik a gyermeki ismeretszerzésre.

A mai napon Fű Benőt készítettünk a gyerekekkel, ezért a reggel már előkészített eszközöket a rajzos asztalunkra helyeztük, így felkeltve a gyerekek érdeklődését a tevékenység iránt. Eleinte néhány kisgyermek gyülekezett az asztal körül, akikkel megbeszéltük, mi is látható az asztalon (pl. kanál, pet palack levágott alja, virágföld, fűmag és kupak) A gyerekek először a palack aljába földet lapátoltak, amellyel a szem-kéz koordinációjukat fejleszthetjük, miközben a nagyobbakkal matematikai összefüggéseket kerestünk (pl.: tegyen 2 kanállal többet, mint amennyit én tettem, a palack feléig tegye a földet stb.) Miután kellő mennyiségű föld került bele, a fűmagot kitölthetjük kisebb tálakba, így csipeszfogással finommotorikájukat is fejlesztve helyezték rá a magokat, majd ismét a föld következett. Megöntöttük őket, amelynek során a növények gondozásáról beszélgettünk. Ezt követően közösen ragasztottuk fel a kupakokat Fű Benőnk orraként, majd elkészültek az arcocskák is. A végeredmény nagy örömmel töltötte el a gyerekeket, s türelmetlenül várták, mikor bújnak ki az első fűszálak. A fű ültetésével az volt a célunk, hogy a természet ébredését, a növények éledezését szimbolizáljuk, így várva a tavasz beköszöntét. Eközben a felhasznált anyagokkal rávilágíthattunk arra, hogy ami sokszor csak egy szemétnak látszik számunkra, milyen módon tudjuk felhasználni.

A következő napon az egészséges életmódé, a gyümölcsöké és a mozgásé volt a főszerep. A gyerekek már tudják, hogy a hét második napja a gyümölcsnapunk. Érkezésükkor sok különféle gyümölcsöt hoztak és kirakták a kis kosárkáinkba. Reggeli után a nagycsoportosok segítettek gyümölcsöt hámozni, miközben fejlődik finommotorikájuk. A munka jellegű tevékenység közben felelevenítettük korábbi ismereteiket a gyümölcsök származási helyével kapcsolatban, beszélgettünk a termésekről, a gyümölcsök színéről, állagáról, felhasználhatóságukról.

A játékidő után napunk fő tevékenysége következett, a testnevelés. A foglalkozást járásgyakorlatokkal kezdtük, amelynek során egy szemétlabirintust alakítottam ki, pet palackok és papírdarabok elhelyezésével. A differenciálást figyelembe a kisebbek két szemétsáv közt végeztek különböző járásgyakorlatokat (lábujjhegyen járás, sarokjáras, váltott lábbal óriáslépés), a nagyobbak pedig nehezített feladatokat kaptak, illetve a pálya végén szlalomban is végigmehettek. A mozgásos tevékenység következő része a lábtorna volt. Miután kellően bemelegedtek a talpizmaik, levehették cipőjüket és zoknijukat is. Eleinte masszázslabdával végeztünk feladatokat, majd egyre nehezebb feladatok következtek. Volt kupakválogatás, amelynek során a kisebbek szintén könnyebb feladatot kaptak. Ők lábaikkal egyszer egyik irányba, egyszer a másik irányba terelték ülő helyzetben a kupakokat, míg a nagyobbak álló helyzetben lábujjaik segítségével megmarkolták, majd a mellettük levő kosárba emelték. A gyakorlatok során téptünk, gyúrtunk papírzsebkendőt, majd a szemeteszsákba gyűjtöttük őket a lábunk segítségével. A testnevelés foglalkozás végén fogójátékot játszottunk tavasztündér és fagykirály témakörben.

A projekt harmadik napján mesével kezdtük a tevékenységet. A mese témája is a bennünket körülvevő csodálatos természet és egy kedves kis állat, Heni, a hernyó volt. Középre leterítettünk egy zöld színű selymet, amely a mezőt szimbolizálta a mesében és ezen szórtuk szét a mese problémahelyzetét okozó sok-sok szemetet. Heni hernyó segélykérésére azonnal válaszoltak a gyerekek és elindultak a képzeletbeli mezőre. (Közben futottunk helyben, átértünk a folyón, lépőköveken lépdeltünk, felmáztunk a hegyre óriásjárásban, majd lefutva értük el célunkat, a zöld mezőt). Odaérve a gyerekek sajnálattal nézték a sok szemetet, a gyönyörű zöld selyem közepén. A szelektív kukákba való válogatást differenciált formában folytattuk, a kiscsoportosok a műanyagot, a középsősök az üveget a nagyok pedig a papírt dobták a megfelelő szemetesbe. A mese végén még varázslat is történt, amikor a kis hernyó begubózott és pár pillanat múlva gyönyörű tarka szárnyú pillangó lett belőle.

A mesét követően hernyótolltartót készítettünk papírgurigák újrahasznosításából, színes ceruzák, filctollak, zsírkréták, színes lapok, ragasztók és feldarabolt zsenília drótok segítségével. A nagyobbak a berajzolt sablont önállóan vághatták ki a vonal mentén. Miután mindenkinek elkészült, tetszőleges módon és technikával díszíthették ki a tolltartókat. Volt, aki a családját rajzolta rá, volt, aki tavaszi képet, de található köztük szívecskékkel borított is.

Eljött a hét negyedik napja. A csoportszobát feldíszítettük tavaszra hangoló dekorációval, melyek valamely tavaszi élőlényt, illetve növényt ábrázolták. A dekorációval az érdeklődés felkeltése volt a cél. A kíváncsiskodó tekintetek érdeklődve figyelték, mit fogunk ma készíteni. Az asztalon fellelhető volt tojástartó, színes tempera, ecset, fagolyó, fekete filctoll, piros filctoll, illetve ragasztó egyaránt. Tavaszmanót készítettünk, amelynek során a gyerekek különböző színű, csíkos, pöttyös stb. alkotásokkal díszítették ki a manócskák ruháit. A tevékenység során a komplexitásra törekedve hangsúlyt fektethetünk a matematikai megfigyelésekre, ezen belül a geometriai alakzatokra is kitérhetünk az alkotás és a beszélgetésünk során. Egy kisgyermek a színeket összekeverve készítette el művét, így alkalmunk nyílt a színek kavalkádjáról is néhány szót ejteni. Miután kis időre eltettük száradni a tavaszmanónk ruháját, következett az arc elkészítése. A gyerekek tetszőlegesen rajzolhatták meg az arc részeit, miközben új ismereteket is szemléltettem nekik az arcmimika segítségével. Megtornáztattuk a szemünket, orrunkat, fülünket és szánkat, miközben beszélgettünk az érzelmek mimikával való kifejezéséről. Az arcunk segítségével kifejeztük vidámságunkat, szomorúságunkat is. A nap végére elkészült manók csoportunk ékes díszévé és lakóivá váltak.

A hét utolsó napja a heti projekt zárónapja is volt. A hét során rengeteg új élménnyel és ismerettel gazdagodtunk a szelektív hulladékokról, azok gyűjtéséről, felhasználásáról egyaránt. Elérkezettnek láttuk az időt arra, hogy a közvetlen környezetünkben is felfedezzük és hasznosítsunk tudásunkat. A szokásos napi reggeli teendők után sétára invitáltuk a gyerekeket. A séta előtt ismétlésként újra megbeszéltünk, hogy melyik hulladék, milyen csoportba (papír, műanyag, üveg) tartozik. A matematikát is belecsempészve halmazokat készítettünk és a többkevesebb fogalom párral kapcsolatos előzetes tudást is felelevenítettük. A nap komplexitásába az ének-zene is szorosan kapcsolódott, hiszen a nap minden pillanatában akár egy-egy játéktevékenység kapcsán, akár az időjárás láttán eszünkbe jut egy dal és énekelni kezdünk. A séta során is előszeretettel énekeltük kedvenc dalainkat (pl. Tavaszi szél vizet áraszt, Eresz alól fecske fia, Süss fel nap, Somvirág stb.) Egy-egy adódó helyzet során megbeszéltük a közlekedés szabályait is. Sétánk során két helyen is találtunk szelektív hulladékgyűjtő kukákat. Az első helyen a kukát színe egyformán kék volt és egy matrica jelezte, melyik hulladéknak hol a helye.

Az általunk vitt szemetet a gyerekek mind a megfelelő helyre dobták. A pet palackokról lecsavarták a kupakokat, majd örömmel taposták össze helytakarékosági okokra hivatkozva. Tovább sétálva felfedeztünk a színek szerinti hulladékgyűjtőket is, amelyek még hitelesebbé tették projekthetünk fő témáját. Kirándulásunk lehetőséget adott az éledező természet megfigyelésére is. Az óvodába visszaérkezve kellemesen elfáradva és élményekkel tele beszélgettünk a látottakról és a tapasztalatokról. A napot és a „Zöld környezet” projektünket egy közös zöld pólós csoportképpel zártuk le.

Projekthetünk végeztével a gyermekek sok-sok új ismerettel, élményekkel és tapasztalatokkal gazdagodtak. A hét lezárásával a téma azonban nem ért véget, mert a gyerekek életformájává vált a környezettudatosság. A szülőktől kapott visszajelzések alapján a gyerekek otthon is ügyeltek a szelektív hulladékgyűjtésre, kérték, hogy otthon is csináljanak különböző szelektív hulladéktároló edényeket a lakásban. A család mint elsődleges nevelési színtér bevonása az óvodai életbe és a velük való összedolgozás kimagaslóan működött a projektmódszer alkalmazása során.

VI.7. „Víz-projekt” a bölcsődében¹⁵

Következő projektünk a bölcsődék világába kalauzol el bennünket. A csecsemő és a kisgyermekkor meghatározó jelentősége, a gyermeki személyiség komplex és harmonikus kibontakoztatása, a korai megismerő folyamatok és szociális tanulás támogatása ma már megkérdőjelezhetetlen nem csupán a pszichológiában és a neveléstudományban, hanem a köznevelés pedagógiai gyakorlatában egyaránt. A kisgyermekkor, az első hat-nyolc esztendő a legszenzitívebb, legkritikusabb és a legnagyobb lehetőségeket rejtő időszak, mely soha vissza nem térő alkalom az egyed fejlődésében (Kissné, 2017). A kisgyermek fejlődésének tudatos segítéséhez azonban leggyakrabban nem kell bonyolult feladatokat végeztetni, és nem lehet elvont fogalmakat megtanítani. A gyerekek már születésüktől készek arra, hogy tanuljanak, természetüktől fogva kíváncsi lények, és motiváltak arra, hogy felfedezzék a környező világot. Az őket körülvevő személyeken - családon, szülőkön, pedagógusokon, testvéreken, gyermektársakon - múlik, hogy ezt a természetes kíváncsiságot megőrzik-e a későbbiekben. (Kissné, 2017)

¹⁵ A projektötlet Szlotta Hajnalka (2016): A projektmódszer alkalmazhatósága a kisgyermek-pedagógiában című szakdolgozatának felhasználásával kerül bemutatásra. Témavezető: Kissné Dr. Zsámboki Réka.

A biológiai érés koncepciója kimondja, hogy a fejlődésnek van egy genetikailag is meghatározott, a humán természetből adódó sajátossága. Az érés dominanciáját hangsúlyozó elmélettel szemben a tanulás-elmélet szerint a gyermeki személyiséget és aktivitást formáló környezetben megfelelő lesz a fejlődés. Szerintük az egyént az élete folyamán a környezete formálja, jutalmazással, büntetéssel. A tanulás-elmélet a taníthatóság szempontjából nagyfokú optimizmust tükröz, de egyben azt a rejtett üzenetet is hordozza, hogy ha nem megfelelő a gyermek fejlődése, akkor ezért a környezete lehet a felelős (Pléh, 2010).

A 21. századi tanuláselméletek kifejtik, hogy a gyermek számára biztosítanunk kell az ingergazdag materiális környezetet, amely alkalmas az explorációra. Hagynunk kell, hogy a gyerekek önállóan tevékenykedhessenek, amely segíti a tanulásukat. A szociális tanuláselmélet megalkotója (a kanadai származású pszichológus Albert Bandura) szerint a gyerekek tanulásának fontos formája mások viselkedésének, érzelmeinek, attitűdjeinek megfigyelése. Lényeges a gyermek aktív figyelme a szociális tanulás közben. Megfigyelték, hogy a gyerekek nem utánoznak bárkit, csak a számukra fontos, pozitív modelleket. Éppen ezért állandóan törekednünk kell arra, hogy viselkedésünk, gondolkodásunk, kapcsolataink stb. utánzásra készítő jó minták legyenek a gyerekek számára (Pléh, 2010).

A szociokulturálisan is meghatározott tanulási folyamatban a gyermek nem csupán saját megfigyeléseire, tapasztalataira, hanem az őt körülvevő személyekkel folytatott interakciókra támaszkodik. A gyermekek tanulásában és fejlődésében tehát jelentősen meghatározó az emberi kapcsolatok minősége. Daniel N. Stern, a 20. századi kötődésemélet egyik jeles képviselője a gyermekek tanulásában meghatározó jelentőségűnek tartja a szociális kapcsolatokat. A gyermeki személyiséget meghatározó tényezők és összetevők mint például a pozitív énkép, a bizalom- és biztonságérzet és akár az önreflexió kialakulása is jelentősen függ a megélt pozitív vagy negatív kapcsolatoktól és élményektől. A gyerekekkel való pozitív, hiteles, közvetlen kapcsolatnak olyan ereje van, amely a gyerekek fejlődését minden területen elősegíti. A koragyermekkor időszakában szerzett tapasztalatok, a családi élet jellemzői és a környezeti (pedagógiai) stimuláció minősége tehát egyértelműen befolyásolja a gyermekek egészséges fejlődését, annak kognitív, érzelmi és szociális megalapozottságát (Stern, 2002).

Az értelmi fejlődést leíró tudományos elméletek következtében ma már kisgyermekkorától kezdődően beszélhetünk közvetlen tapasztalatszerzésről, a gyermekeket körülvevő természeti és társadalmi környezet felfedezéséről, az érzékszervi-mozgásos, illetve a konkrét műveletekhez kötődő gyermeki gondolkodás fontosságáról és a pedagógiai gyakorlat átalakulására gyakorolt hatásáról. Az ingerekben gazdag, explorációra hívó környezetben a

kisgyermek tevékeny életmódja következtében a megismerő folyamatok közül különösen a megfigyelés, a megjegyzés, a felismerés minden erőfeszítés nélkül olyan szintet ér el, hogy a kisgyermekkor végére a felmerülő problémahelyzeteket képes lesz a gyermek önállóan, cselekvésben gondolkodva megoldani (Kissné, 2018).

A tapasztalat az érzékelés, az észlelés, az emlékezés, a képzelet eredménye, anélkül, hogy a gondolkodást érintené. Érzékeléssel, észleléssel kezdődik a tapasztalatszerzés folyamata. A többször észlelt dolgokat már egy 1 éves gyermek is képes felismerni. A felismerés az emlékezés első formája. Bonyolultabb szituációkban nehezebb a felismerés, élményszerű szituációkban könnyebb az emlékezés. Emlékképeink nem mindig az észlelés valóság-hű reprodukciói, hanem bizonyos tulajdonságok hangsúlyosabban jelennek meg bennük, a lényeg dominálhat, általánosítással létrejöhet egy tipikus kép, amely a valóságot már mélyebben tükrözi, mint a közvetlen észlelés. Amikor az emlékezés már elszakad a valóságtól, akkor képzeleti képről, képzetek felidézéséről beszélünk (Cole – Cole, 2006).

Amikor a felnőttnek eszébe jut valami, visszaemlékszik valamire, ez azt jelenti, hogy felidéződik benne az adott dolog képe. A 2-3 éves gyermek gondolkodása még ettől eltérő módon működik. Egy kutya felidézésében például nem a kutya képe az elsődleges, hanem azok a saját élmények és cselekvések, amelyekkel a kutyát a gyermek utánozni szokta, illetve azok a szituációk, amelyekben a kutyával találkozott. (Például, hogy négy lábon jár, és ugató hangot ad, vagy örömeiben felugrott a kisgyermekre, vagy visszahozta az eldobott labdát.) Ebben az életkorban tehát a gyerek ismeretei, emlékképei – gondolkodásának „anyaga” – az átélt helyzetek, történések élménymaradványaiból tevődnek össze. Az élménymaradványok váza az utánczó cselekvés, amelyhez tapadnak a színek, a hangok, a tapintási érzékletek. Ezt a gondolkodásmódot érzékszervi mozgásos gondolkodásnak nevezzük, mert a kisgyermeket tájékozódásában és a helyzetek megoldásában ilyen mozgásos és érzékletes elemekből szövődött cselekvésközpontú sémák vezérlik.

A kisgyermek azzal, hogy a homokozóban öntöget, játszik a homokkal, vagy a vízzel, a maga módján próbálkozik, téved, kísérletezik, azaz gondolkodik is. Nagyon sok minden kiderül és élmények formájában rögzül a homok és a víz tulajdonságairól, használhatóságáról, természettudományos jellemzőiről. (Mindkettőt lehet öntögetni, de a „kísérlet” során egész másképp viselkedik a homok, mint a víz, de van, amiben hasonlítanak egymásra.) Egy ilyen közkedvelt, elmélyült udvari játékok is hozzájárulnak az érzékszervi-mozgásos sémák és a későbbi képzetek és fogalmak tartalmának alapozásához. Ilyen egyszerű és természetes módon gazdagodnak a gyermeknek a világról szerzett tapasztalatai (Kissné, 2018).

A fentiek alapján tehát megerősíthetjük, hogy a kisgyermek aktivitása nagyban függ az őket körülvevő környezettől, a szerető személyek támogatásától. Ez az elsődleges kiindulási pont ahhoz, hogy a gyermekek tevékenyen töltsék a bölcsődében a napjaikat, kutatva fedezzék fel a világot, melyben a szeretett személy, a pedagógus partner és segítő útitárs.

A következőkben bemutatásra kerülő Víz-projekt a nagykanizsai Meseház Bölcsődében valósult meg. A projekt tevékenységek ideje a bölcsődei napirendben leginkább a gyermekek reggeli és déli étkezése között ideális. Természetesen nem direkt foglalkozásról beszélünk, mert ennek nincs helye a bölcsődei nevelésben. A gyermekekkel történő beszélgetések, képeskönyv-nézetések során igyekszünk olyan tartalmakat belecsempészni a beszélgetésbe, amelyet megfogalmaztunk a projektünk kapcsán. Az ilyenkor polcra lekerülő könyvek előre kiválogatottak és jól illeszkednek a projekthez. Bár a projektünk időtartalma egy hónap, hiszen a bölcsődés korú gyermekek figyelmének időtartalma jóval rövidebb óvodás társánál, mégsem ezt gondoljuk döntő érveknek, hiszen lehet, hogy a vizuális nevelésben elfárad, de rövid idő múlva szívesen vesz részt majd egy testnevelési játékban, vagy hallgatja a mesét a meseszőnyegen. A döntésünk háttérében az áll, hogy a kisgyermeknek többszöri ismétlésre, megerősítésre van szükséges cselekvésbe ágyazottan ahhoz, hogy a megszerzett tapasztalatai bevésszék, azok a probléma megoldási stratégiák, amelyeket használ, automatizálttá váljanak és új helyzetben alkalmazhatóvá tegye. Ez azt jelenti, hogy a tevékenységeket többször megismételjük valamilyen formában a hét folyamán. A következőkben egy hét szakmai munkáját igyekszünk bemutatni a megvalósított tevékenységek tükrében.

A projekt kezdeti napján reggeltől fogva esett az eső és hó. Reggeli után szellőztettünk, amikor az egyik kisgyermek felfigyelt az esőcseppek kopogására az ablakpárkányon. Kérdezte, hogy esik-e az eső. Hallgattuk az esőcseppek ütemes kopogását. Jó alkalom volt hozzá, hogy elkezdjük mondani az Egy csepp, két csepp című mondókát. A tevékenységre a többi kisgyermek is kíváncsi lett, majd egyesével emeltük fel a gyermekeket miközben a mondókát újra és újra ismételték. Az ablakpárkány alján néhány pici jégcsap is volt, melyet letörtünk és a csoportszobában a tenyerünkbe helyeztük. Leültünk a szőnyegre, majd a gyermekek is körülvették a jégcsapokat, megfogták és megtapasztalták, hogy milyen hideg. Ahogy az egyik kezünk ujjai tartották a jégcsapot a másikba csepegett víz egyenletes ütemet szolgáltatott a mondókához. A gyermekekkel játszani kezdtünk. Olyan ütemben tapsoltunk, ahogy csepegett a jégcsapból a víz, közben a mondókát is mondtuk. A gyermekek számtalanszor kérték az ismétlést, amely mindaddig kitarzott, míg a pici jégcsapból víz lett. Megállapítottuk a gyermekekkel, hogy nem tudunk kimenni az udvarra játszani, így tízórai után a vizes témára

visszatérve, felhőket készítettünk a gyerekekkel. Vattát használtunk hozzá és ragasztó stiftet, az alap pedig kék kartonpapír volt. A gyermekek finommotorikájuk fejlettségének függvényében ki nagyobb, ki kisebb darabot tépkedett a vattából, többen az ujjbegyükkel, néhányan a tenyerükkel ragasztották fel a kartonra a „felhőiket”. A tevékenység közben beszélgettünk a gyerekekkel, hogy kinek mi van a felhőjében, volt, akinek hó, és volt, akinek esőcseppek. A reggeli mondóka ismételten megjelent, több kisgyermek már egy-egy sort magától ismételt a mondókából. Majd a tevékenység végeztével együtt mentünk ki kezét mosni. A beszélgetés pedig arra, terelődött, hogy a víz egy kis szappan segítségével le tudja vinni a kezünkre ragadt vatta darabokat.

Ebéd előtt a gyermekek szívesen gyűlnek körénk, kicsit elpihennek, ezt az alkalmat szoktuk kihasználni a mesére. Ebben a hónapban a Gomba című mese kapott helyet a projektben, amelyben az esőnek, a víznek kulcsfontosságú szerep jut. Ebéd után a gyermekek a víz hangjai című zenére merültek álomba.

Az esős hét következő napján az időjárás továbbra sem kényeztetett el bennünket, sőt, egyre jobban esett az eső. Több kisgyermek érkezett esernyővel, amit reggeli után behozhattak és megnézhattuk együtt. Az esernyők között volt kör alakú, de volt négyzet alakú is, amely jó lehetőség volt a geometriai formákról való beszélgetéshez. A színek adta különbözőségeik során azonosítani próbáltuk azokat úgy, hogy egy másik tárgyhoz vagy jelenséghez hasonlítottuk, például, kék, mint az ég, sárga, mint a nap és így tovább. A játékos beszélgetések alatt a színekkel tovább játszottunk, hiszen azonos színű tárgyakat kerestünk a szobában, majd a játék lezárásaként elkészített nagyméretű kartonra esernyőt rajzoltunk és krepp papírral a gyermekek kedvükre ragasztgathatták. A tevékenység közben az esőről a gyermekeknek eszükbe jutott egy két szó a tegnapi hallott mondókából, melyet kérésükre újra és újra elismételtünk. A már régebben megismert mondókák is előkerültek, a gyermekek szívesen énekelnek még a farsangról és a télről, hiszen az elmúlt projektben ezek voltak a témáink, erről szereztek sok sok élményt és tapasztalatot.

Az egyik kisgyermek kérésére hóembert is készítettünk, elővettük a megmaradt vattát és hóembereket alkottunk. Jó volt látni, hogy tegnap a ragasztás során megszerzett tapasztalati ismereteket a gyermekek megpróbálták ma már használni is. A tevékenység közben a gyermeknek elénekelünk a kolléganőmmel egy számukra ismeretlen dalocskát, Esik az eső címmel, aminek hangulata megragadta őket és vidámságot csalt a szomorkás hangulatú idő ellenére.

A tízórai után a gyerekek nagyon aktívak voltak, így alkalmasnak láttuk az időt, hogy egy kicsit tornázhassunk. Az ablakok kitárása már jelzés a gyermekek számára, hogy

mozgásos tevékenység veszi a kezdetét. A lépés-gyakorlatoknál a víz témakörét érintve egy jelképes tavat készítettünk, amelyben a Wesco téglák jelentették a köveket, és így haladtak át egyik partról a másikra a gyermekek. A játékot nagyon élvezték mi pedig tudatosan változtattuk a lépés távolságot a téglák egymástól távolabb történő elhelyezésével. A gyermekek javaslatára a téglákból hidat készítettünk és így is készítettünk átjárót a „tó” felett. A játékot követően gimnasztikai gyakorlatokat kezdeményeztünk, mondókákat hívva segítségül. Levezetésként pedig a Föld-víz játékkal zártuk a tevékenységet.

A kisgyermeknevelői munkarendben szerdánként szoktuk növényeinket ápolni, öntözni. Ezt általában korán reggel munkakezdés előtt valósítjuk meg. Ma azonban vártunk vele, mert arra gondoltunk, hogy a gyermekek szívesen vesznek majd részt a virágok öntözésében, leveleik portalanításában és így beszélgethetünk a víz egy újabb felhasználásáról is. A megvalósítást reggeli utánra terveztük és a növények asztalra történő helyezése fel is keltette a gyermekek érdeklődését. Egy nagyobb lavórban készítettem vizet, amelyből kis locsolókannáikat megtölthették és így minden növény friss vízhez jutott. A tevékenységet annyira élvezték a gyermekek, hogy úgy döntöttünk, hogy a folyosó virágait is engedjük a gyermekeknek megöntözni. Így kilépve a csoportból bőven jutott minden kisgyermek számára cserepes növény melyről gondoskodhatott. A gyermekek nem csak a mi dicséretünket tudhatták magukénak, hanem a gyermekeket figyelő konyhai dolgozók elismerésére is számot tettek. A levelek portalanításához, kis méretűre vágott pelenka darabokat használtunk.

Ezen a napon gyümölcsnapot tartottunk a gyermekekkel, ilyenkor minden alkalommal beszélgetünk a gyümölcsök formájáról színéről, illatáról, részeiről. A mai alkalomra a szülők segítségét kértük és citromot, valamint limeot hoztak a megszokott gyümölcsök helyett. A gyermekekkel beszélgetünk a citrom színéről, illatáról, ízéről, a két féle gyümölcsöt összehasonlítottuk nagyság, forma szerint, illetve megfigyeltük azt is, hogy melyikből van több vagy kevesebb. Néhány kancsóban vizet tettünk az asztalra és együtt készítettük el a tízórait a szánt limonádét. A készítés közben arról is beszélgettünk, hogy nem csak a növényeknek, hanem nekünk is szükségünk van folyadékra. A gondoskodás fogalmát tovább bővítve megbeszéltük, hogy kinek van háziállata, és arról is szót ejtettünk, hogy azokat is kell élelemmel ellátni, vagy éppen sétálni vinni. Tízórai után végre kimehettünk a szabadba, és a gyermekek jókedvvel vehették birtokba az udvari játékokat. Azonban azt gyorsan észrevettük, hogy a játékok helyenként még vizesek, így a gyerekekkel együtt törölgettük szárazra azokat. A játék annyira megtetszett a többségnek, hogy a végén még az épp akkor kihozott motorokat

is áttörölgették. Az udvaron néhány helyen összegyűlt a víz, így a gyermekek javaslatára egy tornapadot neveztünk ki hídnak és így áttudtak kelni a „tavon”.

A következő napon reggeli után a szőnyegre ültünk és ölbéli játékokat játszottunk. Az Evezünk a Balatonba című remek lehetőségnek kínálkozott. Négy kisgyermek tudott helyet foglalni a kinyújtott lábainkon és azt játszottuk, hogy mi vagyunk a hajók és ők az utasok. A dalocska végére a szövegnek megfelelően óvatosan ugyan, de kiborultak az utasok a hajóból. Aztán újabb utasok csatlakozhattak és a játék magával ragadta a gyermekeket.

Mivel a szőnyegen játszottunk, ahogy az érdeklődés alább hagyott, a projektben eltervezett lábtornát kezdeményeztem. Papírból kivágott halacskákat szórtam szét a szőnyegen. A gyermekekkel együtt levetettük a zokninkat és azt játszottuk, hogy kifogjuk a lábunkkal a halakat a tóból. Az ujjaink segítségével azok megmarkolásával a középre helyezett kosárba tettük a zsákmányunkat. A játékot többször megismételtük azzal a változtatással, hogy kicsi vödörket adtunk a gyermekeknek és abba helyezték el a zsákmányukat. Amikor a horgászható halak elfogytak összehasonlítottuk, hogy kinek a halkupaca nagyobb vagy kisebb.

Tízórai után elkezdtük a babasarokban összehajtogatni a ruhákat, a babákat felöltöztetni és néhány kisgyermek csatlakozott és segíteni próbált. A nagyobbaknál egy szerepjáték is kezdett kibontakozni, amely az édesanya és gyermeke gondozásán alapszik. Amikor levették a ruhát a babákról, hogy másikat válasszanak megkérdeztük, hogy nem volna-e kedvük megfürdetni azokat. Az ötlet kitörő örömet jelentett és bőven akadt segítőkész kéz, aki a babfürdőkád elhelyezésében és a víz behozatalában segítkezett. A fürdetéshez használtunk babaszappant és megfigyeltük, hogy milyen nagy hab képződik belőle. A tevékenység alkalmával megneveztük a játék baba testrészeit azt megkerestük magunkon is.

A hét utolsó napján a mi csoportunk volt a soros a kis házi kedvenceink meglátogatásában. A bölcsődének van egy kisebb akváriuma kishalakkal, illetve egy nagyobb, amelyben egy víziteknős, Samu lakik és egy még nagyobb, amelyben szárazföldi társa honol. A gyermekek kíváncsian figyelték, ahogy a víziteknős a bölcsődei csoportban sétált. A bátrabbak megérintették a páncélját, a félénkebbek csak figyelték. A szárazföldi társának a gyermekek uborkát és paradicsomot tettek a tányérjába, majd vizet öntöttünk az itatójába. Legvégén pedig a halakat etettük meg, és azt figyeltük, hogy milyen gyorsan cikáznak vízben. Mindenki választott magának egy kedvencet.

Visszatérve a szobába a gyermekkel elkészítettük a saját akváriumunkat papírból. A tevékenységet már az elmúlt héten kezdtük, hiszen az akváriumnak szolgáló papírdobozt a gyermekek szivaccsal már megfestették, ma kedvenc halukat mintázhatták meg a kivágott

halformára. A tevékenység során ismételten szóba kerültek a színek, azok gyakorlására, megnevezésére jó játék volt. Arra is törekedtünk, hogy különböző méretű és formájú halak legyenek, így összehasonlításokat is tehettünk. Amikor elkészültek a halacskák, belógattuk őket az akváriumnak kialakított dobozba, amelynek az elejét kivágtuk. A projektben megterveztük az akvárium aljának elkészítését is, amely a gyerekek által az udvaron összegyűjtött kavicsokból készül majd, de az esős idő miatt azonban csak a későbbiekben tudunk erre sort keríteni.

Később a gyermekkel az udvarra mentünk, ahol előkészítettünk egy nagy adag buborékfújáshoz alkalmas folyadékot, mert az előző nap nagy volt az érdeklődés a hab és a buborék iránt. Arra gondoltunk, hogy jó lenne a gyermekeknek megmutatni, hogy hogyan lehet még játszani a habbal. Hatalmas buborékokat gyártottunk, ami után szívesen ugrándoztak a gyerekek. A napsütésben a szivárvány színei látszottak a buborékokon, ami nem csak a gyermekeknek okozott örömet, hanem a felnőtteknek is.

Minden módszer akkor ér el sikert, ha azt alkalmazni is tudják. Bár a projekt módszert kezdetben az elemi oktatásra találták ki, használhatósága azóta már megmutatkozott az óvodai nevelésben és a bölcsődék mindennapjaiban is. Összegzésként elmondhatjuk, hogy A bölcsődei nevelés országos alapprogramjában megfogalmazott alapelvek hangsúlyozzák a nevelés és gondozás érték közvetítő és értékteremtő folyamatát, amely többek között a gyermeki személyiség teljes kibontakoztatására, a személyes, a szociális és a kognitív kompetenciák fejlődésének segítésére irányul. Az érés, fejlődés természetes folyamatát azonban nem siettetni, hanem gazdagítani kell. A kisgyermek harmonikus személyiségfejlődése, a gyermeki személyiség komplex kibontakoztatása mindenképp felett áll. A tudatos és felkészült neveléshez azonban nélkülözhetetlenek a korszerű ismeretek, a szakértelem, az odafigyelés, a megújulásra nyitott pedagógiai személyiség és az önképzés iránti szándék. A gyermeki érdeklődés, aktivitás és önállóság támogatása, ösztönzése szeretetteljes és bátorító környezetben valósulhat meg, ahol fontos az elegendő idő és tér, van lehetőség a kérdésekre, a próbálkozásokra és a tévedésre is. A projektmódszer bölcsődei alkalmazásával így segíthetjük elő legjobban a boldog gyermekek felnövekedését.

VI.8. Egészségre nevelés projekt alsó tagozatban¹⁶

¹⁶ A projektötlet Laposá Dóra (2016): „Tégy és légy egészséges!” Egészségre nevelés a pedagógiai projekt alkalmazásával című szakdolgozatának felhasználásával kerül bemutatásra. Témavezető: Kissné Dr. Zsámboki Réka.

Napjainkban egyetértés van abban, hogy az egészség nem pusztán a betegség hiánya, hanem a testi, lelki, szociális jóllét állapota. Az egészség ebben az értelemben egy aktív, tevékeny folyamat. Az egészség kiteljesedésének feltétele, hogy az egyén társadalmilag integrálódjék, tudjon alkalmazkodni a változó terhelésekhez. Életkorának megfelelően önálló legyen, és tudjon összhangot teremteni a biológiai, a fizikai, a lelki és a társadalmi lehetőségei között (Bukovicsné-Pers, 2014).

Az egészséget alapvetően négy tényező határozza meg: örökletes, környezeti tényezők, valamint az életmód és az egészségügyi ellátó rendszer működése. Az egészség hosszú távú megőrzéséhez egészségtudatos magatartás kialakítására van szükség. Egészségtudatosságon azt értjük, amikor az egészségünket hosszútávon befolyásoló döntéseket hozunk (Bukovicsné-Pers, 2014).

A gyerekek és a fiatalok hosszú éveket töltenek az iskolában. Ebben az időszakban komoly hatást lehet gyakorolni a személyiségfejlődésükre, amely nagyban meghatározza a kialakuló szokásaikat, életvitelüket. Ezért az óvodát követően az iskola az egészségfejlesztés egyik legfontosabb színtere.

A következőkben bemutatott egészség-projekt a körmendi Olcsai-Kiss Zoltán Általános Iskolában, egy negyedikes osztályközösségben valósult meg, „Tégy és légy egészséges!” címmel. A projekt során elsősorban a testi és a lelki egészség megőrzésével, a környezet megóvásával, az egészséges életmód kialakításával, valamint az élhetőbb jövő kialakításával foglalkoztak a diákok. A cél az volt, hogy a résztvevők alkalmazzák a tanultakat a mindennapjaik során, így tudatosan védjék, óvják környezetüket. A megvalósuló projekt típusát és jellegét tekintve folyamatorientált nagyprojektnek nevezhetjük, mely több héten és helyszínen zajlott.

A legelső feladat a csoportok felosztása volt, majd a kialakított munkacsoportok közösen meghatározták a projektjük témáját. Miután megbeszélték a témát, azután felosztották egymás között a feladatokat. A diákok nekiláttak a téma feldolgozásának: gondolattérképet készítettek, eszközöket szereztek be a munkához, ötletet gyűjtöttek, feldolgozták a forrásokat. Ahol szükséges volt, külső helyszíni munkát végeztek (filmet, fényképet készítettek, vagy egy kirándulás, túra helyszínét derítették fel). Az első csoport témája a testi egészség megőrzése volt, a második csoport a lelki egészség megőrzésével foglalkozott, a harmadik csoport témája a környezet megóvása volt, míg a negyedik csoport az élhetőbb jövő témát választotta.

Az első két hétben a csoportok a választott témát dolgozták fel, majd bemutatták azokat. A harmadik héten már a cselekvésé lett a főszerep. A diákok újrahasznosított tárgyakat, zöldségekből terménybábokat és egészséges ételeket készítettek a család bevonásával. A negyedik héten a csoportok a tapasztalatokat összegyűjtötték, véglegesítették a produktumokat, beszámoltak a munkájukról, majd bemutatták a kész művet a közönségnek. Az előadás után meghallgatták a reflexiókat és megtörtént az értékelés is.

Az első csoport az egészséges életmód kialakítása témán belül foglalkozott a rendszeres testmozgással, valamint beszéltek a mozgás során a szervezetre ható erőkről, jelenségekről. Előadásukban a higiénia, testápolás és az öltözködés témáiról is értekeztek. Végül a pihenés és a munka viszonyát is boncolgatta a csoport. A tagok kutattak a témában, forrásokat kerestek, ötletet gyűjtöttek az internetről, egyeztettek a feladatokról, és megtervezték az előadandó prezentációt. A csoport kirándulást, biciklitúrát is tervezett a közeli forráshoz, amelyet követően a csoport tagjai interjút készítettek a túra szervezőjével. A tapasztalatokat, élményeket összegyűjtötték, melyeket egy kisfilmben dolgoztak fel.

A második csoport a lelki egészség megőrzése címet választotta. A csoport a témában feldolgozta a nyugalom, a biztonság, a harmónia jelentőségét. Jó példákkal alátámasztva mutatták be a nyugodt családi légkör kialakításának lehetőségét. Egy érdekes témát, az örökbe fogadott gyermek nevelését is felvetették. A csoport tagjai felosztották egymás között a feladatokat, források után kutattak, előadások anyagát használták témájuk elkészítéséhez. Ez a csoport az intézményben tanuló diák édesanyját hívta el, aki pszichológusként dolgozik, hogy segítsen a téma feldolgozásában és hiteles, a témának megfelelő előadást tartson nekik. Az előadások a konfliktuskezelésről, a párkapcsolati témáról, a problémás gyermek jelenlétéről a családban, valamint egy családtag elvesztéséről szóltak. Az előadást követően kerekasztal beszélgetést terveztek a gyerekek a szakember vezetésével. A gyerekek aktívan bekapcsolódtak a beszélgetésbe.

A harmadik csoport a környezet megóvása témát dolgozta fel. A környezettudatos nevelés keretén belül felsorolták a diákok, hogy mit tehetünk mi emberek a környezetünk megóvása, és védelme érdekében és példákkal támasztották alá előadásukat. Jelmondatuknak választották: „Tégy környezetédért!” Elengedhetetlen volt ebben a témában a szelektív hulladékgyűjtés témaköre, amelyről bővebb információt szereztek a csoport tagjai. Közös faültetést is terveztek a diákok az intézmény előtti kis parkban, az iskola gondnokának segítségével. Környezetük szépítése, karbantartása érdekében kikérték egy szakképzett kertész véleményét és meghívták, hogy segítsen néhány bokor ültetésében. Felhívták a figyelmet az

újrahasznosítás fontosságára is, valamint a szemétygyűjtő akciókra. Az osztályoknak elemgyűjtő versenyt szerveztek, melynek határideje a Föld napja volt. A prezentációjukban megemléstették a lakások, házak és környezetünk tisztaságának fontosságát. Szeméttmentes környezet címmel a város természeti kincsének, a Várkertnek a takarítását is megszervezte a csoport.

A negyedik csoport témája az „Élhetőbb jövőről” címet viselte. A diákok nagyon érdekes témákat boncolgattak és mutattak be e témában, megemléstítve az energiatakarékosságot. Felhívták társaik figyelmét a természet adta kincsek óvására és a természeti energiaforrások felhasználására. Földünk, környezetünk védelmét, és az újrahasznosítás fontosságát hangsúlyozták előadásukban. A csoport megszervezett egy látogatást a közeli vízműhöz. Az út során a duzzasztógátat is célba vették majd értékelték, és megbeszélték a látottakat. A duzzasztógát látogatásáról és az vízmű működéséről beszámoló készült, melyet az előadásban is felhasználtak a diákok. A projekt zárásaként családi sportnapot szerveztek, amely méltó lezárása volt az egészségmegőrzés programnak.

A projekt zárásának értékeléseként beigazolódott, hogy a pedagógusok szívesen vesznek részt a projektekben és ha lehetőség lenne rá, gyakrabban alkalmaznák az oktatásban. Az így megszerzett tudás a személyes élmények és a közvetlen tapasztalatok miatt sokkal maradandóbb minden gyermek számára, mint a frontális oktatási keretek között megtartott hagyományos tanórák anyaga. A projektekben a tanulók is az ismeretszerzési folyamat aktív részesei és számos kompetenciájuk fejlődik egy téma vagy problémakör feldolgozásának alkalmával.

VI.9. Projektpedagógia a felnőttképzésben¹⁷

A hagyományos oktatási rendszer kevésbé igazodik a mai kor gyermekeinek, tanulóinak igényéhez, a posztmodern társadalom kihívásaihoz. A tananyag mennyisége, a túlzott elvárások sok esetben nem veszik figyelembe az életkori sajátosságokat, így gyakran ugyanazon pedagógiai módszerekkel tanulnak a gyerekek az alsó és a felső tagozaton, a középiskolákban, illetve a felnőttképzésben is. Az oktatási tevékenység túlnyomó részt elméleti képzésből áll, hiányzik a kooperatív tevékenységek fejlesztésére irányuló, gyakorlati tapasztalatokon alapuló oktatás. A modern technikai eszközökkel, kooperatív módszerek alkalmazásával tanító

¹⁷ A projektötlet Némethné Horváth Éva (2016): Projektpedagógia a gyakorlatban – Egészségprojekt bemutatása című szakdolgozatának felhasználásával kerül bemutatásra. Témavezető: Kissné Dr. Zsámboki Réka.

pedagógusok tanóráit egyrészt jobban élvezik a diákok, másrészt a tanítást segítő eszközök és módszerek alkalmazása fejleszti a problémamegoldó gondolkodást, a feladatok életszerű, gyakorlatias megközelítésének képességét, melyek a munka világában való eligazodáshoz, érvényesüléshez nélkülözhetetlenek. Napjainkban kevés olyan munkahely létezik, ahol az egyes munkakörök betöltéséhez nincs szükség a kollegákkal való együtt működésre. A munkaerő piacon való megfeleléshez csupán a szaktudás megléte nem elegendő, rendelkezni kell, olyan képességekkel, amelyek lehetővé teszik a kooperatív teamben történő eredményes munkavégzést. A modern oktatási rendszer célja az, hogy ezeket az általános kognitív, viselkedési vagy szociális készségeket kialakítsa, fejlessze. Az új pedagógiai törekvések arra irányulnak, hogy az iskola a tanulókat ne csak a tantárgyfüggő ismeretek megszerzésére, hanem az összefüggések meglátására, a problémamegoldásra, a hatékony kommunikációra, konfliktuskezelésre, együttműködésre tanítsa.

A XXI. században megfigyelhető a tudományágak közötti szoros együttműködés. Ennek megfelelően az oktatásban is el kell érni a tantárgyak integrációjának, a tantárgyköziségnek a megjelenését. A változások eléréséhez a pedagógusoknak el kell fogadniuk, hogy tanári szerepük fő tevékenysége már nem az ismeretátadás, hanem a tanulók számára az együttes tevékenység megteremtése, ahol koordinátori, támogatói szerepet kell betölteniük. A fent említett célok elérésének egyik lehetséges formája a projektoktatás.

A következőkben bemutatott projekt egy budapesti oktatási központ fitness- wellness instruktorképzés első éves hallgatói körében valósult meg.¹⁸ A képzés tantervi követelményei az egészséges életmód összetevői közül kizárólag a mozgást emelik ki. Az egészség azonban lényegesen több mint a megfelelő fizikai aktivitás. Fontos, hogy a leendő instruktorképesek legyenek az egészség komplex értelmezésére, ismerjék fel, hogy azok a betegségek, amelyek a hazai morbiditási rangsort vezetik, az életmóddal összefüggésben állnak, így az egészséget megőrző, illetve azt javító életmóddal a betegségek gyakoriságát növelő rizikótényezők csökkenthetők.

A projekt fő célja, hogy a tanulók a projektmunka során ismerjék fel, hogy az egészség és annak megőrzése az egyén és a társadalom érdeke, és nem szűkíthető le egy-egy részterületre. A projekt kivitelezése kapcsán több tantárgyat, illetve tudományterületet érintve nyílik lehetőség az ismeretek bővítésére az egészséges életmód témában (pl. biológia, anatómia-

¹⁸ A kétéves képzés érettségire épül, a megszerzett szakképesítéssel rendelkezők, a rekreációs sport intézményeiben helyezkedhetnek el, edzéseket vezethetnek egyéni és csoportos formában. Így tevékenyen részt vehetnek a hozzájuk forduló fizikai aktivitásának növelésében.

élettan, diétetika, környezetvédelem, kémia, informatika, magyar nyelv, edzéselmélet és gyakorlat). A projektmunka során fejleszthető a kommunikáció, a konstruktív konfliktuskezelés, az empátia és a tolerancia, valamint az egyéni felelősségtudat.

A projekt sikerének fontos tényezője a megfelelő előkészítés. A tervezés szakaszában tanórai keretekben megtörtént a feldolgozandó altémák kiválasztása, a csoportok kialakítása, valamint a munkát segítő szempontok, feladatok megbeszélése. Első lépésként az ötletroham technikáját alkalmazva gyűjtőmunkát végeztünk. A tábla közepére felkerült központi hívószóként az „egészség” szó. Bármilyen ötlet, gondolat felkerülhetett, amit az ötletadó fontosnak, a témához illőnek tartott. A feltüntetett fogalmak a lelki-, a fizikai egészség, az egészséges táplálkozás, a szabadidő hasznos eltöltése és a környezetvédelem kategóriák köré csoportosultak.

Véletlenszerű csoportalakítással négy darab, négy főből álló csoportot alakítottunk ki. A csoporton belül kellett először konszenzust kialakítani arról, hogy melyik legyen az a négy terület, amit fontosnak tartanak a projekt feldolgozása során. Témaválasztásukat befolyásolta, hogy melyek azok a területek, amelyeket már általános- vagy középiskolásként többször feldolgoztak. Emiatt kizárták a dohányzás, az alkohol és a drog elleni küzdelem témákat. A pihenés és a gyógyítás témaköréhez nehéz lett volna olyan ötleteket gyűjteni, amelyek színes, érdeklődést felkeltő produktumokat eredményeztek volna. Végül a környezetvédelem, a konfliktuskezelés, a mozgás és az egészséges táplálkozás, mint aktuális, érdeklődésre számot tartó problémák maradtak fókuszban.

A folytatás során, a tervezés szakaszában meg kellett határozniuk az alprojekt fő témáját és ki kellett választaniuk a téma tartalmát leginkább kifejező projektnevet. Meg kellett fogalmazniuk azokat a célokat, amiket a munka során szeretnének elérni, majd felmérniük a szükséges személyi, tárgyi és anyagi erőforrásokat. Fontos, hogy a projekt előrehaladásának ellenőrizhetősége érdekében egyezzenek meg az elvégzendő feladatokban, azok időbeli ütemezésében, és a feladatok elvégzésének felelőseiben.

A szervezés szakaszában be kellett gyűjteniük a szükséges információkat, fel kellett venni a kapcsolatot azokkal a személyekkel, akiket szeretnének bevonni a projektben való közreműködésre. A kivitelezés és a bemutatás a projektmunka leghosszabb szakasza. Ekkor kellett feldolgozniuk az általuk választott témát, és ebben a szakaszban szükség esetén még módosíthatnak, változtathatnak. Ebben a periódusban kellett elkészíteniük, összeállítaniuk, végrehajtaniuk, illetve bemutatniuk a produktumot.

Az értékelés szakaszában a projekt résztvevői különböző szempontok felhasználásával minősítették saját és a csoport munkáját is. Érdekes kitérni arra, hogy sikerült-e elérni a korábban kitűzött célokat, megvalósult-e az együttműködés a csoport tagjai között, ha konfliktushelyzet alakult ki, tudták-e azt rendezni, ha igen, milyen módon.

A tanórai megbeszélés során rámutathatunk a projektnapló vezetésének fontosságára, melynek célja, hogy időrendben dokumentálja a projekt során végzett tevékenységeket. A csoportok dönthettek arról, hogy mindenki egyénileg vezeti a projektnaplót, vagy a csoporton belül egy ember vállalja a dokumentálást. Megegyeztünk a közös időbeosztásban, melyet Gantt diagram (sávdigram) segítségével ábrázoltunk. Megbeszéltük, hogy minden szakasz időtartamának a végén találkozunk, áttekintjük az elvégzett munkát, megoldást keresünk az esetlegesen felmerülő problémákra. Az elektronikus kapcsolattartásra zárt Facebook csoportot hoztunk létre, tanulói ötlet alapján.

A fentiek ismeretében pontosítottuk a projekt céljait, amelyek tartalmazták a csoporttagok által közösen megtervezett produktumokat is. Ennek értelmében a túrázás népszerűsítését célzó projekt produktuma egy kirándulás, a környezetvédelemmel foglalkozó egy közös filmélmény és annak megbeszélése környezetvédelmi szakemberrel, illetve újrapiír készítés kivitelezése, valamint egy biológiai ismereteket felidéző játék. Az egészséges táplálkozással kapcsolatos projekt végterméke egy PowerPoint bemutató, ételkóstoló és egy játékos totó. A lelki egészséggel foglalkozó tanulók kutatómunkájának eredményeként kérdőívek, interjúk és megfigyelések készülnek, amelyek pszichológus vezetésével kerülnek feldolgozásra, bemutatásra.

A környezetvédelmi alprojektet készítő tanulók közös munkájuk kiindulópontjaként, ötletbörze keretében határozták meg az alprojektjük címét: „Irónia, vagy meddig miénk a Föld?”. Ez a cím tökéletesen illeszkedik azokhoz a célokhoz, amelyeket munkájuk során meg szerettek volna valósítani. Szerették volna felhívni a társak figyelmét arra, hogy az ember mindig a természet része marad, és sorsa attól függ, hogy milyen lesz a kapcsolata a Földdel, a növényekkel, az állatokkal. Terveztek játékos ismeretnyújtást, újrahasznosítási tevékenységet, valamint egy szakember véleményét kérték arról, hogy valós-e mindaz a veszély, amelyeket „A hülyeség kora” című film bemutat. A csoport tagjai érdeklődésüknek és előzetes ismereteiknek megfelelően vállaltak feladatokat. Így a filmvetítés megszervezését, a környezetvédelmi szakember meghívását az a tanuló vállalta, aki középiskolás kora óta aktív környezetvédő. A kézügyességet igénylő papírkészítés felelőse az osztályterem díszítését sok ötlettel megvalósító

diák lett, akihez a feladat elvégzésére a barátnője csatlakozott. Ebben az esetben nem feltétlenül a téma iránti érdeklődés, hanem a meglévő jó kapcsolat volt a motiváló erő.

A második csoport a „Pszichofitness” címet adta az alprojektjének, melynek mottóját az „ép testben ép lélek” latin közmondás inspirálta. A projekt készítői arra a kérdésre keresték a választ, hogy a lélek betegsége esetén miért nem szeretünk segítséget kérni a szakembertől. Ezen kívül a konfliktusok természetét és a konfliktuskezelés lehetőségeit igyekeztek megismerni. Szerettek volna elindítani egy olyan kezdeményezést, melynek célja, hogy legalább havi egy alkalommal szakember vezetése mellett beszélgethessenek lelkük rejtelméről. A program tervezését a csoporttagok közösen végezték. A tanulók közösen döntöttek abban, hogy ez a téma meghaladja a tudásukat, így munkájukhoz az iskola pszichológusának segítségét kérik. Közös munkájuk eredményeként készültek el az interjúk, kérdőívek, megfigyelések szempontjai. A kötetlen, jó hangulatú beszélgetés megteremtésére, a feszültségek oldására közös teázást terveztek. A projekt bemutatására, azaz a pszichológus által vezetett beszélgetés lebonyolítására az iskola szolgált helyszínül. A pszichológus a kérdőívek összesítésére reflektálva elmondta, hogy olyan problémákat is jeleztek a válaszadók, amelyek megoldására a négy szemközti beszélgetés alkalmas.

Az osztály konfliktuskezelési technikáiról beszélgetve, kiderült, hogy az osztályban előforduló konfliktusokat, problémákat a tanulók feltárják, őszintén megbeszélik. Hosszasan beszélgettek a megfigyelt nézeteltérések okairól, azok megoldásáról tovább értékes és érdekes megoldásokat javasoltak arra, hogy a megfigyelt nézeteltérések ne sértegetésekbe, szóbeli agresszióba torkolljanak. A tanulók ezért dicséretet is kaptak a szakembertől.

A rendezvényt követően a csoport elvégezte a közös munka értékelését, amiben részt vett a projekt mentora is, aki kiemelte, hogy eredményesnek és jónak értékeli az együttműködésüket. Megköszönte a pontos munkavégzésüket, és pozitívan értékelt a tanulók témaválasztását. A tanulói értékelések során elhangzott, hogy sikeresnek érzik a munkájukat, de saját hibájuként rótták fel azt, hogy a produktumuk bemutatására csak szűk körben került sor, pedig sok iskolatársuk érdeklődött a téma iránt.

A harmadik csoport közös munkájának címét Szókratész gondolata szolgált kiinduló alapként: „*Nem azért élünk, hogy együnk, hanem azért eszünk, hogy éljünk*”. A tevékenységek kiválasztása nézetkülönbségeket okozott a csoport tagjai között, ezért az együttműködést segítő

módszerként a kerekasztal-körforgó technikáját alkalmazták.¹⁹ Így összeállt a terv, ami szerint produktumként készül PowerPoint bemutató, ételkóstoló és totó. A csoport munkája során egyértelműen kiderült, hogy az a tanuló, aki visszahúzódó, feladatokat önként nem vállaló, az a projektmunka kapcsán szívesen vállal számára érdekes tennivalókat. Ő volt az, aki minden feladatnak az informatikai háttérét biztosította. A csoport egy másik tagja, aki biológiából projektérettségit tett, egyéni munkában vállalta a prezentáció és a totó elkészítését. A fennmaradó két tag az ételkóstoló megszervezését vállalta az iskola szakácstanulóinak bevonásával. A megvalósítandó feladatok jellegéből adódóan már az első alkalommal el kellett dönteniük a produktum bemutatójának időpontját. A projekt költségvetését külső segítőkkel együtt készítették el. Határidőre elkészült a prezentáció tervezete és a totó 13+1 kérdése.

A kivitelezés szakaszában történt meg az elkészítendő ételek ismertetése. Olyan fogásokat választottak, amelyeket ritkán fogyasztunk, azonban különlegesek és egészségesek. Ennek köszönhetően a bemutatáskor jó feladat lehet a kóstolt étel jellegzetes alapanyagának felismerése. A bemutatás első része az iskola informatika termében, az ételkóstoló az étteremben történt. A totó kitöltésének helyszíne a tanterem volt. Mindkettőt nagy érdeklődés kísérte.

A negyedik csoport a projekt címeként egy LGT dal címét választotta: „Gyere, gyere ki a hegyoldalba!” Már az első megbeszélésen meghatározták a projekt célját és a tanulókra váró feladatokat. A csoport fő célja az volt, hogy együttes, közös élményt nyújtson az osztályba járó tanulóknak, ugyanakkor irányítsa rá a figyelmet a túrázásban rejlő kiváló lehetőségekre. A túra útvonalának kiválasztására több javaslatot tettek. A választásnál fontos szempontként jelölték meg, hogy a kirándulás helye a többség számára ismeretlen legyen. Fontosnak tartották, hogy Budapestről jól megközelíthető, és 100 km-es távolságon belül legyen az útiköltség miatt. S persze, az is fontos szempont volt, hogy az adott településen legyen hegyoldal. Így aztán a felmerült lehetőségek közül Tatabányára esett a választás. A produktum megszervezésének érdekében számos tevékenységet végeztek el vállalásaik alapján a tanulók. Elkészítették a költségvetést, megtervezték az útvonalat, felhívást fogalmaztak társaik számára és megjelentették a Facebook oldalukon. A projektet szervező tanulók ügyesen felvetették azt a gondolatot, hogy rossz idő esetén nem lehet erdei túrára menni. Helyette alternatívaként nem találtak megfelelő programot a kiválasztott városban, így másik időpontot is megjelöltek a

¹⁹ A módszer lényege, hogy a résztvevők egy ceruzát és papírlapot adnak körbe a csoportban balról jobbra, és egyenként leírják válaszaikat. Az előzőleg leírthoz a következő hozzátesz valamit. Ez egészen addig folytatható, amíg a vannak valós ötleteik a csoport tagjainak. Ezután, közösen megbeszélik, hogyan valósítják meg a leírtakat.

lebonyolításra. A terveik egy részét módosították, miután ők négyen előzetesen végigjárták a túra útvonalát. Megegyeztek abban, hogy az osztálytársakból alakuló csoportok egy olyan útmutató alapján kirándulnak majd, ami rögzíti a túra kiindulópontját, valamint célállomását. Különböző feladatokat találtak ki, amelyek megoldásával juthatnak el a tanulók az érintőpontokhoz, majd a célba. Az értékelésnél mindenki kiemelte, hogy nagyon jól sikerült, mozgalmas napot töltöttek együtt. A projektet készítő csoport tagjai külön kiemelték, hogy olyan feladatokat végeztek, amelyek ismeretlenek, de nagyon élvezetesek voltak számukra.

A projektzáráson elhangzott vélemények alapján elmondható, hogy a tanulók szívesen, örömmel végezték az általuk vállalt feladatokat. Olyan ismeretek birtokába jutottak, amelyekre a hagyományos tanórai keretben nincs lehetőségük. Élvezték a csoporton belül kialakuló vitákat, valamint azt, hogy munkájukat nem csak önmaguknak készítették, és tevékenységüket nem kísérte szoros tanári ellenőrzés, irányítás. A jövőre nézve megfogalmazták, hogy érdekesebb, mozgalmasabb lett volna a projekt, ha az iskola más osztályaiból is meghívtak volna diákokat. A megtapasztalt siker növelte az önbizalmukat. Az osztályból többen a szakképesítés megszerzése után szeretnék animátorként dolgozni, így ők a leendő saját munkájukban is tudják kamatoztatni a projekt tapasztalatait.

Záró gondolatok

A projektmódszer a tanulók és a gyermekek érdeklődésére épül, a pedagógus és a gyermek közös tevékenységén alapszik, és projektek sorozataként szervezi meg a megismerési folyamatot. A projektek komplex feladatok, középpontjukban valamilyen gyakorlati természetű probléma áll. Az élettől kapcsolatban lévő témák kapcsán a tanulók és a gyermekek öntevékenységre helyezi a hangsúlyt. A megfelelő téma a hely és a személyek által meghatározott, ezért mindig konkrét és egyedi. A résztvevők élményein alapszik, és fontos jellemzője a tudatos tervezés.

A projektmunka feltétele, hogy megfelelő legyen a tartalom, összhangnak kell lennie a tevékenységformák és a gyermekek szükségletei és lehetőségei között. Az ismeretek valódi élethelyzetek szinkretikus megközelítését, feldolgozását is biztosítja. A projekt a tanulói és a gyermeki világértelmezés pedagógiai keretét nyújtva ösztönzi a résztvevőket a saját kompetenciáik önfejlesztő bővítésére.

A jelenlegi nevelési-oktatási intézményrendszer nem teszi lehetővé a projektmódszer mindennapos alkalmazását, mert az elméleti jellegű tananyag mennyisége egyre inkább növekszik. A projektmódszer alkalmazása a „keveset, lassan, jól” alapelvet követi, amelyben hosszú távon megtérülnek a tapasztalati tudás útján megszerzett ismeretek, ez azonban merőben más stílusú és tartalmú tervezést, szervezést igényelnek a pedagógusoktól, akik szerint a projektekkal gyakran csak kevés ismeret sajátítható el. Ennek ellenére nem mondhatunk le az alkalmazásáról, hiszen a jól felépített projekt egyszerre nyújt elméleti és gyakorlati ismeretet. A végrehajtás során, olyan kompetenciákat is alkalmazniuk kell a tanulóknak, a gyerekeknek, amelyekre a szorosan vett tantárgyi órák keretében gyakran nincs szükség, de a mindennapi életben nélkülözhetetlenek lesznek.

Irodalomjegyzék

- Bogács, H. (2017). *Projekt módszer az óvodában*. Szakdolgozat. Sopron: NYME Benedek Elek Pedagógiai Kar.
- Bukovicsné Nagy, J. – Pers, J. (2004). *Egészséges életmódra nevelés játékosan*. Budapest: Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó.
- Cole, M. – Cole, R. S. (2006). *Fejlődéslélektan*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Dewey, J. (1912). *Iskola és társadalom*. Fordította Dr. Ozorai Frigyes, Budapest: Lampel R. Kiadó.
- Dewey, J. (1976). *A nevelés jellege és folyamata*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Goddard, C. (2014). *More Than Just Teddy Bears - The significance of transitional objects in an early childhood classroom*. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-guest-room/201407/more-just-teddy-bears> (Letölt. 2019.10.29.)
- Hegedűs, G. (2002). *Projektpedagógia*. Kecskemét: Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar.
- Hockenberry, D. (2004). *The Historical Teddy Bear*. Schiffer Publishing Ltd. Atglen, USA
- Honfi, A. – Komlódi, N. (2010). *Projektpedagógia „vezérfonal”*. Budapest: Műszaki Kiadó.
- Hortobágyi, K. (1991). *Projekt Kézikönyv*. Altern füzetek. Budapest: Iskolafejlesztési Alapítvány.
- Hortobágyi, K. (2002). *Projekt-kézikönyv*. Válogatás a hazai és külföldi projektirodalomból. Budapest: IF Alapítvány OKI.
- Huszár, M. (2016). *A projekt módszer elmélete és gyakorlata az óvodában – Anyák napja projekt*. Szakdolgozat. Sopron: NYME Benedek Elek Pedagógiai Kar.
- Jókai, M. (2008). *Az új földesúr*. Budapest: Akkord Kiadó Kft.
- Juhász, A. (2015). *A projekt módszer elmélete és gyakorlata az óvodában*. Szakdolgozat. Sopron: NYME Benedek Elek Pedagógiai Kar.
- Key, E. (1976). *A gyermek évszázada*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Kissné Zsámboki, R. (2017). *Mindenben matematika*. Budapest: RAABE Klett Oktatási Tanácsadó és Kiadó Kft.
- Kissné Zsámboki, R. (2018). A matematikai tapasztalatszerzés sajátosságai és pedagógiai támogatása kisgyermekkorban. In: *Bölcsődevezetők kézikönyve – Kisgyermeknevelők szakmai-módszertani tudástára*. Budapest: RAABE Klett Oktatási Tanácsadó és Kiadó Kft.
- Kohán, K. (2016). *A projekt módszer elmélete és gyakorlata az óvodában – Hej, vár vedd be!* Szakdolgozat. Sopron: NYME Benedek Elek Pedagógiai Kar.

- Körmöci, K. (2004). *Projekt módszer az óvodában*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Körmöci, K. (2012). *Kézikönyv a projektszemléletű óvodai életéről*. Budapest: Sprint Kiadó
- Laposa, D. (2016). „Tégy és légy egészséges!” *Egészségre nevelés a pedagógiai projekt alkalmazásával*. Szakdolgozat. Sopron: NYME Benedek Elek Pedagógiai Kar.
- M. Nádasi, M. (2003). *Projektoktatás*. Budapest: Gondolat Kiadói Kör.
- M. Nádasi, M. (2010). *A projektoktatás elmélete és gyakorlata*. Budapest: Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége.
- Magyarné Sztankovics, I. (1999). *Neveléstörténet*. Pécs: Comenius Bt.
- Nagy, J. (2002). *Óvodai Nevelés a Művészetek Eszközeivel Alternatív Program*. Szolnok: Jász-Nagykun-Szolnok MPI.
- Németh, A. (1996). *A reformpedagógia múltja és jelene*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Némethné Horváth, É. (2016). *Projektpedagógia a gyakorlatban – Egészségprojekt bemutatása*. Szakdolgozat. Sopron: NYME Benedek Elek Pedagógiai Kar.
- Patocskai, K. (2016). *A projekt módszer elmélete és gyakorlata az óvodában – Maci projekt*. Szakdolgozat. Sopron: NYME Benedek Elek Pedagógiai Kar.
- Pléh, Cs. (2010). *A lélektan története*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Pukánszky, B. – Németh, A. (1999). *Neveléstörténet*. Nemzeti Tankönyvkiadó
<http://mek.oszk.hu/01800/01893/html/10.htm#Heading6> (2019.11.25.)
- Stern, N. D. (2002). *A csecsemő személyközi világa*. Budapest: Animula Kft. Kiadó.
- Stöckert, K. (2011). *Kis játékpszichológia*. Budapest: Eötvös József Kiadó.
- Szlotta, H. (2016). *A projekt módszer alkalmazhatósága a kisgyermek-pedagógiában*. Szakdolgozat. Sopron: NYME Benedek Elek Pedagógiai Kar.
- Varga, V. (2015). *Maradandó tudást élményről élményre - Projekt módszer az óvodában*. Szakdolgozat. Sopron: NYME Benedek Elek Pedagógiai Kar.
- Zsámboki, K. – Eperjesy, B. – Kissné Zsámboki, R. (2014). *Az óvodai élet építőkövei*. Sopron: ReproLAN Kft.